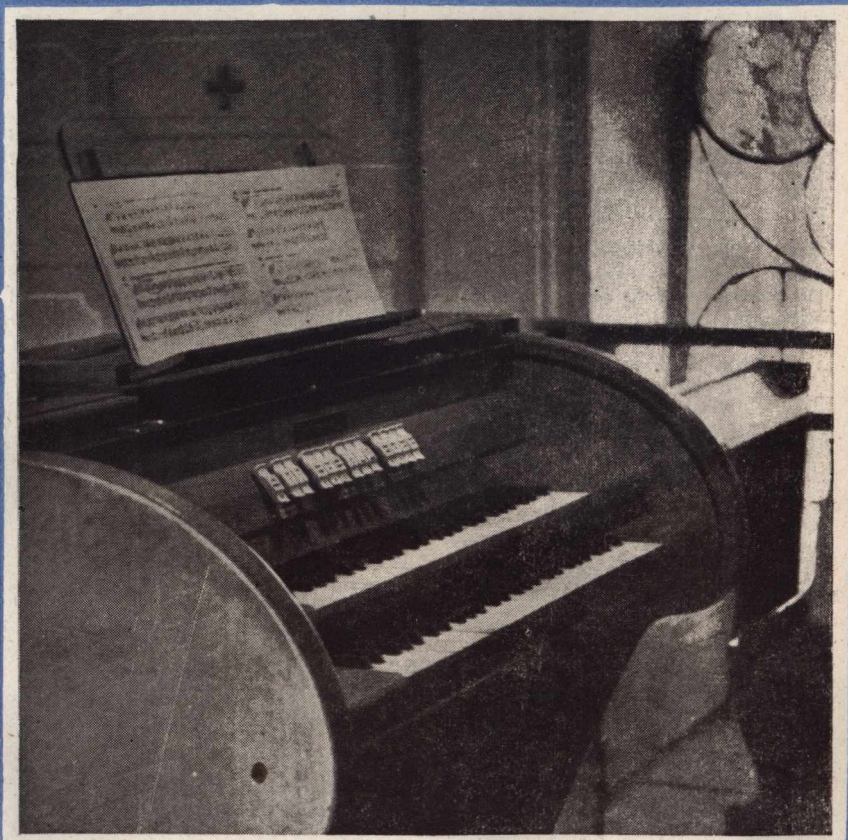

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XXXVI. ÉVFOLYAM II. SZÁM

1961. NOVEMBER

TARTALOMJEGYZÉK

CSENDBEN ISTEN ELŐTT

Szeressük a „másik”-at és „egymás”-t (Káldy Zoltán) — — — — 641

TANULMÁNYOK

Részletek D. Dr. Vető Lajos püspöknek az Északi Evangélikus Egyházkerület 1961. évi október 11-iki közgyűlésen tartott jelentéséből	642
Káldy Zoltán püspök jelentése a Déli Egyházkerület 1961. október 10-én tartott közgyűlésén	646
Himnológiai ismertetés (Gáncs Aladár)	658
† Muraközy Gyula (Káldy Zoltán)	677
Az 1891/94. évi budapesti zsinat (Barcza Béla)	679

FILM, SZÍNHÁZ, IRODALOM

Új magyar filmekről (Zay László)	683
Könyvekről (Karner Ágoston)	687

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Ó-év utolsó estéjén (Várady Lajos)	694
Újév (Káldy Zoltán)	696
Vízkereszt ünnepe (Uzon László)	698
Vízkereszt u. 1. vasárnap (Dr. Ottlyk Ernő)	699
Vízkereszt u. 2. vasárnap (Gartaj István)	702
Vízkereszt u. 3. vasárnap (Koszorús Oszkár)	704

Címlapon

Az Iklad-i templom orgonája

(Fénykép)

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus lelkészi szakfolyóirat

Főszerkesztő: Dr. Pálffy Miklós

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Ottlyk Ernő

A szerkesztés munkájában szerkesztő bizottság vesz részt

E:őfizetési ár: havi 12,- forint, félévre 72,- forint, egy évre 144,- forint

Csekkzámla: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest, 220 507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály

Példányszám: 1000

616019/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest

Csendben Isten előtt

Szeressük a „másik“-at és „egymás“-t

„Új parancsolatot adok nektek, hogy egymást szeressétek; amint én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást. Arról ismerj meg...”

Ján. 13, 34—35.

Hagyomány egyházunkban, hogy az egyházkerületi közgyűlés előtt tartott istentiszteleten a Gyámintézet, illetve annak mai utóda a Gyülekezeti Segély munkája kerül előtérbe. Ezt a hagyományt én sem akarom figyelmen kívül hagyni, de nem annyira a Gyülekezeti Segély konkrét munkájáról szeretnék szólni, hanem inkább arról a „lelkület”-ről, amely nélkül ezt a szolgálatot nem lehet végezni. De nem csak ezt nem lehet végezni, hanem egyáltalában *nem lehet egyháznak lenni*. Ezért mondanivalóm nem csak a Gyülekezeti Segélyre vonatkozik, hanem *egész egyházunkra*.

Ez az a textus, amiről „könnyen lehet beszélni”, de amit olyan *nehezen élnek meg azok, akik róla beszélnek és akik a róla szóló prédikációkat hallgatják*. Valóban a világon nem a legnehezebb munkák közé tartozik beszélni Jézus Krisztusról, az Ő szeretetéről és arról, hogy a keresztyéneknek szeretetben kell élniük, viszont hogy éppen ennek a „szetet”-nek a megélése, gyakorlása és konkrét helyzetekben való győzelemre juttatása megy a „legnehezebben” az egyházban, az *letagadhatatlan tény*. És még az is tény, hogy Isten és az emberek számonkérő szava elől — melyben szeretetlenségeinkre emlékeztetnek — igen könnyen menekülünk bele vagy ebbe a szó-lás-mondásba „gyarló emberek vagyunk mi is” vagy ebbe a teológiai tételbe: „simul iustus simul peccator”.

Jézus a szeretet „parancsá”-t „új”-nak mondja. A szeretet parancsa nem olyan értelemben „új”, mintha Isten azt az Ószövetségben nem adta volna az ő népének. Hiszen, hogy csak egy igét idézzek, Hóseás könyve szerint így szól az Úr: „Mert szeretetet kívánok és nem áldozatot” (6). A szeretet parancsában az az új, hogy azt nem Mózes vagy Hóseás, hanem *Jézus Krisztus mondja*. Ez pedig azt jelenti, hogy Jézus Krisztusban *itt van* a szeretet a világban. Általa és Benne az isteni szeretet jelen van a földön. Ezzel összefüggésben az az „új”, hogy immár *lehet* igazán szeretni, úgy ahogyan azt Krisztus kívánja, *mert halálával és feltámadásával legyőzte a bűnnek szeretetet-oltó és szeretetet bénító hatalmát*.

Vagyis úgy „parancsolja” Jézus a szeretetet, hogy *előbb adja azt. Ő maga a szeretet forrása.* Tőle mindig vehetünk friss, teherbíró, megbocsátó és kitartó szeretetet. Amikor rádöbbenünk szeretetlenségünkre, nem a „simul iustus simul peccator” tételt kell *vigasztalásunkra* mondogatnunk, hanem azt, hogy *Jézus Krisztus szeretetéből meríthetünk új szeretetet.* Tehát ha fogyatkozik is sokszor a szeretetünk, nem kell annak elfogynia, mert Jézustól újat kaphatunk. Nem kell sem kő-szívvvel, sem fél-szívvvel, sem üres-szívvvel élnünk. Nem „végzet” a *szeretetlenség*, nem „sorsszerű”, hanem Krisztusban *legyőzhető.* Azoknak a lelkészeknek, felügyelőknek, presbitereknek és gyülekezeti tagoknak, akinek szeretete megkopott a hétköznapi forgatagában, *örömmel mondom: Jézus Krisztus az „új” szeretet forrása!*

Azonban Jézus nemcsak forrása, hanem *példája* is a szeretetnek. Abban példa, hogy *önmagát adta* a bűnös emberért. Tehát megtagadta magát. *Nem magára nézett, hanem az emberre.* Önfeláldozó, a másik javát munkáló szeretettel szeretett. Igen, a szeretet gyakorlásánál, „megélésénél” ez a kulcs szó: *a Másik.* Mindig a Másik! Lehet az a „Másik” más vallású, más világnézetű, más fajú, de éppen feléje kell megélnünk az önfeláldozó szeretetet. Ez a szeretet az *egyház létformája.* Az épülő szocializmusban élő evangélikus egyház csak akkor töltheti be hivatását, ha kikötések és feltételszabások nélkül gyakorolja ezt a szeretetet tagjain keresztül minden ember felé ezen a magyar földön. *Élni a másikért, dolgozni a másikért, áldozatot hozni a másikért* — ezt jelenti szeretni. Az evangélikus lelkészeknek és gyülekezeti vezetőknek Isten naponként ad olyan helyzeteket szolgálatauk helyén, *melyben megmutathatják mit jelent „élni, dolgozni, áldozatot hozni” a Másikért.*

Soha nem felejtethjük el, hogy éppen „erről a szeretetről” ismerhetők meg Jézus Krisztus tanítványai. Nem másról. Nem a zengő enekről, nem a hangosan mondott hitvallásról, nem a Jézus Krisztusról mondott beszédéről, hanem az *önfeláldozó szeretetről.* Ennek a szeretetnek a lángra-lobbanásához kell az evangélium, kell az imádság és kell az ének, de keresztyénségünknek nem ezek az ismerető jelei „mindenki” előtt, *hanem a szeretet.* Az a szeretet, *amely mindenki felé kitarul, amelynek világméretei* vannak.

Végül, éppen az előbb mondottakkal szemben nem szeretném a szeretet körét leszűkíteni. Jézus sem tette ezt. A felolvasott igében mégis sajátos hangsúly esik erre a szóra: „*egymás*”-t. „*Egymás*”-t szeressétek — mondja Jézus. Te, Péter, Jakab, János stb.! Az *én tanítványaim.* Ma ezt így mondhatnánk: evangélikus gyülekezeti tagok *egymást* szeressétek. Lelkészek — *egymást* szeressétek! Presbiterek — *egymást* szeressétek! Arról van tehát szó, hogy a *gyülekezet, Krisztus tanítványai jelentsék meg a világban, mit jelent igazán szeretni.* Gyakorolják ezt a szeretetet egymás iránt *intésben, az egyház új útjának járására való tanításban, a rendetlenkedők és fe-*

gyelmezetlenek fegyelmezésében és a szeretet cselekedeteinek végzésében. A belső körön való szeretet, szolgálát, a külső körben is. A „Másik”-felé is csak úgy tudjuk hitelesen elvégezni a szeretet cselekedeteit és akkor lesz a szeretet valóban *mindenki felé kitaruló* és átfogó szeretet, ha mi „egymás”-t is szeretni tudjuk.

Ez a „lelkület” töltse meg Magyarországi Evangélikus Egyházunkat, benne a Gyülekezeti Segély szolgálataát.

Káldy Zoltán

(Elhangzott a Déli Evangélikus Egyházkerület október 10-én tartott közgyűlése előtt tartott istentiszteleten.)

Tanulmányok

Részletek

Dr. Vető Lajos püspöknek

az északi evangélikus egyházkerület 1961. október 11-i közgyűlésén tartott jelentéséből

Októberben, a lutheri reformáció hónapjában gyülekeztünk össze Északi Evangélikus Egyházkerületünk közgyűlésére. A reformációról emlékezni tehát különösen is kötelességünk. Luther Márton fellépése nélkül nem lenne evangélikus egyház sem Magyarországon, sem máshol, s nagyon valószínű, hogy egyáltalán nem lenne semmilyen protestáns kereszténység sem.

Ha visszatekintünk arra a közel 450 évre, amely Luther Márton fellépésétől napjainkig eltelt, meg kell állapítanunk, hogy a lutheri reformáció öröksége hol jobban előtérbe került, hol jobban háttérbe szorult. A XX. század első felére jellemző, hogy a lutheri reformáció öröksége jobban megelevenedett, mint talán a reformáció százada óta bármikor is az egész evangéliumi kereszténység körén belül, de hazánkban is. Annak a mélyreható és tárgyilagosságra törekvő teológiai történeti kutatásnak, amelyet a XIX. században s a XX. században végeztek a lutheri egyház nagy teológusai, az lett az eredménye, hogy a reformáció öröksége ma világosabban és tisztábban áll előttünk, mint a megelőző évszázadokban. Nyilvánvalóvá lett, hogy Luther fellépése az ember és az emberi szellem szabadságküzdelseinek egyik legnevezetesebb eseménye. Előzőleg a szabadító Krisztus Jézus evangéliumát pogány hatásokra eltorzította a római katolicizmus, főleg a pápaság, és súlyos bilincsekbe verte a nyugati embert szellemi téren is. A megromlott egyház népelnymó, az embert lelkileg is leigázó, kizsákmányoló uralmi intézménnyé változott.

A közönséges embernek, tehát majdnem mindenkinek az lett a feladata, hogy az uralkodó osztályt és természetesen a papokat eltartsa, s azokat szolgálja minden erejével, javával és képességével. A feudális-klerikális elnyomás következtében az ember nem lehetett az, aki lehetett volna teremtett adottságainál fogva. Testi-lelki elnyomorodás volt a feudális és klerikális bilincsekben vergődő emberiség sorsa. A klerikalizmus azzal igazta le és tartotta rabságban lelkileg az embert, hogy visszájára fordította az evangélium értelmét és tartalmát. Nem a kegyelem nagyságával és a szeretet áldásával ajándékozta meg híveit és a népeket. Hanem azt kívánta, hogy az ember a maga erejéből igyekezzék megszerezni az örökkévaló üdvösséget, vagyis kilátástalan vállalkozásba ölje minden erejét, szellemi és testi képességeit, s élete egész idejét, s hagyja magát szellemileg és anyagilag egyaránt kizsákmányolni testi és lelki zsarnokaitól. Luther Márton és nyomában a többi reformátor szinte kopernikusi fordulattal változtatta meg ezt a téves irányt. Jézus Krisztusban Isten nem vallási bilincseket rakott az amúgyis szenvedő és küzdő emberre, hanem megfordítva: bűnbocsánatban, kegyelemben részesíti s az örökélet és üdvösség ígéréssel boldogítja. Ezért hangsúlyozza a lutheri reformáció, hogy az ember kizárólag *Krisztus érdeméért* üdvözülni, akiben Isten *emberré* lett, aki szenvedett és meghalt a golgotai kereszten, fel-támadott s mindezt „*érettünk*” tette: az emberért és az ember javára isteni szeretetből és könyörületből. Éppen ebben a kegyelmes szeretetben nyilatkoztatta ki Krisztus Jézusban Isten az ő istenségét, isteni kivoltát és mivoltát. Ez az örömhír, az evangélium, a Krisztusban lett isteni ki-nyilatkoztatás értelme és üzenete. Ezt az evangéliumot szóaltatta meg Luther Márton és a reformáció. Ennek az evangéliumnak lettek hívei a XVI. században Európa sok népe között. Magyarországi eleink is ezért az evangéliumért szenvedtek és küzdöttek évszázadokon keresztül, amikor a vallásszabadságért küzdöttek. Az egyháznak, amennyiben a reformációhoz hű akar maradni, ma is az a feladata, hogy Istennek Krisztusban lett szabadító evangéliumát hirdesse.

Minket evangélikusokat keresztyén hitünk és egyházunk révén a reformáció megindulása óta erős szálak kapcsolnak elsősorban Németországhoz, Luther Márton hazájához. Az, ami Németországban az egyházban történt, erősebben, vagy gyengébben mindig érezette hatását a mi magyarországi evangélikus egyházunkban is. Ezért nem közömbös ma sem az, hogy Németországban milyen álláspontot foglalnak el az emberiség legégetőbb kérdéseivel kapcsolatban. Sajnos, a vezető egyházi emberek közül némelyek, mint *O. Dibelius* berlini püspök és *H. Lilje* hannoveri püspök fanatikus háborús uszítók hírében állnak. Mindenesetre egyes német egyházi vezetőembereknek nem kis részük van abban, hogy a német egység eddig nem valósult meg, s Nyugat-Németországban a militarizmus újjáéledt s revansháborúra készülődik, s egyáltalán, hogy olyan feszült éppen ezekben a hetekben az európai politikai helyzet.

Annál jobban örülünk, hogy Nyugat-Németországban is vannak olyan egyházi emberek, akik rettenthetetlen hűséggel küzdenek a békéért, mint *Niemöller Márton* és baráti köre, továbbá, hogy a Német Demokratikus Köztársaságban egyre reményteljesebben bontakozik ki *D. Moritz Mitzenheim* thüringiai püspökkel az élén egy egészséges és felelősségteljes egyházi magatartás, mely pozitíve viszonyul a Szovjetunió vezetete szocialista államoknak a világbéke fenntartása érdekében kifejtett fáradozásához. Örülünk, hogy Mitzenheim püspök a múlt hó-

napban meglátogatta egyházunkat, s az a reménységünk, hogy nálunk szerzett tapasztalatai komoly segítséget fognak jelenteni a németországi evangélikus egyház helyes politikai magatartásának kialakulásához és megerősödéséhez. Valahogy ugyanis úgy van ma, hogy nem csupán nekünk, magyarországi evangélikusoknak lehet tanulnunk a reformáció szülőföldjének egyházi embereitől, hanem inkább megfordítva: őket segítheti helyesen eligazodni a mi egyházpolitikánk, amiért szívesen jönnek is külföldi egyházi emberek meglátogatni minket s nagy figyelemre méltatják egyházi sajtónkat is. Vajha komoly segítség lenne Németország irányában is a mi itthoni egyházi életünk, s politikai magatartásunk. Vajha a német evangélikus egyház népe, lelkészei, püspökei egyre inkább a béke, az egység és az egész emberiség boldog jövője iránti felelősséggel segítenék elő a német nép problémáinak megoldását, *a német népnek a béke népévé való nevelését.*

A világbéke megmentése és biztosítása szempontjából alig lehet túlbecsülni egy ilyen kívánatos állásfoglalás jelentőségét. Hiszen mi veszélyeztetni ma elsősorban az európai békét, s ezzel együtt a világbékét? A megoldatlan német kérdés, ti. az, hogy 16 évvel a második világháború befejezése után sem lehetett megkötni a német békeszerződést. Most azonban, éppen ezekben a napokban ennek a túrhetetlen állapotnak a felszámolása érdekében a legkomolyabb lépéseket tették és teszik a Szovjetunió vezetete szocialista államok. *Örömmel üdvözöljük mi is tehát a magyar országgyűlésnek október 7-i határozatát, amellyel felhatalmazta kormányunkat arra, hogy a békeszerződést a maga részéről még az idén megkösse lehetőleg mindkét német állammal, de mindenesetre a Német Demokratikus Köztársasággal.*

Úgy gondolom, hogy eddigi fejtegetéseimmel sikerült érzékeltetnem azt a világhelyzetet, amelyben egyházunk, közelebről egyházkerületünk az elmúlt években élte s a jelenben is éli életét. Érthető, hogy amikor az emberiség szinte állandóan az atomvilágháború szakadékaának szélén tántorog, mint Isten előtt felelős egyházi emberek *a béke érdekében folyó küzdelemből kivettük a részünket mi is.* És mivel egyre világosabbá lett előttünk, hiszen az elmúlt évek történelme tanított meg minket reá, hogy a világbéke öre tulajdonképpen a szocialista népek tábora, élén a Szovjetunióval, már csak ezért is támogattuk népünket s kormányunkat a szocializmus hazánkban való építésében, nem is szólva arról, hogy erre népünk iránti szeretetünk is indított. Nem kétségeskedve és aggodalmaskodva, hanem örömmel fogadtuk magunk is, hogy hazánkban most már nemcsak az ipar, a tudomány és a kereskedelem, hanem a mezőgazdaság is csaknem teljes egészében a szocializmus útjára lépett, s falusi gyülekezeteink, lelkészeink jól felkészülve oldhatják meg a gyökeres változásból adódó feladatokat és problémákat. Mindenesetre a sokszor válságos világpolitikai helyzetben, s a hazai rohamos ütemű fejlődés közben is élt egyházunk, egyházkerületünk s végezhetette áldásos szolgálatát a hívek üdvére és Isten dicsőségére.

Káldy Zoltán püspök jelentése a Déli Egyházkerület 1961. okt. 10-én tartott közgyűlésén

Püspöki jelentésemet *Isten iránti hálaadással és Neki szóló dicséretmondással* kezdem. Egyházkerületünk kormányzásában, gyülekezeteink életében és szolgálatában napról napra volt bőséges tapasztalatunk arról, hogy Isten valóban élő Isten, Aki hallja és meghallgatja imádságainkat, megmutatja akaratát, tanácsolja és vezeteti népét, megítéli bűneinket és Jézus Krisztusban bűnbocsátó szeretetével végzi rajtunk újjáteremtő munkáját. Hangsúlyozom, hogy Istennek nemcsak gondoskodó és megújító szeretetét tapasztaltuk meg, hanem leleményes szeretetét is, melyel új úton járó egyházunknak az örök evangéliumból friss mondani-valót, új szolgálati lehetőségeket és jó megoldásokat adott. Mindezt látva, szívbeli meggyőződéssel kell mondanunk Pál apostollal együtt: „C, Isten gazdagságának, bölcsességének és tudományának mélysége! Mily kikutathatatlanok az Ő ítéletei és kinyomozhatatlanok az Ő utai? Mert ki ismerte az Úr értelmét? Vagy ki volt az Ő tanácsadója? Vagy ki adott előbb Neki, hogy visszafizesse annak? Mert Őtöle, Óáltala és Óreá nézve van minden. Ővé a dicsőség mindörökké.”

Nem mehetek tovább jelentésemben anélkül, hogy hálás tisztelettel ne emlékezzek meg arról, hogy *Darvas József* tíz éve tölti be az egyházkerületi felügyelő tisztét. A Bányai Egyházkerület rendkívüli közgyűlése 1950. február 21-én iktatta be hivatalába. Mivel az évfordulón nem volt egyházkerületi közgyűlés, most köszöntjük őt igaz tisztelettel és ragaszkodó szeretettel. *Darvas József* tiszta ítélőképessége, józansága és határozottsága sokszor volt számunkra nagy segítség az egyház kormányzásában. Kérjük, hogy jó tanácsaival továbbra is segítsen előbbre bennünket a haladó protestantizmus útján.

Szívbeli örülünk annak is, hogy dr. *Vető Lajos* püspök betegségéből felépült és tovább végzi szolgálatát egyházunkban. Kívánjuk, hogy Isten adjon Neki jó egészséget, sok erőt és bölcsességet felelősségteljes munkájához. Egyben örömről beszélünk adunk kifejezést afelett is, hogy az Északi Egyházkerület és a Déli Egyházkerület, illetőleg annak vezetői között a legteljesebb egyetértés és együttműködés áll fenn és a két kerület együttműködése jól juttatja kifejezésre Magyarországi Evangélikus Egyházunk belső egységét.

A német kérdés

Főtisztelendő Egyházkerületi Közgyűlés! Egyházkerületünk olyan időben tartja közgyűlését, amelyben a fennálló nemzetközi feszültségek között a háború vagy béke nagy kérdése foglalkoztatja a népeket és azok felelős vezetőit. Lehetetlen Egyházkerületünk életéről és munkájáról úgy tárgyalnunk, hogy közben ne gondolnánk a nemzetközi helyzetre és a magunk helyén állást ne foglalnánk abban. Hiszen Magyarországi Evangélikus Egyházunk tagjai beletartoznak a háborútól fenyegetett emberi közösségbe. Amikor ezekben a nemzetközi kérdésekben szólunk, kétségtelenül politikai jellegű megnyilatkozást teszünk, de meg vagyunk győződve, hogy ez is hozzátartozik egyházi feladatunk betöltéséhez és

annak valamiféle „politikai abstinencia” nevében való elmulasztása egyházi szolgálatunk megcsonkítása és megtagadása volna. Nem hallgathatunk ott, és nem vonulhatunk valamiféle elvont időfelettségbe, ahol és amikor az emberiség jövődjé dől el és benne magyar népünk sorsa is.

A nemzetközi feszültséget mindenekfelett az okozza, hogy a nyugati imperializmus egyre inkább háborús feszültséget szít. Mindjárt a második világháború után megkezdte az előkészületet a szocializmus elleni keresztres hadjáratra. Fegyverkezési hajszát kezdett, egyre több katonai támaszpontot létesített, siettetette a nyugatnémet revansizista hadsereg felszerelését, Nyugat-Európában atomfegyverkészleteket halmozott fel, és állandóan éleszti a militarizmus szellemét. Nyugat-Berlinben, a Német Demokratikus Köztársaság szívében, Kelet felé irányuló propaganda- és kémtevékenység jelentős központját építette ki. Közben hiába volt a Szovjetunióknak minden javaslatára az általános és teljes leszerelésre, a két német állammal kötendő békeszerződés aláírására és Nyugat-Berlin demilitarizált, szabad várossá való nyilvánítására. Ilyen események után került sor augusztus 13-án arra, hogy a Német Demokratikus Köztársaság Berlinben olyan rendszabályokat fogantatott, melyekkel lezárta az övezethatárt és azóta is úgy őrzi mint állami határt. Ezzel kíván gátat vetni a revansizmus és militarizmus előretörésének.

Mivel a nyugatnémet militarizmus az imperializmus eszközeként már az egész világ békéjét fenyegeti és területi hódításokra is törekszik Kelet felé, a *Német Demokratikus Köztársaság kormányának az államhatárok biztosítására, a demokratikus Berlin védelmére és az egész emberiség békéje érdekében hozott intézkedéseit jogosnak, időszerűnek és szükségszerűnek látjuk.* Reménységünk szerint ez az intézkedés egy tisztulási és békét előmozdító folyamatot indított el.

Nekünk, magyaroknak is legfőbb érdekünk a nyugatnémet militarizmus megfékezése. Hiszen magyar népünket kétszer sodorták háborúba a német imperializmus oldalán. Rengeteget vesztettünk és véreztünk ezekben a háborúkban. A német fasizmus borzalmas pusztítást végzett népünk között. De a fasizmus evangélikus egyházunkban is rombolást végzett. Behatolt annak idején német anyanyelvű gyülekezeteinkbe, azokat megfertőzte, a gyülekezetek életét megrontotta és a gyülekezeti tagokat félrevezette. Ennek nyomán a második világháborút követő időben a potsdami egyezmény 13. cikkelye alapján kitelepítésre került a megtévedt német anyanyelvű gyülekezeti tagok jelentős része és ezzel megcsonkult több gyülekezetünk.

Meggyőződésünk szerint a német kérdést békés úton kell megoldani. Éppen a béke érdekében meg kell kötni a békeszerződést mindkét német állammal. És ha a Német Szövetségi Köztársaság nem írná alá a békeszerződést, szükségesnek tartjuk, hogy megkötessék a békeszerződés a szocialista országok és a Német Demokratikus Köztársaság között. A békeszerződés megkötése után Nyugat-Berlin szabad, demilitarizált békeváros lehetne.

Sajnálattal értesültünk arról, hogy a Német Demokratikus Köztársaság augusztus 13-i intézkedésével kapcsolatban a Németországi Evangélikus Egyház Tanácsának több tagja elítélő nyilatkozatot tett. Scharf präses, a Tanács elnöke, tiltakozott Walter Ulbricht, az államtanács elnökénél a határövezet lezárása miatt és azt „súlyos csapásnak” minősítette a „német evangélikus egyház egységén”. Arra is felszólította a Nyugat-és Kelet-Németországban élő evangélikusokat, hogy mindent tegyenek

meg „az egyházi egység valósággá tétele érdekében”. Hasonló értelem-
ben nyilatkoztak a sajtóban, a rádióban és televízióban Dibelius és
Lilje püspökök is.

Anélkül, hogy az öngizak bírói székébe akarnánk ülni és anélkül,
hogy bele akarnánk avatkozni a Németországi Evangéliumi Egyház Taná-
csának munkájába, azzal a felelős szeretettel, amellyel tartozunk a német
evangélikusságnak — hiszen általuk kaptuk a reformáció ajándékát! —
meg kell mondanunk, *hogy látásunk szerint éppen nyugatnémet egyházi
körök maguk segítették elő a német evangélikus egyház egységének
megtörtését és nem az NDK kormánya. Tehát belülről és nem kívülről
történt az egyház egységének megtörtése.* Ez az egységbontás nyugat-
német egyházi vezetőkörök részéről már 10 éve folyik. Több egyházi
vezető nem maradt meg az 1945. október 18-án Stuttgartban elhangzott
bűnbánó nyilatkozat mellett, melyben „a béke és szeretet” szellemének
uralomrajutása érdekében szóltak. Sok olyan nyilatkozatot és intézke-
dést tettek, amelyek a szeretetlenség bélyegét hordták magukon és békét-
lenséget teremtettek a Kelet-Németországban élő testvérekkel. Csak
néhányat említsünk közülük. Niemöller Márton egyházi elnököt éppen
az újrafelfegyverkezés ellen folytatott küzdelme miatt és azért, mert
hidat akart verni a nyugati és keleti kereszténység között, elmozdították
a külügyi hivatal éléről és a Németországi Evangéliumi Egyház Tanácsá-
nak alelnökségéből. Dibelius püspök éppen a bonni kormánykörök indítá-
sára meglátogatta a pápát és ezzel nyilvánvalóan a Német Szövetségi
Köztársaság politikájának hordozójává lett. Obrigkeit című munkájával
pedig megzavarta a Német Demokratikus Köztársaságban élő evangé-
likusok életét. Ugyancsak Dibelius aláírta 1957-ben a tábori lelkészség
felállítására vonatkozó szerződést a bonni kormánnyal és ezzel a nyugat-
német evangéliumi egyházat akarva-akaratlanul sok vonatkozásban a
NATO szolgálatába állította. Az évről-évre megrendezett Egyházi Napok,
amelyek pedig a Németországi Evangéliumi Egyház egységének nyilván-
valóvá tételére hívtak, az egység megtörtését segítették elő. Az Egy-
házi Napoknak Nyugat-Berlinben való megrendezése pedig tudatos és
megfontolt szembehelyezkedés volt az egység szellemével. Általában
pedig az a magatartás, amellyel nyugatnémet egyházi vezetőkörök ma-
gukévá tették a bonni kormány számtalan egységbontó intézkedését,
csak elszomoríthat bennünket.

Mi szeretettel arra kérjük tehát a Németországi Evangéliumi Egyház
Tanácsának tagjait, hogy éppen az általuk emlegetett egység érdekében,
a maguk helyén és a maguk eszközeivel segítsék elő a német kérdés
békés rendezését, emeljék fel szavukat a militarizmus és a revansizmus
ellen és segítsék elő a német békeszerződés megkötését. A két német
államban élő evangélikus egyház a jövőben is egységben maradhat, ha
mindkét oldalon, „a béke és szeretet” szelleme tölti el a vezetőket és
a gyülekezeteket. Így válik igazzá a gyakorlatban is, hogy „Jézus Krisz-
tusban nincs Nyugat és Kelet!”. A mi Magyarországi Evangélikus Egy-
házunk nem feledkezik el imádkozni ennek az egységnek a megvalósu-
lásáért.

A római egyház „egységtörékvése”

Amikor széjjeltekintünk a nemzetközi helyzetben, fel kell figyelnünk
a római egyház magatartására is. A Vatikán minden időben igényt tar-
tott a politikai hatalomra is és elgondolásait különböző úton-módon

igyekezett érvényre juttatni a nemzetközi életben. Ezért nem közömbös számunkra jelenlegi magatartása. Annak ellenére, hogy XXIII. János pápa a közelmúltban jelentősnek látszó békenyilatkozatot tett, sok jel arra mutat, hogy más vonatkozásban a Vatikán olyan irányítást ad, amely éppen nem segíti elő a béke ügyét. *Kétségtelenül a Vatikán irányításával történik egy bizonyos „keresztyén front” megszervezése Nyugaton a Kelet ellen.* Ebbe a frontba a nyugati római katolikus, vagy római katolikus jellegű országokon kívül kész volna beszervezni a nyugati protestantizmust is. Bár a protestánsokat változatlanul „eretnek és szakadár” embereknek tartja, mégis egy ilyen „keresztyén front” minél erőteljesebb kialakítása érdekében őket is egyetértésre hívja. Sajnos, az Egyházak Világtanácsában és a Lutheránus Világszövetségben is akadnak olyan vezetők, akik némi fenntartással ugyan, de készek a római egyházzal együttműködni egy nyugati keresztyén összefogás érdekében és nem veszik észre, hogy a Vatikán által munkált „egyházi egység” mögött egy hatalomra törő egyházi állam — mely élesen szembe fordult Kelettel — szempontjai húzódnak meg. Hogy a Vatikán elgondolásai mögött mennyire politikai szempontok érvényesülnek, az abból is kitűnik, hogy miközben Róma bizonyos egységtörekvések látszatát kelti, *a protestantizmus felé tovább ássa a tanbeli szakadékot.* Idevonatkozólag nagyon jellemzőnek tarthatjuk Pietro Parente, a Szent Officium asszesszora előadását, melyet a Nemzetközi Mária Akadémián tartott. Arról beszélt, hogy Mária szeplőtlen fogantatása, majd mennybemenetele dogmatizálása után eljött az ideje a máriológia további hódításának. Kifejtette, hogy Mária jelen volt és van Krisztus egész megváltó művében és az ő „eszközi együttműködéséből” következnek a „Tármegváltó” és „Egyetemes Közvetítő” művöldének legitimizálása. Sőt még ezt is mondotta: „Isten Máriának adta a küldetést, hogy kibékítse egymással a két fiút: a megfeszítettet és a megfeszítőt”. A köztetszéssel fogadott előadás arra enged következtetni, hogy újabb Mária-dogma kihirdetése előtt állunk a következő években. Ennek figyelembevételével gondolhatunk-e komolyan valamiféle egységre. *Meggyőződésünk szerint „hit és tanbeli egység” nélkül hamis minden egység.*

De arra is érdemes figyelni, hogy a nyugati keresztyén egységfront szervezése közben nemcsak a tanbeli szakadékot ássa egyre mélyebbre Róma, hanem egyes területeken súlyos reverzális harcot és áttérítési munkát folytat a protestánsokkal szemben. Például Nyugat-Németországból türelmetlen reverzális hajsza kiéléződéséről lehet hallani. Ott a római katolikus egyház az utóbbi időben a vegyes házasságokkal szemben fokozta nyomását és a protestáns házassulandókat minden eszközzel igyekszik a római katolikus hitre téríteni. Joggal mondja az egyik ottani esperes: „Miért beszélnek állandóan a felekezetek közeledéséről, mikor a római egyház gyakorlata éppen ellenkező”. Miközben Róma egységről beszél, családok életét bontja meg és állít szembe egymással keresztyén házastársakat. *Szomorúan kell megállapítanom, hogy a római katolikus egyház ezt a reverzális hajsztát Magyarországon is folytatja.* Több gyülekezetünkben kaptam olyan jelentést, mely szerint a római katolikus egyház igyekszik egyre több ún. „sekrestye-reverzális” elérni, vagy az evangélikus felet áttéríteni. Más gyülekezetekből arról értesítenek, hogy 20—30 év óta fennálló vegyesházasságokat akarnak egyes plébánosok újra megköttetni és ezáltal családok békéjét megbontani. Egyik vidéki lelkészünk többek között ezt írja: „Addig küldözi apácáját (ti. a plébános) »a hűtlenek« után, míg bele nem fáradva, engednek a lelki terrornak”.

Ugyanakkor, amikor igaz szeretettel vagyunk azok felé a róm. kat. hívők felé, akik komolyan veszik hitüket, el kell ítélnünk a klerikalizmus szemünk előtt folyó tevékenységét és arra kell felszólítanunk lelkészeinket és gyülekezeti tagjainkat, hogy bátran harcolják meg a maguk igazát a klerikalizmussal szemben.

Arra is ügyelnünk kell, hogy meg ne tévesszék híveinket az ún. vatikáni „ökumenikus zsinattal” kapcsolatban. XXIII. János pápa által meghirdetett zsinat a jelek szerint egyáltalában nem akar semmit tenni egy igazi egységért. A pápa úgy beszél a zsinatról, mint amely „meghívássá akar válni az elszakadt testvérek felé, akik a keresztyén névre igényt tartanak, hogy visszatérhessenek ahhoz az egyetemes akolhoz, amelynek vezetését és őrzését Krisztus isteni akaratának megmásíthatatlan végzésével Szent Péterre bízta.” Világos ebből is, hogy miről van szó. Arról, hogy a protestánsok mint „elszakadt testvérek” térjenek be a római egyházba. Ezt hangsúlyozta Róma évszázadokon keresztül és most sem változott etekintetben. Egy ilyen egységbe pedig a protestantizmus sohasem mehet bele, mert ez megtagadása volna azoknak a jellemző hitbéli igazságoknak, melyeket Isten a reformációban adott a keresztyénségnek. Az elmondottak összefoglalólag arra köteleznek bennünket, hogy ápoljuk a kapcsolatot azokkal a hívő katolikus testvéreinkkel, akik velünk együtt Krisztus követésében akarnak élni, akik velünk együtt imádkoznak és munkálkodnak az emberiség békés jövődjéért, de álljunk szembe azzal a klerikalizmussal, amely a lelkiismereti szabadság ellen tör, reverzális hajszát folytat. Egyben testvéri szóval forduljunk a nyugati protestantizmushoz, hogy kerüljön el minden hamis egységet a politikai katolicizmussal, ellenben segítse elő Nyugaton is a béke erőinek tömörülését a háborús erőkkel szemben.

Egyházi világszervezetek

A nemzetközi étellel összefüggésben szólnunk kell az Egyházak Világtanácsának munkájáról és a Lutheránus Világszövetségről is. Az Egyházak Világtanácsa ez év őszén Új-Delhiben tartja harmadik nagygyűlését. A nagygyűlés összefoglaló témája ez lesz: *Jézus Krisztus a világ Világossága*. Meggyőződésünk szerint a harmadik nagygyűlés akkor végzi helyesen szolgálatát nemcsak az egész protestantizmus, hanem az egész keresztyénség, sőt ezen túlmenőleg, az egész emberiség érdekében, ha minden lehetőséget és rendelkezésére álló eszközt megragad a Nyugaton és Keleten élő egyházak olyan szolgálatára, melyből áldás fakad a békére és szép jövőjére vágyakozó emberiség számára. Nyilvánvalóan hamis minden olyan teológizálás, amelyből az egyházak nem kapnak komoly indítást az emberek üdvösségéért és földi életük szebbé-tételéért folytatandó cselekvésre. Ezért a fő témát a nagygyűlésre összeseregülő keresztyéneknek elsősorban kérdés formájában kell föltenni önmaguk felé. Éspedig ilyen formában: *hogyan akadályozta meg a keresztyénség azt, hogy rajta keresztül úgy jelenhessék meg Jézus Krisztus, mint a Világ Világossága*. És mit kell tennie azért, hogy ne akadályozója, hanem hordozója legyen Krisztus világosságának a népek életében? Ezt a szempontot kell figyelembe vennie a nagygyűlésnek, amikor a fő témát a következő három altémára bontva fejti ki: *bizonyoságtétel, egység, szolgálat*.

A harmadik nagygyűlés egyik legjelentősebb eseménye az lesz, hogy megtörténik az orosz ortodox egyház felvétele az Egyházak Világtaná-

csába. A moszkvai patriarkátus döntése, hogy felvételét kéri az Egyházak Világtanácsába, a Világtanács megalakulása óta egyik legjelentősebb esemény lesz. A magunk részéről is igaz testvéri örömmel értesültünk az orosz ortodox egyháznak erről az elhatározásáról és már előre örülünk, hogy a Világtanács keretén belül az orosz ortodox egyház képviselőivel együttmunkálkodhatunk azért, hogy az Egyházak Világtanácsa valóban betölthesse azt a szolgálatot, amelyre Isten elhívta a keresztyénség és az egész emberiség szolgálatában.

Szükségesnek tartjuk azt is, hogy az Egyházak Világtanácsa harmadik nagygyűlésén tárgyalassék meg az *Egyházak Világtanácsának a Prágai Keresztyén Békekonferenciához való viszonya*. Reménységünk szerint e vonatkozásban olyan döntés születik, melynek nyomán a Világtanács hathatósabban fogja támogatni azokat a célokat, amelyeket a Prágai Keresztyén Békekonferencia maga elé tűzött.

A Lutheránus Világszövetség is nagygyűlésre készül, melynek témája ez lesz: „Krisztus ma”. E megadott téma kifejtése közben azt akarja a Lutheránus Világszövetség vizsgálat tárgyává tenni, hogy mit jelent ma hitből élni. A téma kiválasztása azt mutatja, hogy a Lutheránus Világszövetség munkájában nem akar csupán elvi síkon maradni, hanem a gyakorlati keresztyénség útjait és módjait keresi a jelen világban. Ha az előadók a téma egyes részeit helyesen fejtik ki, az egyes tagegyházak bizonyára komoly indítást fognak kapni arra, hogy a maguk helyén és eszközeivel segítsenek az emberiség nagy kérdéseinek, a béke munkálásának, a népek békés egymás mellett élésének, az általános és teljes leszerelés megvalósításának, a gyarmati népek felszabadításának előmozdításában.

A Prágai Keresztyén Békekonferencia

Őszintén meg kell mondanunk, hogy az egyházi nagy világyűlések munkája közül a Prágai Keresztyén Békekonferencia szolgálata áll szívhöz a legközelebb. A *Prágai Keresztyén Békekonferencia a mi korunkban a keresztyénség egy jelentős részének legszebb vállalkozása*. Mert azt mutatja, hogy a keresztyénség egy nagyon jelentős részében felébredt az emberiség sorsával való törődés felelőssége. Azok az egyházak és keresztyének, amelyek jelen voltak a Prágai Keresztyén Békekonferenciákon, azt látják, hogy ha hűek akarnak maradni az egyház Urához, Jézus Krisztushoz, akkor nem élhetnek önmaguknak és nem lehet céluk az önfenntartás, hanem Uruktól kapott szeretettel, önfeláldozóan és következetesen kell szolgálniuk mindenütt, ahol az emberek békéjéről, kenyeréről és jövődjéről van szó. *Ez a konferencia olyan reménységet ad, hogy egy olyan új keresztyénség van születőben, amely a világfenntartó Isten és a megváltó Jézus Krisztus szolgálatában eszközként adja magát Istennek arra, hogy Isten rajta keresztül valósíthassa a világ fenntartására, békéjére, boldogulására és az emberek üdvösségére vonatkozó terveit.* A Prágában összegyűlt keresztyének nem akarnak megmaradni a gyümölcstelen és elvont teológizálás területén, hanem le akarják vonni életükre és szolgálatukra nézve a meghallott evangélium következményeit. Ezt a szép munkát egy kicsi csapat kezdte el, melynek szíve égett, az Isten szeretetétől hajtva, az emberek boldogulásáért, az emberi élet megmentéséért és a béke biztosításáért. Ez a kis csapat egyre nőtt. A második nagygyűlésen már 16 ország 91 kiküldötte

volt jelen, a harmadikon pedig 30 ország 200 kiküldötte. Ezek a gyűlések előkészítették az *Első Keresztyén Béke-Világgyűlést*, amelyen már 50 országból majdnem 700 kiküldött vett részt. A történelemben pedig először történt, hogy a keresztyének ilyen jelentős testülete azért jött össze, hogy segítse a béke megvalósítását és megszilárdítását. A mi Magyarországi Evangélikus Egyházunk kezdettől fogva részt vett ebben a munkában. Boldogok lehetünk, hogy Isten bennünket is felhasznál e szép szolgálatban. De örülünk annak is, hogy *Magyarországi Evangélikus Egyházunk gyülekezeteinek is szívügyévé lett a Prágai Keresztyén Konferencia, amelyet nemcsak imádságukkal támogatnak, hanem érte anyagi áldozat is hoznak évről évre.* Az ún. Hiroshima-bűnbánati nap megtartása gyülekezeteinkben azt mutatja, hogy a gyülekezeti tagok egyre nyitottabb szívvel és egyre készségesebben fordulnak a Prágai Keresztyén Békekonferencia munkája felé. Abban a reménységben élünk, hogy a Prágai Keresztyén Békekonferencia ügye a világ keresztyénségében *egyre szélesebb körben nyer támogatást* és ennek nyomán a konferencia egyre hatékonyabb munkát tud végezni az egész emberiség érdekében.

Hazai evangélikus egyházunk a szocializmusban

A nemzetközi helyzet és az egyházak különböző világszerveinek vizsgálata után tekintetünket Magyarországi Evangélikus Egyházunk és azon belül a Déli Evangélikus Egyházkerület munkájára kell irányítanunk. Evangélikus egyházunk a szocializmust építő Magyarország területén végzi szolgálatát. Ennek a szolgálatnak a végzésére nézve immár egyetért a hívek túlnyomó többsége abban, hogy úgy kell szolgálatunkat betöltenünk, hogy *„egyház legyünk a szocializmusban”*. Ennek a mondatnak mindkét tagja hangsúlyos. Az is, hogy *„egyháznak”* kell lennünk, amelyben az igét tisztán és igazán hirdetjük, a szentségeket Krisztus rendelése szerint szolgáltadjuk ki, de az is hangsúlyos, hogy mindezt nem valami légtüres térben, nem is valami polgári, kapitalista társadalomban kell elvégeznünk, hanem az *épülő szocializmusban*. Természetesen egyházunknak a szocializmusban végzett szolgálata közben ismételtlen kérdései vetődnek fel — hiszen új társadalmi, politikai és gazdasági körülmények között folyik ez a munka —, de ezek a kérdések az Isten Igéjének világosságában és az Isten színe előtt használt józan értelmünk segítségével újra és újra megoldódhatnak.

A problémáink között egyre gyakrabban *merül fel az ún. népegyház kérdése*. Ez a kérdés a világban végbemenő szekularizáció következtében nemcsak a mi hazai evangélikus egyházunknak kérdése, hanem végeredményben az egész keresztyénségnek problémája. Úgy is szoktuk ezt mondani, hogy *„vége van a nagykonstantinuszi korszaknak”*, amelyben az összlakosság szinte azonosítható volt a keresztyénséggel, vagyis a beleszületés, ill. az általános szokássá vált gyermekkeresztég révén lett valaki az egyház tagjává. Nem vitás, hogy ez a korszak mind Nyugaton, mind Keleten letűnően van. Ezzel józanul, nyugtalankodás nélkül le kell számolnunk és a szekularizációval összefüggésben ezt a folyamatot pozitívnek kell minősítenünk. *E folyamat révén sokkal tisztábban rajzolódik ki az egyház arca és egyre inkább azzá lehet az egyház, aminek lennie kell.* Magyar Népköztársaságunkban biztosított vallásszabadság helyes értelmezése is jó irányba segíti elő ezt a tisztulási folyamatot,

mert a vallásszabadság nemcsak azt jelenti, hogy egy keresztyén embernek szabadsága van a hitre, hanem azt is, hogy az embereknek szabadságuk van nem-hinni is.

Az adott helyzetben világosan kell látnunk evangélikus egyházunk feladatát. Semmiképpen nem feladatunk az, hogy bármilyen módon feltartóztassuk ezt a folyamatot és védjük a népegyházi kereteket. Az egyház léte és szolgálata nincs kötve a népegyház formájához. De akkor sem cselekszünk helyesen, hogyha siettetjük a tisztulási folyamatot és ennek érdekében olyan intézkedéseket teszünk, hogy gyülekezetünkön belül valamilyen szempont szerint mi magunk határozzuk meg, kik az egyház „igazi” tagjai. Sem az a módszer nem helyes, amely valamiféle „hívó mag” létrehozásán fáradozik, sem az, amely az anyagi áldozatok meghozatala vagy meg nem hozatala alapján dönti el, hogy végeredményben kik tartoznak a gyülekezethez. Az sem helyes szempont, ha a kazuáliák igénybevétele, vagy mellőzése alapján mondunk ítéletet gyülekezetünkbe beleszületett tagok felett. Mindegyik említett megfontolás és módszer megtagadása evangélikus teológiánknak, mely hitvallási iratainkban tükröződik. Az Agostai Hitvallás 7. cikke szerint az egyház ott van, ahol az igehirdetésnek az eseménye helyesen megy végbe, nem pedig ott, ahol az „igazán hívőket” elválasztják a „nem-hívóktól”. Ez az elválasztás teljességgel lehetetlen. Nem a válogatáson, hanem a helyes igehirdetésen van a hangsúly. Az tehát a feladatunk a mi időnkben, hogy Isten evangéliumát és törvényét helyesen hirdessük és majd ez az ige összegyűjti azokat, akik „hallgatnak a Jó Pásztor szavára és követik Őt.” A konkrétan, az emberek valamennyi életterületét érintő evangélium teremt meg evangélikus egyházunk és benne gyülekezeteink új életformáját a szocializmusban.

A népegyház problematikájával kapcsolatban külön ki kell térnem a kazuáliák kérdésére. Kétségtelen tény, hogy egyre többen lesznek azok, akik nem tartanak igényt a keresztségre, az egyházi esketésre és temetésre. Ugyanakkor, amikor az egyház el van kötelezve arra, hogy a keresztség szentségével szolgáljon Krisztus rendelkezése szerint és mindenkinek hirdesse Jézus Krisztus üdvözítő evangéliumát, nincs hivatva arra, hogy „az igazak székébe ülve” szeretetlenül ítélkezzen azok felett, akik szolgálatát nem igénylik. Ellenben arra van hivatva, hogy ezeket is szeresse. Nem kell nyugtalankodnunk afelett a tisztulási folyamat felett, amely a kazuáliák igénybevétele, vagy igénybe nem vétele formájában is nyilvánvalóvá lesz. Igazat kell adnunk a Csongrád-Szolnoki Egyházmegye espereshelyettesének, aki erre vonatkozólag esperesi jelentésében ezeket mondja: „Tudomásul kell vennünk, hogy különösen a városokban igenis vannak, akik nem veszik igénybe az egyházi szertartásokat. Ezt keserűség nélkül, tárgyilagosan kell tudomásul vennünk. Ez nem jelenti a hit csökkenését, hanem csupán annyit, hogy egy egyházi cselekmény lassan megszűnik a társadalmi funkció, vagy folklóri sajátosság lenni és azzá lesz, ami volt kezdetben is: hitbeli cselekedetté. Arra kell törekednünk, hogy e tekintetben is őszinteség uralkodjék. Akinek hite van, hite szerint élhessen és éljen is, akinek nincs ne legyen kénytelen mutatni azt.”

Az egyháznak a szocializmusban való szolgálatával kapcsolatban néhány szót kell szólnunk az egyház szeretetszolgálatáról is. Gyülekezeteink a maguk körében arra hivatottak, hogy gondoskodjanak azokról az öregekről, árvákról, akik közöttük élnek. Ez alól a kötelesség alól

a gyülekezeteket soha senki föl nem mentheti, mert ezeket a szolgálatokat Isten kívánja meg a gyülekezetektől. A gyülekezeti szeretetszolgálaton kívül evangélikus egyházunknak van lehetősége arra, hogy *intézményesen* is végezze a diakónia szolgálatát. Ez is jó és szükséges. De azt is világosan kell látnunk, hogy a diakóniai szolgálatunknak is bizonyos értelemben változnia kell az épülő szocializmusban. Hiszen államunk hatalmas méretekben lép előre a szociális intézkedések terén. Gondoskodik az öregekről, betegekről és árvákról. A jövőben diakóniánkkal kapcsolatban egyre inkább a magunk területén, közelebről a gyülekezeti munkásokkal kapcsolatban kell gondoskodni. De azt is szögezzük le, hogy az egyház szeretetmunkájához tartozik az is, ha *államunkat támogatjuk* abban, hogy ezeket az embermentő cselekedeteket el tudja végezni és általában népünk életszínvonalát egyre magasabbra tudja emelni.

A nemzeti célok támogatása

Annak a tételnek a hangsúlyozása, hogy „*egyháznak kell lennünk a szocializmusban*” arra is kötelez bennünket, *hogy egyháznak a maga sajátos eszközeivel elvégezze szolgálatát szocializmust építő népünk felé is*. Ugyanakkor, amikor az Isten iránti szeretetről szóló parancsolat számunkra az első parancsolat, arról sem feledkezhetünk el soha, hogy Jézus értelmezése szerint a második parancsolat „*hasonlatos ehhez*”, ez pedig a *felebarátaink iránti szeretetről* szóló parancsolat. Az a tény, hogy Jézus „*hasonlatosnak*” mondja a második parancsolatot az első parancsolathoz, figyelmeztet bennünket arra, hogy kerüljük el azt a hamis felfogást, mely szerint az egyháznak „*tulajdonképpeni*” feladata az evangélium hirdetése és minden más csak „*szekundér*” feladat. A kettő elválaszthatatlanul összetartozik. Nem lehet primér és szekundér feladatról beszélni. *Istent félni és szeretni és a felebarátot szolgálni: ez egy feladat. Az Isten iránti és a felebarát iránti szeretetet, a hitet és a cselekedetet, az Istent és a felebarátot összetartozónak valljuk.*

Ezekből a megfontolásokból kiindulva kell elvégeznünk népünk felé szolgálatunkat. Segítenünk kell abban, hogy népünk gazdasági és politikai síkon egyre jobban megerősödjék és be tudja tölteni hivatását a szocializmust építő népek nagy családjában. A közjó munkálása bele tartozik az egyház feladatába. *Egyháznak tagjainak el kell végezniük hivatásuk teljesítése közben azokat a feladatokat, amelyeket Isten ruházott rájuk*. Evangélikus híveinknek elől kell járniuk a kötelesség teljesítésében, a hazaszeretben. Odaadó és fegyelmezett munkával kell erősítenünk a mi időnkben népünk egységét. A falu szocialista átalakulásánál gyülekezeti tagjainknak az a feladata, hogy erősítsék a szövetkezeteket, egyre jobban építsék ki a közös munkát és védelmezzék annak jó rendjét. A termelés szüntelen fokozása nemcsak az ország érdeke, hanem a szövetkezeti parasztságnak is és ezen belül az evangélikus szövetkezeti tagoknak is. Egyik esperesünk helyesen állapította meg esperesi jelentésében a következőket: „*Lelkészaink és presbitereink túlnyomórésben azok közé tartozott, akik felismerték a kollektív, korszerű nagyüzemi gazdálkodással járó előnyöket és jó tanácsaikkal és példamutató magatartásukkal bátorították és támogatták az aggódókat és ezzel sokakat átsegítettek a kezdeti nehézségeken.*”

Egyházkerületi közgyűlésünkkel egy időben tárgyalja az Országgyűlés a második ötéves népgazdaság fejlesztési tervről szóló törvény-

javaslatot. Ennek a törvényjavaslatnak a végrehajtása nagyban segíti a szocializmus megerősödését hazánkban és előmozdítja népünk gazdasági fejlődését. *A magunk részéről örömmel üdvözöljük ezt a törvényjavaslatot és rajta leszünk, hogy a magunk eszközeivel segítsük népünket a további fejlődésben.*

Itt kell beszámolnom arról, hogy *evangélikus egyházunknak államunkhoz való viszonya őszinte és jó.* Az 1948-ban megkötött Egyezmény mindkét fél alapvető érdekeinek figyelembevételével építő módon biztosítja az egyház és az állam együttélését. Felszabadulásunk 15 éves évfordulóján és Alkotmányunk 10 éves jubileumán *evangélikus egyházunk szívesen nyilatkozta ki, hogy továbbra is államunkkal való jóviszony munkálására törekszik és segíti azoknak a céloknak a megvalósítását, amelyek arra irányulnak, hogy népünk békében és jólétben éljen. Államunk a maga részéről nemcsak biztosította a vallás szabad gyakorlatát, hanem jelentős anyagi támogatást is adott. Az egyezményszerű 50%-os rendes államsegélyen túlmenőleg 40%-os rendkívüli államsegélyt is biztosított és a kongruarendezések során olyan intézkedéseket hozott, hogy kisebb fizetésű lelkészeink kongruáját emelte. Azt sem felejtjük el, hogy nyugdíjasaink nyugdíját is emelte. A rádiós istentiszteleteket biztosította. A külföldi egyházakkal való kapcsolataink fenntartása érdekében sok lehetőséget adott külföldi utazásokra. Mindezt hálás köszönetet mondunk.*

Meg kell köszönnünk a Hazafias Népfront Országos Vezetőségének, hogy Budapesten és vidéken lelkészeink számára tájékoztató jellegű előadásokat tartott. Ezek az előadások nagyon tanulságosak és gyümölcsözők voltak. Segítették a helyes tájékozódást népünk életében és a nemzetközi helyzetben.

A református egyházhoz való viszony

Igaz örömmel kell beszámolnom arról, hogy a református testvéregyházzal valóban: testvéri viszonyban vagyunk. Kapcsolataink elmélyültek és egyre igazabbá váltak. Nemcsak azért vagyunk testvéri viszonyban velük, mert erre kötelezi a reformáció két ágát a közös gyökér és a közös törzs, amely az evangéliumban és a reformációban adatott nekünk, hanem azért is, mert a szocializmust építő Magyarországon a két testvérelekezet együtt kereste és együtt találta meg az új utat, melyen egyházainknak járniuk kell, ha hűek akarnak maradni az evangéliumhoz, a reformációhoz és a néphez. Látásom szerint egyre inkább kéz a kézben szolgál a két testvér egyház. Egyre tisztább módszerekkel folyik a szolgálat és egyre tisztább előtűnik a cél. Hiszem, hogy a haladó protestantizmus útján járva egyre gyümölcsözőbb lesz szolgálatunk egymás felé és drága magyar népünk felé. A külföldi konferenciákon is mindig egyértelműen szólalnak meg testvéregyházaink képviselői és képviselik egyházunknak és népünknek ügyét. A testvérek közötti minden félreértés és kölcsönös megszorítás kikerülése céljából azt hiszem, itt az idő annak a történelmi örökségnek felújítására és valóban komolyan vételére, *hogy a két testvér egyház nem fogad el a másiktól reverzalista. Csak így tudunk hitelesen küzdeni a róm. katolikus egyház reverzálhajszájával szemben.* Legyen áldott a két testvér, gazdagodjon és mélyüljön egymás iránti szeretetük a jövőben is.

A gyülekezetek élete

A gyülekezetek életére vonatkozóan püspöki jelentésemet követő jelentések részletesen számolnak be. Beszámolnak az istentiszteletekről, bibliaórákról, hittan- és konfirmáció-órákról, a szentségek kiszolgáltatásáról, a szeretetszolgálatról és anyagi kérdésekről. Éppen ezért ezekről a magam jelentésében részletesen nem szólok. Mégis megemlítem Isten iránti hálával, hogy gyülekezeteinkben az élet rendezetten folyik és gyülekezeti tagjainknak bőséges alkalmuk van arra, hogy Isten igéjét hallgassák, a szentségekkel éljenek és ápolják a gyülekezet életét. A szekularizáció következtében több egyházmegye esperese arról adott jelentést, hogy egyik-másik gyülekezetben a templomlátogatók és bibliórára járók száma kisebb-nagyobb mértékben csökkent, de találunk olyan jelentéseket is, ahol az eddigi szám állandósulásáról, vagy több esetben növekedéséről is hallunk. A konfirmációra jelentkezettek száma az elmúlt 3 esztendőben nem változott. Sok gyülekezetben a gyermekbiblikörök a kiadott vezérfonal alapján, jó munkát végeztek.

A gyülekezetek áldozatkészsége az előző évekhez képest nem csökkent, sőt egyes helyeken nőtt. Külön ki kell emelnem, hogy templomaink renoválására és a paróchiák javítására a Déli Egyházkerületben a gyülekezetek közel 5 millió forintot áldoztak, melynek mindössze egyötöd része volt csak a Lutheránus Világszövetségtől és az Egyházak Világtanácsától kapott segély. Azt is ki kell emelnünk, hogy a Gyülekezeti Segély a most folyó esztendőben több mint 300 ezer forint összeghez jutott. Mindezek olyan tények, amelyek a gyülekezetek életéről, áldozatkészségéről, együvértartozásuk tudatáról és felelősségéről beszélnek.

Közegyházi intézkedések a gyülekezetek érdekében

Az utolsó két évben Magyarországi Evangélikus Egyházunkban és ezen belül a Déli Egyházkerületünkben számtalan olyan intézkedés történt, melyek *segítették a gyülekezetek életét*, munkálták a szükséges jó rend kialakítását, továbbá az egyház vezetőségének és a gyülekezeteknek jó kapcsolatát. Ezek közé tartozik a *Központi Alap* munkája, amely a kisebb gyülekezetek és a kisebb fizetésű lelkészek javát szolgálja. Ez év elején a két évvel előbb bevezetett Központi Alapot, illetve annak munkáját rendeztük, melynek nyomán kevesebb teher nehezedik a gyülekezetekre, ugyanakkor a nekik juttatott segélyösszegek a legtöbb esetben az eddigi mértéket érik el.

Igen jelentősnek tartom azt, hogy a múlt esztendőben az egyházmegyék vezetői *gyülekezetről gyülekezetre járva felmérték a gyülekezeti épületek állagát és most tiszta kép van előttünk az épületek állapotáról*. Ennek nyomán az építési segélyeket igazságosabban tudjuk elosztani. Annak ellenére, hogy több gyülekezet épülete nagyobb méretű renoválásra szorul, általánosságban azt kell mondanunk, hogy templomaink és paróchiánk egy része jó, másik része megfelelő állapotban van. Van néhány templomunk, amelyek építése nem fejeződött be. Ezeket a lehetőség határain belül készre kell építenünk. Van néhány sürgős renoválásra szoruló templomunk, ezek közé tartozik elsősorban a Deák téri templom, melynek renoválásához államunk igen nagy hozzájárulása révén ez év végén hozzákezdhetünk.

A gyülekezetek közegyházi hozzájárulásának igazságosabb elosztását célozta az az intézkedésünk is, hogy a közteherviselés szempontjából a gyülekezetek lélekszámát felülvizsgáltuk és a valóságos helyzetet jobban megközelítő módon állapítottuk meg.

Igyekezünk a lelkészek személyi problémáit is állandóan szem előtt tartani és szükség esetén anyagi segítséget is nyújtani.

A Teológiai Akadémia

Egyházunknak a szocializmusban való útja keresése és megtalálása teológiai kimunkálásánál nagyon jelentős szolgálatot végzett és végez Teológiai Akadémiánk. Örülünk annak, hogy vannak professzoraink, akik nemcsak magukévá tették az egyházvezetőségnek egyházunk új útjára vonatkozó látásait, hanem ők maguk is jelentős módon segítették az egyházvezetőséget ebben a munkában. Teológiai Akadémiánk munkáját nagyra kell értékelnünk és ennek a munkának a megbecsülésére kell tanítanunk egész egyházunk népét. Annak is örülünk, hogy van elegendő teológusunk. Gyülekezeteink a teológusotthon munkáját azzal is segítették, hogy a szupplikáció kapcsán anyagi áldozatot is hoztak ezért a fontos munkáért. Kérjük a Teológiai Akadémia professzorait, hogy valamennyien egyértelműen segítsék elő egyházunk útjának helyes járását a jövőben is.

Sajtónk

Sajtóosztályunk az elmúlt két esztendőben igyekezett szolgálatát betölteni. Igen jelentősnek kell mondanunk, hogy van megfelelő mennyiségű Bibliánk, Énekeskönyvünk, Kis Káténk, hittankönyvünk és több más kiadványunk. Most készülünk az új Konfirmációi Káté kiadására, jövőre pedig az Agenda kiadására. Két egyházi lapunk, a Lelkipásztor és az Evangélikus Élet igen jelentős szolgálatot *végez és nagyban segítenek abban, hogy lelkészeink és gyülekezeti tagjaink egyházunk új útján nagykorú keresztyének módjára járjanak.*

A magam szolgálatai

A magam szolgálatairól keveset szeretnék beszélni. Amit a magam helyén meg tudtam tenni, Isten erejével igyekeztem megtenni. Csupán annyit szeretnék megemlíteni, hogy az elmúlt két esztendőben egyházkerületünk 70 gyülekezetét meglátogattam, tehát majdnem a felét gyülekezeteinknek, részt vettem 20 Lelkészi Munközsségi összejövetelen. A püspöki hivatalban 1300 látogatót fogadtam. A külföldi utakon pedig igyekeztem őszinte kapcsolatokat kiépíteni külföldi hittestvéreinkkel.

Jelentésem végére érve legyen Istennek mindenért hála és dicsőség. Az Ő erejével dolgozhattunk, az Ő világosságában járhattunk és az Ő bölcsessége által juthattunk előre utunkon. Köszönöm valamennyi Munkatársamnak, az Egyházkerület Vezetőinek, az Egyházkerület Presbitériumának és a püspöki hivatalban szolgáló munkatársaimnak hűség és becsületes munkáját. Isten kegyelme maradjon velünk!

Himnológiai ismertetés

Erős vár a mi Istenünk (256. ének)

Az alapul szolgáló 46. Zsoltárnak és az éneknek is hármastéma van: teremtés, történelem és eschatológia.

Mikor írta Luther ezt az éneket? A kutatók errenézve különféle feltevéseket állítottak fel. Johannes Kulp, Wilhelm Lucke véleményét tartja a legelfogadhatóbbnak (*Die Lieder unserer Kirche*, 308. l.). Eszerint az ének 1528-ban, a Weiss-féle énekeskönyvben, Wittenbergben jelent meg. A megelőző 1526-os énekeskönyvben még nem szerepel, feltehető tehát, hogy 1526—28 között írta Luther.

Az 1526—28-ig tartó évek Luther számára súlyos belső nyomorúságot és kísértést jelentettek. 1526. június 4-én született első gyermeke, Hans, 10 nappal később lépett fel első epekő fájdalma. 1527-ben újabb betegség jött hozzá. Heves szívszorulásai voltak, amelyek Spalatin szerint majdnem megölték. Egy ízben Bugenhagent hívatta magához, meggyónt neki, feloldozást kért és az Ige vigasztalását akarta hallani. Aznap délután Justus Jonás látogatta meg. Luther felkelt, de a küszöbön összeesett. Hideg vizet öntöttek arcába és vállára. Mikor magához tért, így imádkozott: „Istenem, ha ez az az óra, amelyet nekem kiszabtál, legyen meg a Te akaratod!” A nyomorúságot tetézte később a wittenbergi pestis.

Ezekben az időkben vigasza és erőforrása az Isten ígéje és a keresztyének imádsága volt.

A 256. énekben a Zsoltár szavait Luther szabadabban adja vissza, mint más zsoltároknál, de a Zsoltár lényegét itt is a mélyében ragadja meg és énekéből ugyanaz a hit szól, mint a zsoltáriró énekéből.

Sok vita volt a dallam eredetéről is. Ma már nem vitás, hogy Luther írta a dallamot. Szöveg és dallam tökéletesen illik egymáshoz. Az igaz, hogy középkori dallamokat felhasználó Luther más énekeinél (105, 704, 747 stb.) és ennél is. Luther korának tipikus jelensége a reformáció-előtti muzsika felhasználása. Csaknem kizárólag Gregorián-énekeket használnak fel. Az Erős várnál nem valamelyik összefüggő dallam szolgált mintául, hanem egy a X. szd.-ből való Credo különböző részeit használta fel Luther.

Az ének első sorai Krisztusra vonatkoznak. Ő az erős vár, jó fegyver és védő pajzs. A második versben a „hős vezérről” szintén azt mondja, „kéredez ki az? Jézus Krisztus az!”

Dicsérd én lelkem... (10. ének)

Az ének szerzője Neander Joachim, 1650-ben született, régi brémai lelkész-tanító család sarjaként.

Énekeinek gyűjteménye valószínűleg már 1679-ben megjelent. A benne levő éneknek közül a leghíresebb: „Dicsérd én lelkem a dicsőség örök királyát”. Ez az ének szerzőjét világhírűvé tette. Talán egyetlen evangélikus énekeskönyv sincs a világon, bármilyen nyelvű legyen is, amelyikben ez az ének elő ne fordulna.

Neander a református tradíciónak megfelelően (Bréma 1595-ben a református irányhoz csatlakozott) szoros kapcsolatban van a zsoltárokkal. Már az ének első sora: „Dicsérd én lelkem” több zsoltárra is em-

lékeztet (Zsolt. 103, 104, 146). A „dicsőség királya” kifejezés Zsoltár 24, 7-ben szerepel.

A Neander által alkalmazott dallam egy világi ének dallama, amely 1640-ben keletkezett és abban az időben rendkívül kedvelt volt, amint a számtalan variáns mutatja. A világi szöveget egy drezdai diák feljegyzéséből ismerjük. A szerelmi dal formai szerkezete igen különleges és bonyolult. Az egyházi szöveg egyszerűbb szerkezetű. A 14 szótagos sorokat jól egyensúlyozza a befejező rész rövid soraival. A világi szöveg és dallam 1642 táján keletkezhetett.

A diákdal már régen feledésbe merült, de a dallamára írt egyházi ének tovább él és végzi a gyülekezetben a maga szolgálatát.

Hagyjad a jó Istenre... (370. ének)

Formájában, stílusában, kifejezésmódjában és nyugodtan tovahaladó ritmusában mindenestül Isten iránti bizalmat áraszt. Szinte nehezen talál az ember megfelelő szavakat e csodálatosan szép ének jellemzésére és értékelésére. Gerhardt a 37. Zsoltár 5. versét használta fel és pedig Luther fordításában. A versfőkből szereplő akrostichon ezt a zoltársorvet adja, és ilyen módon a korabeli embert magasztaló akrostichon helyett a zoltár üzenetét szólaltatja meg.

Kulp igen alkalmasnak találja az éneket óév esti istentiszteleten, úrvacsora alatti végigéneklésre. Mivel az énekben a személy állandóan változik, igen alkalmas az ének a gyülekezet és kórus közti váltakozó éneklésre is.

1—2. vers a hívőhöz szól (Hagyjad a jó Istenre... Az Úrra bízzad dolgod...)

3—4. vers Istenhez szól (A Te irgalmasságod van rajtam Istenem... Utad van számtalan sok...)

5—6. vers ismét a hívőhöz fordul (Bízzál bánatos lélek... Őbenne vesd halálig reményed horgonyát).

Az utolsó vers általánosságban tesz bizonyosságot az Isten jóságába vetett hitről.

Énekünk az elveszett „Praxis pietatis melica”-ban jelent meg először 1648-ban. Gerhardt költeményében könnyen felismerhető keletkezésének ideje, ti. a harmincéves háború kora.

Ki dolgát csak Istenre hagyja... (373. ének)

Neumark György 1621-ben született Langensalzaban, Thüringiában. Tizenkilenc éves korában Gothából Königsbergbe akart utazni, hogy ott jogot tanuljon és oktatást nyerjen a költészetben Simon Dachtól. Néhány kereskedőhöz csatlakozott, de az úti társaságot Gardelegennél megtámadták és teljesen kirabolták. (Talán erre a mozzanatra emlékeztet a 6. vers: „Mily könnyű az erős Istennek a jó szerencsét elvenni”.) Jószívú emberek segítették tovább Hamburgig. Itt egy regényt írt és azt eladta. A pénzből Kielig utazott tovább. Ott egy nyomorúságos telet élt át. Végül az mentette ki nyomorúságából, hogy váratlanul házitanítói állást kapott. Ő maga írja: „Ez a gyors és a mennyből jött szerencse szívből megörvendeztetett, úgy hogy még azon a napon szerető Istenem dicsőségére éneket írtam: »Ki dolgát csak Istenre hagyja«. Bizony elég okom volt arra,

hogy az isteni irgalmasságnak hálás legyek, az előre nem látott kegyelemért.”

Az ének felirata így hangzik: Vigasztaló ének. Isten mindenkiről gondoskodik a maga idejében, azon mondás szerint: Minden gondotokat Őreá vessétek, mert Néki gondja van reátok. (I. Péter 5, 7.)

Neumark további sorsáról csak annyit, hogy 1646-ban Königsbergben egy tűzvész alkalmával elveszett vagyona az utolsó fillérig. Élete vége felé súlyos szembaj kínozza.

A versforma nem Neumarktól származik. Martin Opitz egyik verse által lett ismeretessé és közkedvelté. Az ének dallama Neumarktól származik. Valószínűleg a szöveggel egy időben keletkezett. Az ének gyorsan ismertté és kedvelté lett.

Most nyugosznak az erdők... (87. ének)

A költő nyelve bibliai képekkel van tele. Ésaías 14, 7 cseng a bibliaolvasó fülébe: „nyugszik, csöndes az egész föld”. Állat és ember egymás mellé állítása bibliai szólásmód (Exodus 9, 10, Zsolt. 36, 7, Prédikátor 3, 19). Jellemző Gerhardt énekére, hogy majdnem minden versben a természeti jelenség leírása mellé egy hitigazságot állít és így a természeti folyamatnak hasonlatszerű jelleget kölcsönöz.

Figyelmet érdemel az ének értékelésének, ill. meg nem értésének története. A berlini „Evangelische Kirchenzeitung” 1830. évfolyamában Christian Karl Josias von Bunsen ezt írja: „Már II. Frigyes idejében gúny és botránkozás tárgya volt ez az ének. A műveltek az orrukat firtogatták a „barom, cipő”, más közönséges kifejezések miatt (eredeti szöveg). A szellemesebbek megjegyezték, hogy az első vers tiszta értelmetlenség. Hogyan alhatnak a halott erdők — mondták —, hiszen azok soha nincsenek ébren? Hogyan énekelhetjük a mi felvilágosult korunkban „mind e világ pihen”, mikor tudjuk, hogy éppen amikor mi lefekszünk, a Föld más pontján akkor kelnek föl. Tehát legfeljebb a fél világ alszik és annak is csak egy része. Az örökdő katonák sem alszanak, az álmatlanságban szenvedő betegek sem.

Az 1829-es berlini énekeskönyv a kezdő sorokat átköltve hozza „Most nyugszik az erdőn, városon és mezőn csendesen, ami él”. De erre is jött a gúnyos megjegyzés, hogy még az eredetinel is rosszabb, hiszen az erdőben nem alszik a bagoly, a városban az éjjeliőr és a mezőn az éger.

Az ének azonban túlélte ezeket a kifogásokat. Bunsen rámutat arra, hogy az ének kifejezése mesterkéletlenül egyszerű. Gondolatai magasztosak. Vilmar is elismerőleg nyilatkozik róla. Rámutat, hogy a földi és ideigvaló nyugalom ebben az énekben evangéliumi megszentelést kap. Az egész ének csupa hálaadás. Végül egy másik kritika elragadtatással mondja, Gerhardt esti énekével szemben kifogásokat tenni, annyi mint az estével szemben kifogásokat tenni.

Eljött hozzánk az üdvösség... (350. ének)

Speratus Pál 1484-ben született. Tanulmányai végeztével katolikus pap lett. 1519-ben Würzburgban a reformációhoz csatlakozott. 1521-ben házasságkötése miatt innen menekülnie kellett. Rövid salzburgi tartózkodás után 1522-ben meghívták Magyarországra, Pestre prédikátornak.

Útközben a bécsi Stephansdomban egy szerzetesnek a coelibátust védő beszédére válaszolva, igen jó evangélikus prédikációt mondott a házasságról. Ez a beszéd (egyébként ez volt az egyetlen evangélikus prédikáció, amely valaha elhangzott a bécsi Stephansdomban) azonnal a leghevesebb ellenállást váltotta ki és excommunicáláshoz vezetett. Ezek után lehetetlen volt Sperátus számára, hogy a pesti állást elfoglalja. Ekkor Iglóban választották meg papnak, ahol vendégszolgálatára nagyon megtetszett. Persze a városi tanács sem excommunicálásáról, sem házasságáról nem tudott, amikor megválasztották. Speratus a legnagyobb óvatossággal látott munkához. Cívatosan kérülte, hogy a még teljesen katolikus gyülekezet érzéseit megsértse. Megtartotta valamennyi katolikus szertartást, még a körmeneten is részt vett, de prédikációival fokozatosan átvezette a gyülekezetet az evangélikus hitre.

Végül az illetékes püspök, Thurzó Szaniszló nyúlt bele a dologba. Panaszt emelt Lajos magyar királynál, és ez megparancsolta az iglóiaknak, hogy az excommunicált papot bocsássák el. Speratus azonban akkorra már annyira megnyerte a szíveket, hogy nem követték a király parancsát. Csak amikor a király a városi tanácsot élet- és vagyonvesztéssel fenyegette meg, ha az eretneket még tovább ott tartják, akkor menekült el Speratus. De elfogták és Olmützbe vitték. Ott volt 12 hétig kemény fogságban, kenyéren és vizen. Az egyházi ítélet máglyahalál volt. Csak tekintélyes főurak közbenjárása akadályozta meg az ítélet végrehajtását.

Úgy látszik, ebben a nehéz időben került kezébe Luther „Jer örvendjünk keresztyének” kezdetű éneke. Ehhez az énekhez csatlakozóan írta a fogságban, iglói gyülekezetének vigasztaló énekül a szóbanforgó éneket: „Eljött hozzánk az üdvösség”. Ebben az énekben tiszta reformátori tanítást adott. Mikor a fogságból megszabadult, Wittenbergbe ment.

Az ének dallama az első wittenbergi és erfurti énekeskönyvekben egy húsvéti ének mellett szerepel.

Ez az ének nagy szerepet játszott az evangélikus tanítás terjesztésében és így a Luther-énekek tekintélyével vetekszik. Érdekes, hogy míg a katolikus egyház más énekekkel nyíltan szembeszállt, és lehetőleg gátolta használatukat, ezzel az énekkel egy az „Eljött hozzánk” dallamára írt ellenkölteménnyel válaszolt. Az 1636-ban Erfurtban megjelent szöveg támadja a hit által való megigazulást, amelyből szerinte az erények elhanyagolása származik.

Jöjj népek Megváltója ... (105. ének)

Az egyháztörténet két nevezetes alakja kapcsolódik ehhez az énekhez: Ambrosius milánói püspök és Luther Márton. Az évszázadok felett kezdet nyújtanak egymásnak, hogy a gyülekezet énekével szolgálják a világ Urát.

Mindkét férfiú nagy világtörténeti fordulóponton élt. Ambrosius születése táján tette elismert vallássá Konstantinus császár (306—337) a keresztyénséget. Luther idejében indult meg a nagy újrakezdetés a nyugati kulturális és szellemi élet minden területén. Az egyházi éneklés történetében pedig az a jelentőségük, hogy Ambrosius szilárd helyet biztosított az istentiszteletben az egyházi éneknek, Luther pedig a német gyülekezeti ének megalkotásával a gyülekezetet a liturgia részesévé tette.

A középkorban számos himnuszt tulajdonítottak Ambrosiusnak, de csak 14 biztosan az övé. Ezek felépítésben hasonlóak: minden himnusznak 8 versszaka van, és minden versnek 4 sora. Ambrosius legismertebb himnusza „Veni redemptor gentium”, vagy „Jöjj népek Megváltója”.

Luther egyházi énekeiből csak ötöt költött teljesen szabadon, 36 énekből, 32-ben már meglévő énekekre támaszkodik. Ez a meglévő anyag: bibliai szövegek (Zsoltárok, Tízparancsolat, Ésaías prófétai elhivatása, a karácsonyi történet, Simeon éneke, Jézus megkeresztelésének története, Miatyánk) zarándókének, szekvenciák, középkori ógyházi himnuszok és antifonák. Így használja fel a 105. éneknél is Ambrosius himnuszt. Énekünk az első evangélikus énekgyűjteményekben jelent meg, 1524-ben Wittenbergben és Erfurtban. A dallam, amelyet ma énekelünk, nem Ambrosiustól származik, jóllehet ő legalább négy énekdallamot hagyott hátra. Az ő idejében ezt az éneket a „Iam surgit hora tertia” dallamára énekelték. A jelenleg használt dallam legrégebbi forrása egy 1120-ból való kézirat az einsiedelni bencés kolostorból. De lehetséges, hogy a közelfekvő szentgalleni bencés kolostorból való. Ez esetben a kolostor zenei életének virágkorából származhatik (900 körül).

Amikor Ambrosius ezt a himnuszt írta, a keresztény egyház még nem ünnepelte ádventet a mai értelemben. Ádventnek különleges időszakként való megtartása, csak V—VI. szd. körül kezdődik. Az ének könyörgés annak eljöveteleért, aki egy szűz gyermeke lesz. Az egész üdv-történet a költő szeme előtt áll.

Ó, miként fogadjalak... (111. ének)

Gerhardt Pál ádventi éneke az evangélikus énekeskönyv egyik ledrágább gyöngyszeme. Míg Gerhardt más énekeit csak később vették fel az énekeskönyvekbe, ez az ének már Gerhardt idejében gyorsan elterjedt. Míg a többi Gerhardt-énekeket rendszerint lerövidítették, megváltoztatták, ezt mindig rövidítés nélkül énekelték. Érdekes, hogy a nagy énekszerzők milyen szerények voltak énekeikkel kapcsolatosan! Rist János (akinek énekeskönyvünkben 7 éneke található), sohasem engedte meg a maga gyülekezetében, hogy az istentiszteleten valamelyik énekét énekeljék. Gerhardt Pál pedig sohase adta ki énekeinek gyűjteményét. Énekeinek gyűjtője és kiadója Crüger János volt, aki Luther mellett az evangélikus egyház legjelentősebb dallamszerzője.

Wilhelm Nelle énekünket így osztja fel: 1—5. v.: túláradó hála szava az Úr felé; 6—9. v.: vigasztalás szava a szorongó szívnek.

Hála és vigasztalás formájában beszél arról, amit Krisztus cselekedett értünk. Erről nem is lehet, szárazan, elvontan, „tárgyilagosan” beszélni. Krisztusnak fáj az ember nyomorúsága, emiatt jött el, tehát merő szeretetből (5. v.).

Gerhardt hálát ad, mert Krisztus csodálatosan szeret, de vigasztal is, mert szíve mélyéig átérzi az ember testi és lelki nyomorúságát (6—9. v.).

Az eredetiben külön versszak szól a bűnbocsánatról. Jézus elfedezi a bűnt a maga szeretetével. Kár, hogy a magyarban ez kimaradt.

Kit sok boldog pásztor dicsér (725. ének)

Középkori latin—német ének. Hogyan alakult ki ez az ún. „kevert-költészet”? A középkorban a gyülekezet éneklése az istentiszteleten háttérbe szorult, ill. megszűnt. De a nép énekelni akart, és pedig az anyanyelvén. A papság azonban ragaszkodott a latin nyelvű énekléshez. Ebben az időben születtek meg kompromisszum gyanánt olyan énekek, amelyek latinul kezdődnek a papok kedvéért, majd anyanyelven folytatódnak. Latin és német sorok váltakoznak egymással.

Énekünk szövegében három, a XIV. szd.-ból való, eredetileg latin szöveg van összedolgozva. Ezzel magyarázható az, hogy rendszeresebb gondolati felépítés nincs benne. De ezt a szabálytalanságot éppen a túlárado öröm kifejezéseként kell elkönyvelni.

Az ének igen alkalmas váltakozó éneklésre, mégpedig soronkénti váltakozás formájában.

Latin kezdő sorairól (Quem pastores laudavere...) „Quempas”-nak nevezik. Ez a kifejezés fogalommá lett, és jelenti a karácsonyi éneklést általában. Menjünk „quempasolni”, annyit jelent, menjünk karácsonyi éneket énekelni.

Egy zsenge rózsatőről... (727. ének)

Eberhard von Dünheim speyeri püspök 1599-ben Kölnben énekeskönyvet nyomtatott püspöksége részére. Ebben jelent meg első ízben énekünk szövege és dallama.

Eredetileg huszónhárom versszakos Mária-ének volt. Tartalmazta az angyali üdvözetet, Mária és Erzsébet találkozását, Krisztus születését, pásztorok és bölcsek Krisztus-imádását.

Az ének szövege Ésaiás 11, 1-re támaszkodik: „És származik egy vesszőszál Isai törzséből, gyökereiből egy virágszál növekedik”. A Mária-énekekben szívesen hasonlították Máriát rózsához. Énekek Éneke 2, 1—2-re is emlékeztet a szöveg: „Én Sáronnak rózsája vagyok”. Dante Divina Commediájában is Mária „a rózsá”, akiben az Ige testté lett.

Egy híres evangélikus kórusműben is megtaláljuk ezt az éneket: Praetorius Mihály 1609-ben megjelent „Musae Sioniae” c. kötetében. Figyelmet érdemel, hogy Praetorius a költeményt két versszakra rövidíti, és a második versben Mária helyett a Megváltót dicsőíti.

Hogy Jézus születése éjfélfkor történt, ennek alapja Salamon Bölcsessége 18, 14. Itt arról van szó, hogy Isten Igéje, vagyis az öldöklő angyal éjfélfkor jött le az égből. Ez kétségtelenül eredetileg az egyiptomi kivonulás éjszakájára vonatkozik. De a hely Krisztusra is vonatkozhatik, annyival inkább, mivel az Egyiptomból való kimenekülést mindig a Krisztus általi megváltásra vonatkoztatták.

A dallam a középkorig nyúlik vissza. Rokon dallama a 767-es éneknek: „A Bárány elhordozza...”

Hadd zengjen énekszó... (723. ének)

Seuse Henrik életrajzában (meghalt 1366) a következő leírást találjuk: Seuse egyszer Mihály-napján angyalokat látott, akik azért jöttek, hogy szenvedését enyhítsék. Az angyalok táncoltak, egy ifjú pedig énekelni

kezdett a gyermek Jézusról: „In dulci iubilo...” A Jézusról szóló csodaszép ének hatására Seuse elfelejtette, hogy valaha is szenvedett.

Énekünk tehát eredetileg táncdal. Az angyalok, akiket Seuse látott, ennek a dallamára táncoltak. Úgy látszik az ének csak egy versből állott, amelyet ismételtek, míg az énektől és táncától elfáradtak. Az ének nemcsak karácsonyhoz tartozik, Seuse Mihály-napon hallotta. Látta az égi képet, a Krisztus-gyermeket, ragyogóan, mint a nap az Ő dicsőségének fényében, megdicsőült anyjának ölében.

Számtalan festő festette meg a Gyermeket így, és bár képeiken a jászolban fekszik, a mennyei fénykoszorút hordozza.

Az ének a „kevert-költészetbe” tartozik, mint a 725-ös. Latin és német sorok váltakoznak az eredetiben. Ez a kevert szöveg megmaradt a XIX. szd.-ig. A dallam a lipcei Egyetemi Könyvtár egyik kéziratában van feljegyezve, amely a XIV. szd. végéről származik. 1533-ban jelent meg a Klug-féle énekeskönyvben.

Im jászlad mellett ... (729. ének)

Bájos miniatürfestészetben formálja meg Gerhardt Pál ezt a karácsonyi éneket. Krisztus szeretetét szemlélteti velünk. Bepillantást enged Isten örök tervébe is.

„Te megszületél énnekem,
És én még nem is éltem.
Kiválasztottál engemet
És földre jöttél értem.
Még meg sem alkotott kezed,
És Lelked már elvégezett
Az én üdvömrre mindent.” (2. v.)

Azután medítál a jászolban fekvő gyermekről, holdat, csillagokat, rózsát és violát fest szemünk elé (német szöveg — magyarban: „bíbor, bársony”). És mégis tudunkra adja, hogy semmilyen bölcsesség és értelem nem képes rá, hogy leírja azt a fényt, mely a jászolból árad. Az ének igen alkalmas karácsonyi úrvacsoraosztáskor teljes terjedelmében való végigéneklésére.

Érdekes, hogy Wilhelm Nelle karácsony második napjának klasszikus énekének tartotta, de ugyanakkor rövidítést javasolt, mert szerinte az ének bensőséges hangja, amely a második részben bontakozik ki, határt szab istentiszteleti használatának. Eredetileg 15 versszakos.

A dallam feltehetőleg Bachtól származik. Bach szólóéneknek szánta és eredetileg a vallásos házi muzsikába tartozik.

Dicsőség mennyben Istennek ... (1. ének)

A Lukács 2, 14-ben szereplő angyali énekről feltehető, hogy liturgikus gyülekezeti énekként használták. A Gloria in excelsis akkor lett hosszabb dicsőítő énekké a korai egyházban, amikor a Laudamus te-t hozzákapsolták. Később keleten — tehát görög nyelven — reggeli himnusz gyanánt használják az imaórában. A VI. szd.-ban felveszik a misébe görög nyelven, bár eredetileg nem a mise számára készült.

Először csak karácsonykor énekeltek, később a húsvéti időszakban is, míg lassanként állandó helyet kap az istentiszteletben. Hogy miért kapott helyet közvetlenül a Kyrie mellett, azt ma már nem lehet biztosan megállapítani.

Az 1. ének szerzője Decius Miklós (1480—1529) a Gloria-ból és a Laudamus te-ből formálta ezt az éneket. Az ének dallama először Valentin Schumann énekeskönyvében bukkant fel 1539-ben. Nem kétes, hogy a dallam is Deciustól származik, aki ismert muzsikus volt. A dallamot az I. Gregorián-mise Gloria-dallamából formálta (Gloria paschalis — húsvéti glória). A Gregorián-énekből népszerű német dallamot csinált. A szöveg és dallam 1522-ben keletkezett Braunschweigban. Az ének a német énekeskönyvekben sokáig a szentháromsági énekek csoportjában volt.* A mai német énekeskönyvben a liturgikus énekek között van. Nálunk a dicséretetek között szerepel. A gyülekezet előtt tudatosítani kell, hogy ez az ének a főistentiszteleten csak a Gloria helyén énekelhető. Ha párhuzamos dallamként szerepelne más szövegű énekhez, az „Eljött hozzánk a üdvösség” dallamát kell énekelni helyette. (Pl.: Úrvacsorai liturgia, Jer keresztyének szent kara.)

Gáncs Aladár

A bandungi határozatok

Eddig ismertettük azokat a nagy nemzetközi megállapodásokat, amelyek a mai nemzetközi életre különösképpen hatással vannak és azt többé-kevésbé a kibontakozás érdekében alapul veszik. Ahogy arra már utaltunk, a második világháború után sereg egyezmény született, ezek között a legtöbb olyan katonai egyezmény, amely a nemzetközi életet bonyolulttá, illetőleg a nemzetközi helyzetet feszültté teszi. A második világháború után, — kivéve a szocialista államok megállapodásait —, a nyugati tőkés államokban alig született olyan megállapodás, amely implicite nem rejti magában a katonai vagy gazdasági támadó szándékot. Ami viszont Bandungban született, az minden részletében a nemzetközi feszültség enyhítését szolgálja, a maga nemében egyedülálló és hallatlan nagy jelentőségű, miután az úgynevezett „harmadik csoport” — új államok megállapodásai. A világ harmadát magábafoglaló szocialista tábor viszont ezt a megállapodást azért köszöntötte bizalommal és örömmel, mivel más hargon, de ugyanazt a célt szolgálja: az egyetemes békét és a kollektív biztonságot. Az is döntő a határozat súlyát illetően, hogy hozzávetőlegesen másfélmilliárd ember nevében született meg. Földünknek jelenleg nincs is olyan megállapodása, vagy határozata, vagy szerződés jellegű okmánya, mint a bandungi, főként ha annak politikai jelentőségével számolunk. E határozatok mögött nincsenek hadseregek, sem tábornokok, nincsenek fegyvergyárak, sem fegyverek, a határozat súlyát kizárólagosan az erkölcsi erő jellemzi. Ha pedig figyelmünket erre az erkölcsi erőre összpontosítjuk, akkor különösképpen érdemes a bandungi egyezményrel foglalkozni. Már itt meg kell jegyeznünk, hogy a világ közvéleményét 1955 óta rendkívül melegen foglalkoztatja és egyre több hivatalos tárgyalásoknál felbukkannak a bandungi érvek, másszóval a „bandungi 'szellem”.

Ahhoz, hogy a határozatokat megértsük, szenteljünk néhány sort arra a történelmi háttérre, amelyben a bandungi konferencia létrejött.

Történelmi háttér

Az ENSZ alapokmány ismertetésénél történelmi fejtegetéseink során eljutottunk a második világháború végéig. Közlebről bennünket az európai történelem érdekelt. A világháború gyújtópontja itt volt Európában és akár a korábban ismertetett okmányok, akár pedig az ENSZ Alapokmány bizonyos fokok „Európa testébe” szabattak. A szövetséges hatalmak előtt világos volt az a képlet, hogy a második világháború kirobbantója a német fasizmus és a német imperializmus volt. Tehát minden szerződés, amely a szövetséges hatalmak részéről megszületett azt célozta, hogy egyszer s mindenkorra felszámolják a német újratámadás lehetőségét. (A mai nemzetközi kulcskérdések között is végeredményben ez a döntő!) Az ENSZ Alapokmány már szélesebb horizonton szemlélte a kérdést és olyan nemzetek szövetségét tűzte ki célul, amely nemcsak az európai, de az egyetemes, vagy másszóval a világbékét is meg akarta őrizni. A kollektív biztonság utáni vágy hívta tehát életre és ezért ebben a szervezetben a világ majd valamennyi békeszerető állama tagságot élvezhet. Sajnálatos módon azonban ebbe a szervezetbe is belecsúszott a nemzetközi életet megbontó bizalmatlanság és nemegyszer bizonyos kérdések rendezésénél a vezető nagyhatalmi érdekek játszottak szerepet és nem pedig az ügyek fontossága. Még sajnálatosabb az a tény, hogy a mai napig a népi Kína, a maga hatszáznyolcvan milliós tömegével nem rendelkezik ENSZ képvisellel. A szétszakítottságra jellemző tünetek közé tartozott az, amikor bizonyos kérdésekben az úgynevezett „szavazógép” lépett működésbe.

Nézzük meg mi játszódott le a nemzetközi élet kulisszái mögött és hogyan jutott a világ második nagy háború után ilyen szerencsétlen meghasonlottságba.

Európában a második világháború, 1945. május 8-án befejeződik. A csendes-óceáni térségben viszont még hónapokig húzódik a háború. Az Egyesült Államok augusztus 6—9-én veti be Japán ellen az atombombát, amely Hirosima és Nagaszaki borzalmas pusztulásához vezet. Japán augusztus 14-én feltétel nélkül kapitulál. Tulajdonképpen augusztus közepe a második világháború vége. Európában ezalatt életbelépnek a potsdami megállapodások. 1945. június 5-én lép életbe a négy megszállási övezet Németországban, élén a Szövetséges Ellenőrző Tanáccsal. Berlin közös szövetséges parancsnokság ellenőrzése alá kerül.

Az Egyesült Államok politikáját ebben az időben még nagymértékben F. D. Roosevelttel (1933—1945. áprilisáig) elnök határozta meg. Az Egyesült Államok történetében egyedülálló eset volt az, hogy valakit háromszor választották volna meg elnöknek. Roosevelt politikája határozatlan szövjetbarát volt. Ez a barátság tette lehetővé egyrészt a háború megrövidítését, másrészt a békeszerződések megkötését. Roosevelttel helyesen látta azt, hogy az európai kérdés rendezéséből nemcsak, hogy nem hagyható ki Szovjetunió, de másként európai egyensúlyról nem is lehet szó. Ehhez hazzjön még az, hogy személyében felismerte, mekkora áldozatot hozott a második világháborúban a Szovjetunió. (Előttünk ma világos, hogy a második világháború legnagyobb áldozatát katonai és polgári téren a Szovjetunió hozta. Emberéletben 17,5 millió, a gazdasági életben pedig szinte felbecsülhetetlen károkat szenvedett.) Az amerikai politikában azonban nemcsak Roosevelttel humánus és bölcs meglátása érvényesült. Voltak ott más tényezők és más erők is. Ezek a tényezők már a háború éveit

alatt érvényre akarták juttatni azt a szempontot, hogy a Szovjetuniót egyrészt katonailag, másrészt gazdaságilag ki kell méríteni és a háborút nem kell befejezni a Németország felett aratott győzelemmel, hanem a Szovjetuniót is hasonló sorsra kell juttatni. Ezeknek az erőknek a győzkei még visszanyúlnak az első világháború után intervenciókra. Hogy ez így azonnal nem következett be, ennek oka mai látásunk szerint a csendes-óceáni térségben húzódó háború egyrészt, másrészt az amerikai tömegek kimerültsége és békevágya volt. A kapitalista körök ekkor egy hosszabb lélegzetű tervet szándékoztak keresztülvinni. Ennek a tervnek élharcosa Truman és Marsall volt. A terv lényege az volt, hogy a második világháborúban Oroszországgal szemben főrészt, de a hitleri Németországgal szemben is hadatviselt államokat kell gazdaságilag, majd később katonailag felerősíteni úgy, hogy képesek legyenek itt Európában a Szovjetunióval megmérkőzni. Így azután mindjárt a háború befejezése után megkezdődött a gazdasági háború.

Mi volt ennek a jellemző tünete? A megvert Németországot a potsdami megállapodások értelmében demilitarizálni kellett. Ezt a győzelem első hevében meg is tették. A következő lépés lett volna Németország demokratizálása, vagyis a fasiszta elemek teljes felszámolása. Ez csak a Szovjetunió által megszállt övezetben történt meg. A nyugati övezetekben ennek az elvnek a szabotálása mindjárt az első napokban kitűnt. A harmadik és talán abban a szituációban a legfontosabb szempont az volt, hogy Németország gazdaságát úgy gyöngítsék le, hogy az ne legyen alkalmas harmadik világháború kirobbantására. Ezt egyrészt a jóvátételek betartásával, másrészt a katonai jellegű üzemek elfojtásával érték volna el. Azt kell mondani, hogy ez a potsdami szellem is csak a szovjet zónában valósult meg. Mert a nyugati, főként az amerikai zónában, mindjárt az első napokban Németország iparát reorganizálták, sőt még tökéletesebb gépekkel látták el, mint volt a hitleri Németország idején. Ezzel Németország ipari kapacitása megnőtt jelentősen és a Szövetségi Köztársaság igen rövid idő alatt a győztesek oldalán ipari versenytársként tetszeleggetett. Ez még mind a távolabbi cél érdekében történt. A Szovjetunió ezekben a kérdésekben egyik jegyzéket váltotta a másik után.

Anglia szereplése ebben az időben és ezekben a kérdésekben meglehetősen passzív volt. Anglia volt az a birodalom, amely ugyancsak rendkívül sokat szenvedett a német militarizmustól. Az angol tömegek előtt kétségkívül megbotránkoztató tény volt az, hogy vesztes ellenfelének, Németországnak magasabb volt az életszínvonala, mint a győztes Angliának. Az eladósodott Anglia józan politikája szovjetbarát volt, de gazdasági lekötöttsége miatt kénytelen volt az Egyesült Államok politikájához csatlakozni. Franciaország súlyos gyarmati kérdései miatt és az ebből származó gazdasági válságai miatt is az Egyesült Államoktól remélte ügyeinek rendezését. S megtörtént az, amire vajmi keveset számított abban az időben a világ, hogy az évszázados érzelmi ellentétű francia, illetőleg angol, illetőleg német ellentét oldódott és közös frontot képeztek Kelet-Európával szemben. A továbbiakban már a propaganda, mint a hidegháború eszköze, került homlokterbe. A háború utáni évtizedet ez a példátlanul lélekromboló hidegháborús feszültség mérgezte.

Az Egyesült Államok az atombomba birtokában úgynevezett „erőpolitikát” folytatott. Ez egyúttal azzal járt, hogy évente emelkedő katonai költségvetésével tartotta rettegésben a világot. Propagandájának lényege:

a „végső leszámolás” volt a szovjet hatalommal. E tekintetben azonban Amerikai is óvafojt volt. A második világháborúban meguk is sokat tanultak. Németországot a szövetséges haderők minden erejüknek latbavetésével is csak hat esztendő alatt tudták térdrekényszeríteni. Ahhoz, hogy a Szovjetunióval hadat viseljen, fel akarta vonultatni az egész világot. Emiatt különböző katonai szövetségeket hozott létre. A legjelentősebb ezek közül az Északatlanti Szövetség (NATO). Ez az agresszív katonai tömb, az Amerikai Egyesült Államok vezetésével, a szocialista tábor, elsősorban a Szovjetunió és a kelet-európai népi demokratikus országok ellen jött létre. A háborús előkészületeket szolgáló NATO katonai szervezetében egyre jelentősebb szerepet játszik a hitlerista tábornokok vezetésével újjászervezett nyugatnémet hadsereg. 1949. április 4-én írják alá Washingtonban a NATO alapokmányát. A katonai szerződés 20 évre szól. A NATO alakulása óta a légitámaszpontok százait építette. Egységeit atom- és rakétafegyverekkel szerelik fel. Ez a katonai szervezet, amely elsősorban az Atlanti Óceán melletti országokat tömöríti magába, igen gyorsan kapcsolatba lépett az időközönként létrehívott egyéb katonai szervezetekkel. Így pl. az 1954-ben alakult Délkelet-Ázsiai Szövetség SEATO és a Bagdadi Szövetséggel, amely 1955-ben jön létre. Ezeknek a katonai szövetségeknek a célja, a Szovjetunió bekerítése volt.

Elképzemelhető, hogy ilyen katonai szervezeteket fenntartani és ellátmányukról gondoskodni, valamint az egyre tökéletesedő haditechnikával felszerelni micsoda teherfételt jelent az illető államoknak. Az egész NATO katonai költségvetése ma közel jár a 100 milliárd dollár évi kiadáshoz.

Ez az agresszív magatartás éberségre ösztönözte a szocialista államokat is, természetesen a Szovjetuniót elsősorban, amely ellen irányult a katonai készülődés. A Szovjetunió is igen korán birtokába jutott az atomtöknak. Hadseregét szintén ellátta korszerű fegyverekkel. Mind emellett azonban szívósan törekedett a nemzetközi béke fenntartására. 1947-ben békét köt Olaszországgal, Finnországgal, Romániával, Magyarországgal és Bulgáriával. A nemzetközi életben hallatlan tekintélyt biztosít magának ezzel a béketörekvéssel. A szovjet állam minden olyan irányzattal, minden olyan csoporttal és egyénnel, amely világnézetre és politikai állásfoglalás tekintetében különbözik tőle, barátságot és együttműködést ajánl fel a kollektív biztonság érdekében. Állandó kísérletezést folytat ez időben is a kérdések békés rendezését illetően. Nem szűnt meg soha felhívni a világ lelkiismeretét és figyelmét a háború pusztítására és végzetes következményére. Ez elvitathatatlan erkölcsi érdeme. A második világháború után minden anyagi és erkölcsi erőt ennek az ügynek az érdekében latbavetett. A szovjet politikát e tekintetben nem a félelem határozta meg. Hiszen időközönként gazdasági élete rohamosan fejlődött és ugyanakkor a szocializmusban élő népek száma is növekedett. Néhány éven belül ezt az eszmét tűzte zászlajára a fölkerekesség egyharmada, hozzávetőlegesen egymilliárd ember. Az amerikai politika ilyen viharos fejlődés és ilyen erkölcsi erőbevetés hatására megtorpant. Új irányzata a háború utáni évtizedben már nem is annyira a katonai térdrekényszerítés volt, hanem inkább gazdasági. (Pl. az embargo.) A szocialista államok ezeket az intézkedéseket is kivédtek. Gazdaságukat úgy építették fel, hogy nélkülözni tudták a nyugati államoktól visszatartott nyersanyagokat. Természetesen ezt az egészségtelen fejlődést és a világ kettészakítottságának a helyzetét a szocialista államok nem akarták konzerválni.

A harc tehát több oldalon folyt. Az eddigiekből megállapíthatjuk, hogy a hidegháború kölcsönös fegyverkezési hajszába kergette a népeket. Ugyanakkor a propaganda a nemzetközi bizalmi légkört teljesen szétforgácsolta. Nem utolsó sorban gazdasági síkon is kiéleződötté vált a helyzet. De nem szabad hallgatni arról sem, hogy politikai síkon is teljes volt az erőbevetés. Mi itt csak egyet említünk meg, amely jellemezte a mi politikánkat is, s ez pedig a szívós békepolitika.

Ilyen állapotban elképzelhető, hogy kis és nagy népek egyaránt milyen súlyos károkat szenvedtek a saját országuk fejlődését illetően. Álljunk meg itt is egy pillanatra. Időközönként több gyarmati, illetőleg félgyarmati állam önállósult. Ezek az államok is nagymértékben szenvedtek kárt a világ kettészakíttottsága következtében. De még több nehézséget jelentett azoknak az államoknak, amelyek továbbra is gyarmati igában sínylődtek. Amíg egyik oldalról a teljes felszabadítás ügyéért folyt a harc, a másik oldalon a modern kolonializmus új eszközeivel találkozunk. Mind ezt próbáljuk beilleszteni az eddig elmondottakba.

Eközben kialakult egy úgynevezett „harmadik típusú államtömb” is. Ezek az államok részint a gyarmati igából felszabadult államok voltak, amelyek élete és fejlődése, valamint jövője a nemzetközi helyzettől nagymértékben függött. Tömegeiknél fogva nem az utolsó helyet foglalják el. Szervezettségük, gazdasági erejük még gyenge. Életszínvonalukról még szinte alig tudunk szólni. Államok, amelyek néhány évtizede még a legbarbárabb kizsákmányolás áldozatai voltak. Katona erejük a nullával egyenlő.

A katonai tömbökön kívül

A kettészakított világ mindkét tábora valamilyen módon katonai érdekeltségben részt vett. [A szocialista államok katonai szövetsége a Varsói Szerződés. A Szovjetunió a kelet- és közép-európai népi demokratikus országok barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződése és védelmi összefogása a korábban kialakult nyugat-európai agresszív katonai tömbökkel szemben. (1955.) A Varsói Szerződésben a népi Kína nem érdekelt.]

Azon államok között, amelyekről most szó lesz, alig akad olyan állam, amely katonai tömbnek tagja. Lehetnek-e a nemzetközi életre hatással egyáltalában? Vizsgálhatják-e a nemzetközi élet problémáit és ezen felül foglalkozhatnak-e saját érdekeikkel? — ezek a kérdések hívták életre az ázsiai és afrikai államok kongresszusát. A történelemben először fordult elő az, hogy ilyen határozottan vessenek fel kérdéseket és ilyen magas színvonalon (miniszteri!) összejöjjen 29 ázsiai és afrikai ország képviselője. Ahogy jeleztük, ezek az államok néhány évvel ezelőtt még gyarmati országok voltak, sorsuk és jövőjük felett idegen országok, idegen miniszterei döntöttek. Az 1955. áprilisában összeült bandungi értekezlet viszont azt mutatta már, hogy az önnállóság útjára lépett államoknak is van beleszólásuk a nemzetközi életbe és jogot is akarnak kapni ahhoz, hogy az emberiség alapvető problémáival foglalkozzanak. Jogaik elsősorban a hallatlan nagy tömeg-helyzetükből fakad, abból ugyanis, hogy földünk lakóinak kétharmad részét képviselik. A bandungi konferencia színhelye Indonéziában volt. Indonézia államfője, Szukarno elnök lelkes munkájának és akciójának volt köszönhető a létrehívása. Indonézia köztudo-

másúlag holland gyarmat volt. A pár évszázados holland gyarmati elnyomás alól felszabadult kilencvenmillió nép keresztülment a gyarmatosítás minden fázisán. Csak egy tényt szeretnénk megállapítani és ez elmaradottságára jellemző, hogy a „háromezer sziget országa” több olyan szigettel rendelkezik, ahol egyetlen km vasút, vagy járható út nincsen. Az országot politikailag, gazdaságilag és kulturálisan megszervezni, hallatlan munkát jelent. De napjainkban már beszélhetünk arról, hogy Szukarno elnök kiváló képességeivel ezt a munkát nemcsak elkezdte, de jelentős mértékben már népe érdekében el is végezte.

A bandung-i konferenciát természetesen élénk diplomáciai tevékenység előzte meg. Ebbe a munkába köztudomásúlag bekapcsolódott az Egyesült Államok is, mégpedig, hogy magát a konferenciát kudarcba fullaszták, másrészt, ha ez nem sikerülne, jelentőségében csökkentés s így minden tevékenysége arra irányult, hogy azokat az államokat, amelyekre valamelyes hatással is bírnak, a konferencia részvételétől távol tartja. Ugyanis igen gyorsan kiszivárogtak azok a szempontok, amelyek miatt az értekezletet összehívni kívánták. A békés együttélés öt irányelve, amelyről napjainkban annyi szó esik, és amelyet 1954. júniusában tettek közzé az indiai és kínai megállapodás eredményeként, szolgált volna a konferencia kiindulópontjának. Az amerikai politikába ez vajmi nehezen vágott bele. Mi ez az öt irányelv?

1. Egymás területi épségének és szuverénitásának tiszteletben tartása.
2. Kölcsönös meg nem támadás.
3. Kölcsönös be nem avatkozás egymás belügyeibe.
4. Egyenlőség és kölcsönös előnyök.
5. Békés együttélés.

Ez az öt irányelv hozzájárul a „béke térségének” megteremtéséhez, amely ki is terjeszthető és ilyen módon csökkenti a háború lehetőségeit, és megerősítheti a béke ügyét az egész világon. Itt tehát már arról van szó, hogy egy „békeövezet” alakulhat ki, amelynek először Kína és India lesznek az alappillérei. 1954. végén közös szovjet—kínai nyilatkozat szögezte le, hogy a békétábor mindkét nagyhatalma erre az öt elvre építi nemzetközi kapcsolatait.

Az értekezleten 29 ország vett részt. Ezek között az országok között voltak olyanok, amelyek a szocializmus és demokrácia táborához tartoztak és következetes békepolitikát folytattak. (Pl. Kínai Népköztársaság.) Jelentősen vettek részt olyan önálló, határozottan semleges politikát folytató országok, amelyeknek külpolitikai tevékenysége pozitív értelemben hatnak. (India, Indonézia, Burma.) Akadtak semleges politikát folytató, de az előbbinél ingadozóbb országok (Ceylon, Nepál, Afganisztán). Nem hiányoztak az angol, amerikai befolyások alatt élő országok sem, amelyek nem tartoztak agresszív katonai blokkhoz, de lényeges kérdésekben az amerikai politikát követték. (Pl. Szudán, Etiópia, Líbia stb.) És végül olyan országok, amelyeket valamely formában agresszív szerződések fűztek az Egyesült Államokhoz. (Pl. Törökország, Irak, Fülöp-szigetek stb.)

Ma már világos előttünk, hogy a konferenciát hányféleképpen próbálták jelentőségében csökkenteni, de az is, hogy az egységes állásfoglalás milyen mértékben hatott a nemzetközi életben. A konferencia pozitív erőinek az volt a feladata, hogy a konferenciát alapvető törés nélkül egységbe kovácsolják, ne folytassanak ideológiai vitát, hanem közösen

elfogadható politikai alapelveket dolgozzanak ki. Ezt a törekvést Szukarno indonéz elnök megnyitó beszédében így fejtette ki: „Mit árthat a különbözőség, ha egységesek vagyunk óhajunkban. Ez az értekezlet a felvilágosult, türelmes közvéleménynek olyan csoportosulása legyen, amely igyekszik meggyőzni a világot arról, hogy minden embernek és minden országnak van helye a Nap alatt, igyekszik a világot meggyőzni arról, hogy lehet együtt élni, egymással találkozni, egymással beszélni anélkül, hogy elveszítsük saját egyéniségünket.”

A konferencia sikere érdekében a legtöbbet a kínai küldöttség végezte. Csou En-laj, a többszörösen felvetett ideológiai vitákat beszédében határozottan leszerelte: „a kínai küldöttség azért jött ide — mondotta —, hogy az egységet keresse, nem pedig azért, hogy perlekedjék. Mi, kommunisták, nem titkoljuk azt a tényt, hogy hiszünk a kommunizmusban és az a véleményünk, hogy a szocialista rendszer jó rendszer. Nincs szükség arra, hogy ezen az értekezleten népszerűsítsük valamelyikünk ideológiáját és valamelyikünk országának politikai rendszerét, bár vannak különbségek köztünk. A kínai küldöttség azért jött ide, hogy közös platformot keressen, nem pedig azért, hogy nézeteltéréseket teremtsen. Van-e valamilyen alap arra, hogy közös platformot találjunk? Igen, van. Az ázsiai és afrikai országok és népek túlnyomó többsége szenvedett és tovább szenved a gyarmati rendszer erőszakos cselekményeitől. Ezt valamennyien elismerjük. Ha abban látjuk a közös platformot, hogy véget vessünk a gyarmati rendszer okozta szenvedéseknek és erőszakos cselekményeknek, akkor nagyon könnyű lesz megteremteni a kölcsönös megértést és tiszteletet, a kölcsönös rokonszenvet, és támogatást a kölcsönös gyanakvás és félelem helyett, a kölcsönös kizárás és ellenségeskedés helyett.”

Még így vázlatosan is szemünkbe tűnik az, hogy a konferencia hangulatában, főként az első szakaszát illetően feszült volt. A feszültséget tulajdonképpen az idézte elő, hogy az Egyesült Államok és érdekelt országai nem akarták a nyilatkozatot egységesen elfogadni. Mitől félték ezek az erők? Elsősorban attól, hogy a béke melletti állásfoglalás „végzetesen” hasonlít a Szovjetunió által már szinte egy évtized óta hangoztatott békejavaslatokhoz. Az Egyesült Államok tehát a bandungi határozatokban a Szovjetunió nemzetközi politikájának erősödését látta. Végeredményben akkor még nem volt egészen világos a bandungi értekezlet táborának hovatartozása és későbbi állásfoglalása. Zavarta azután a nyugati politikai köröket az is, hogy a népi Kína a konferencián olyan konstruktív hangot ütött meg, amely az ázsiai és afrikai népek számára elfogadható volt. A népi Kína társadalmi rendje viszont elütött a többi ázsiai és afrikai állam rendjétől. Végül pedig, ha Bandungban a békés együttélésre nézve mindenki által elfogadott elvek születnek meg, ez veszélyt jelent az Egyesült Államok ázsiai stratégiájának. Köztudomású ugyanis, hogy a SEATO katonai paktuma eredményeként a Csendes-óceáni térségben amerikai katonai támaszpontok tömegével kell számolni. Ezeknek a támaszpontoknak egy tervszerű békepolitika nyomán a helyzetük időszerűtlenné válik.

A bandungi határozatokban várható volt egy olyan elítélő javaslat elfogadása is, amely elsősorban a nyugati imperialistákat marasztalja el. Így tehát minden okuk megvolt a nyugati hatalmakkal arra, hogy Bandunggal kapcsolatban nemcsak passzív magatartást, de bizonyos tekintetben zavartkeltő ellenséges érzületet tanúsítsanak. Hogy mindez nem sikerült így, az köszönhető elsősorban a népi Kína delegátusainak, valamint India és Indonézia képviselőinek politikai érettségének. A végeredmény így az lett,

hogy a záróközlemény teljes egészében és egyhangúlag elfogadást nyert, amely azután a 29 ázsiai és afrikai ország szoros egységét eredményezte politikai állásfoglalásuk tekintetében. Hogy ma a nemzetközi életben ilyen határozottan és ilyen sokoldalúan tudják képviselni javaslataikat, illetőleg határozataikat, annak magyarázata az egységes elvi állásfoglalás. Az értékezőlet záróközleménye 7 pontban tárgyalja a különböző bizottságokban megvitatott problémákat s kiterjed az ázsiai és afrikai országok hatalmas közösségének jóformán valamennyi fontos problémájára, úgyszintén a nemzetközi kérdésekre is.

Záróközlemény

A záróközlemény A) fejezete az ázsiai országok gazdasági együttműködésének problémájával foglalkozik. „Rendkívül sürgős feladat — mondja a határozat — az ázsiai-afrikai térség gazdasági fejlődésének előmozdítása. A résztvevő országok körében általános az az óhaj, hogy a kölcsönös érdekek és a nemzeti szuverenitás tiszteletben tartása alapján gazdasági együttműködés jöjjön létre.” Már ebből az alapvető megállapításból világosan következik, hogy az a katonai és gazdasági blokádpolitika, amelyet a gyarmati sorból felszabadult és önállóságra jutott államokra kényszerítettek, nem folytatható és, hogy a konferencia tagjai ezt a helyzetet nem fogják természetesnek tartani. Ugyanebben a fejezetben döntő, hogy „nyersanyagaikat, amennyiben ez gazdaságilag megvalósítható, feldolgozott állapotban exportálják.” Ebből látjuk, hogy az ázsiai és afrikai országok igen világosan látták, gazdasági elnyomottságukat és azt, hogy az új gyarmatosítás eddigi módszerét elítélik. Nem akarnak a jövőben az imperializmus nyersanyagszállító függvényei maradni. Ez a megállapítás azóta már egy sereg állam gazdasági függetlenségét hozta magával.

A záróközlemény B) fejezete a kulturális kérdésekkel foglalkozik és hangoztatja, hogy „a gyarmati rendszer uralma Ázsia és Afrika sok részén elnyomja a népek nemzeti kultúráját. Egyes gyarmati hatalmak az oktatás és kultúra terén megtagadják a tőlük függő népektől a legelemibb jogokat is.” Félreérthetetlenül elítéli a Délafrikai Unió fasiszta kultúrpolitikáját, amikor leszögezi, hogy „elítéli az alapvető emberi jogok megtagadását az oktatás és a kultúra terén, ami Ázsia és Afrika egyes részeiben nyilvánkozik meg”. Külön megbélyegzi a faji megkülönböztetést, mint „a kulturális elnyomás eszközt”. Különös hangsúlyt nyer ez a fejezet a kulturális együttműködést illetően, amelynél kijelenthetjük azt, hogy egymásra találtak a fajilag és kulturális különbözőséggel rendelkező népek csoportjai.

A határozat C) fejezete az emberi jogok és az önrendelkezési problémákkal foglalkozik. Itt érdemes felfigyelni arra, hogy „teljes mértékben támogatja az emberi jogok alapelveit, ahogyan azokat az ENSZ alapokmánya kifejti”. A záróközlemény itt említi először az ENSZ Alapokmányát. A későbbiek során még gyakran kerül elő az ENSZ Alapokmány, mint amely hivatva van a nemzetközi kérdések békés úton történő rendezését előmozdítani és amely korunk egyetlen olyan okmánya, amely szabályozza a népek közötti normális életet. Természetesen hangsúly esik arra, hogy Kína, mint a konferencia legjelentősebb résztvevője, az eddigi nyugati manőverek következtében még mindig nem tagja az ENSZ-nek. Az értekezőlet elítéli „a faji elkülönítés és megkülönböztetés politikáját és

gyakorlatát, amely bizonyos afrikai területeken és a világ más részein a kormányzás és az emberi kapcsolatok alapja... Ez a gyakorlat nemcsak az emberi jogok durva megsértése, hanem a civilizáció és az emberi méltóság alapvető érdekeinek megtagadása is". Ez az elítélés vonatkozik két-ségen kívül a Délafrikai Unió és az Egyesült Államok faji megkülönböztető magatartására.

A döntő szakaszhoz érkezik a záróközlemény a D) fejezetben. Ez a függő népek problémáival foglalkozik. Az egész fejezet egyhangúlag ítéli el a gyarmati rendszert. Ez a történelmi ítélet a következőképpen hangzik:

„a) A gyarmati rendszer mindenféle megnyilatkozásában bűn, amelynek gyorsan véget kell vetni.

b) Népek alávetése idegen leigázásnak, uralomnak és kizsákmányolásnak, az alapvető emberi jogok megtagadását jelenti, ellentétben van az ENSZ Alapokmányával, hátrányos a világbéke és a nemzetközi együttműködés előmozdítása szempontjából.

c) Az értekezlet támogatását nyilvánítja minden ilyen nép szabadsága és függetlensége ügyének.

d) Az értekezlet felszólítja az érdekelt hatalmakat, hogy adják meg ezeknek a népeknek a szabadságot és a függetlenséget.”

Ennek a határozatnak történelmi jelentősége magától értetődő. Ázsia és Afrika népei egységesek abban az akaratukban, hogy véget vetnek az imperialista elnyomásnak. Az ENSZ Alapokmánnyal szemben állónak minősíti a gyarmatosítást. A francia imperializmussal külön foglalkozik ez a fejezet. Elítéli észak-afrikai politikáját. Leszögezi, hogy „Észak-Afrika népeitől következetesen megtagadják az önrendelkezés jogát”.

A konferencia határozatainak E) fejezete „egyéb problémák” címmel különböző konkrét kérdésekkel foglalkozik. Közölebbről az Indonéz Köztársaság és a holland gyarmatosítók, valamint a mögöttük álló amerikai imperializmus távolabbi terveiről. Ugyancsak foglalkozik a dél-arábiai Jemen állam kérdésével, amely nem volt hajlandó csatlakozni a török-iraki szerződéshez és emiatt ezután amerikai-angol támogatással abban az időben puccsot robbantottak ki.

A konferencia határozatának F) pontja a „leszerelés” címszó alatt egy sereg fontos nemzetközi kérdésben foglal állást. Többek között az ENSZ tagságra vonatkozóan az értekezlet véleménye szerint „a világbékére irányuló eredményes együttműködés érdekében az ENSZ-tagságnak egyetemesnek kell lenni.” Ez alapján véve az amerikai politika elítélését és a szovjet politika helyeslését jelenti, miután a Szovjetunió szállt síkra az egyetemesség elve érdekében. Ugyancsak foglalkozik az egyetemesség elve alapján a Kínai Népköztársaság ENSZ tagsága ügyével. A fejezet második része konkrétan a leszerelés kérdésével foglalkozik. Kijelenti, hogy „elengedhetetlen a leszerelés, elengedhetetlen az atom- és termonukleáris fegyverek gyártásának, az azokkal való kísérletezésnek és azok felhasználásának betiltása, ha meg akarjuk menteni az emberiséget és a civilizációt a teljes pusztulás veszélyétől”. Amint látjuk, a bandungi értekezlet leszerelési javaslata, amely 1955-ben született meg, teljesen azonos a régebbi és a mai szovjet leszerelési javaslatokkal. Fokozza a határozat értékét, hogy az értekezlet véleménye szerint „a leszerelés és a tilalom végrehajtásához hathatós nemzetközi ellenőrzést kell létesíteni”. Vagyis a leszerelés útja teljesen egyértelmű és világos: leszerelni minden konvencio-

nális fegyvert, betiltani a tömegpusztító fegyverek gyártását és hathatós ellenőrzést biztosítani.

A G) pont a „világbéke és együttműködés előmozdítása” cím alatt a békés együttélés bonyolult problémáját veti fel. Tíz alapelvet szögez le az együttműködés lehetőségéhez. Bevezetésében hangsúlyozza „a nemzetek bizalmatlanság és félelem nélkül, egymás iránti bizalommal és jóakarattal, türelemmel és békében éljenek egymás mellett, mint jószomszédok és lépjenek baráti együttműködésre a következő elvek alapján” — és rátér a tíz pont közlésére: —

1. Az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása, az ENSZ Alapokmányában kimondott célokkal és elvekkel összhangban.

2. Valamennyi nemzet szuverenitásának és területi sérthetetlenségének tiszteletben tartása.

3. Valamennyi emberfajta és valamennyi — nagy, vagy kis — nemzet egyenlőségének elismerése.

4. Más nemzetek belügyeibe való be nem avatkozás.

5. Minden egyes nemzet azon jogának elismerése, hogy az ENSZ Alapokmányával összhangban egyénileg vagy kollektívan védelmezze önmagát.

6. a) Tartózkodás az olyan kollektív védelmi rendszerekbe való belépéstől, amelynek célja bizonyos nagyhatalmak különös érdekeinek szolgálata, — bármelyek is legyenek ezek a nagyhatalmak, b) bármely hatalom tartózkodása attól, hogy nyomást gyakoroljon más hatalmakra.

7. Tartózkodás az agressziótól, az agresszióval való fenyegetéstől, más országok területi épsége vagy politikai függetlensége rovására történő erőszak alkalmazásától.

8. Minden nemzetközi vitának békés eszközökkel — tárgyalással, vagy közvetítéssel, döntőbíráskodással, vagy a nemzetközi törvényszék útján — való rendezése az ENSZ Alapokmányával összhangban.

9. A kölcsönös érdekek és az együttműködés elősegítése.

10. A nemzetközi jog és a nemzetközi kötelezettségek tiszteletben tartása.”

Bandung után

Így hangzik a tíz pont, amely a konferencia eredményének legmélyebb elvi összegezése. És ezzel tulajdonképpen ki is merítettük a bandungi határozatok lényegét. A továbbiakban azt a kérdést kellene megvizsgálnunk, hogy ez a döntő jelentőségű határozat miképpen befolyásolta az utóbbi évek nemzetközi életét.

Feltűnő az a nemzetközi életben, hogy az ENSZ egyre nagyobb súlyhoz és tekintélyhez jut. Természetesen ez nem pusztán Bandungnak az érdeme, a Szovjetunió maga is azon fáradozik, hogy az ENSZ tekintélyét növelje. (Itt gondoljunk arra, hogy 1959-ben az ENSZ közgyűlésén a szovjet minisztertanács elnöke személyesen vezette a szovjet ENSZ-küldött-iséget.) De nem vitás az sem, hogy a bandungi értekezlet államai is, az a bizonyos „harmadik típusú államsoportosulás” is az ENSZ tekintélyének kiépítésén fáradozik.

Ugyancsak megfigyelhető az a törekvés, hogy a nemzetközi vitákat békés eszközökkel, közvetítéssel próbálják előmozdítani. Akár Nehru indiai miniszterelnök, akár Szukarno elnök fáradozásaira gondolunk, akik

a nemzetközi élet békés rendezése területén már eddig is óriási érdemeket szereztek. Mindezt kapcsolatba hozhatjuk a bandungi szellemmel. Az is jelentős dolog a bandungi határozatok nyomán, hogy a nemzetközi imperializmus és a gyarmatosítás elé nem kis mértékben gátat emeltek. A bandungi határozat országai ázsiai és afrikai országok, közelebbről voltak érdekelve a gyarmatosításban. Nem kétséges az, hogy a gyarmati elnyomásban levő nemzeteket a maguk erkölcsi súlyával és tekintélyével segítik szabadságukhoz. Mindenesetre óriási lépésben halad ez a kérdés is előre főként Ázsiában. Hiszen köztudomású, hogy e tekintetben Ázsia már előnyben van. De Ázsia népei éppen Bandungon keresztül nyújtották segítő kezüket afrikai testvéreik felé.

A gyarmatosításnak és az imperializmusnak gátat vetni, ez a „bandungi szellem”. A mi századunkat, ettől a múlt századból itt maradt embertelen helyzetből kell felszabadítani. Ebben a törekvésben a Bandungban összegyűlt népek, amelyek a földkerekség lakóinak kétharmad részét képezik, testvéri segítséget kapnak a szocialista tábortól. Ha most ebbe belegondolunk, mindjárt érthetővé válik előttünk a nyugati hatalmak tartózkodása. A nyugati magatartás napjainkban a következő: — engedni —, ha mindjárt fogcsikorgatva is, — a felszabadítási erőknél. Ez ellen ma aligha van védekezési lehetőség. De meg kell teremteni a „neokolonializmus” módszerét és ha egyik ajtón ki is mennek a gyarmatokról, a másikon, a gazdasági ajtón meg újra be akarnak sétálni. Bandung főként azért ellenszenves a nyugati érdekeltségűeknek, mert ezt a mesterkedést felismerték és állást is foglaltak ellene.

A „bandungi hatalmak” állásfoglalása: a népek közötti megértés és bizalom, a koexistencia Nyugat számára a legrosszabbkor született. A nyugati hatalmak, főleg az Egyesült Államok katonai ténykedése a Szovjetunió bekerítése volt. Bandung az ázsiai térségben rendkívüli módon fellazította ezt a katonai gyűrűt. Először is leplezte a katonai agresszió szándékát és káros voltát a nemzetközi életre, majd határozott útmutatással lépett elő a nemzetközi kérdések békés rendezése tekintetében. Agresszióval, katonai támaszpontokkal, megfélemlítéssel, a szocializmus taborát nem lehet megriasztani. A szocialista tábor, a népi Kínát, a Szovjetunió és a népi demokratikus államokat tudomásul kell venni. Ez történelmi realitás. Ennek a valóságnak a számításán kívül hagyása, vagy más módszerek alkalmazása, történelmi tájékozatlanságot jelent.

Bandung felismerte a történelmi valóságot, — így fogalmazhatnánk. Számolt a világfeszültség kérdéseivel, feltárta annak mozgó rugóit és harcba indult a békés rendezés érdekében. Bandung illetékesnek érezte magát ezeknek a kérdéseknek a felvetésében. Igen, emögött meghúzódik a gyarmati, gazdaságilag elmaradt népek sajátos érdeke és szempontja. De nem függenek-e nagymértékben össze ezek a kérdések? Ezért teljes lendülettel és akarattal azon voltak a bandungi államok, hogy a súlyos és megoldhatatlannak látszó kérdéseket tárgyalások útján oldják meg. Itt találkozott a szocialista világ Bandunggal. Ezért könyvelhető el Bandung a szocialista tábor mérlegén győzelemnek. Ennek a találkozásnak rendkívül gyorsan jelentkeztek a gyümölcsei. Nemzetközi találkozók előkészítése, a leszerelési kérdés felvetése, az imperializmus megtorpanása, a gyarmati felszabadulás siettetése, az ENSZ erők átalakulása stb.

Bandung ma már nem hagyható ki a számításból. Voltak olyan törekvések, hogy bagatellizálják az ázsiai és afrikai népek határozatát. Sem-

mibe vegyék pontjaikat. De a nemzetközi élet rendkívül érzékeny óramű. A szívós, erkölcsös és tiszteletreméltó semleges —, közvetítő magatartás kilendítette a nemzetközi élet óramutatóját a holtpontról. Ma a nemzetközi tárgyalások bármilyen fórumán számolnak ezzel a tömbbel és ennek a tömbnek az akciójával. (Gondoljunk Szukarno és Nehru szerepére.) Ez a tömb a „semlegesek tömbje”, ma a békés együttélés zónáját képezi. És ez így bevonult a nemzetközi köztudatba. (Csak egy példát erre! A legutóbbi ENSZ-közgyűlésen Hruscov, a szovjet minisztertanács elnöke felvetette Hammarskjöld főtitkár részrehajlását a kongói ügyben. Rávilágított arra, hogy a világon ma három típusú államrend valóságával kell számolni. A szocialista, kapitalista és semleges — mondhatnánk: „Bandungi államokkal”. Az ENSZ titkárságot is ennek megfelelően kell képviseltetni.)

A „békezőna” Bandungban megszületett. Azóta viszont növekszik. Növekedése miatt azután különös hatással van a nemzetközi életre. (A bandungi határozatokkal éppen ezért foglalkoztunk közelebbről.) Ha most egymás mellé helyezük azokat a nemzetközi okmányokat, amelyeknek ismertetésére sor került, akkor felismerjük a közöttük levő összefüggéseket és kapcsolatokat. Először is abban, hogy a második világháború utáni nemzetközi életet akarták szabályozni és normalizálni. Másodsor, és ez a legpozitívabb céljuk, hogy minden erővel el akarták kerülni a feszültségből származható háború lehetőségét. Ezért neveztük „békeokmányoknak” őket, noha nem ezt a címet viselték. Ami pedig hatásukat és jelentőségüket képezi a jelenlegi nemzetközi életben, azt éppen napjainkban mérhetjük le és tapasztalhatjuk. Erre a figyelmet nem is kell különösebben felhívni.

Azzal a reménységgel teszem olvasóim elé ezeket a nemzetközi okmányokat — még így kivonatossan is —, hogy ezek a nemzetközi élet politikai síkján bizonyos tájékoztatást nyújtsanak. A helyes látás elősegít bennünket a kérdések tisztázódásában és az összefüggések keresésében. A nemzetközi életben nincsenek véletlenek.

A keretem valójában szűk volt. A katonai okmányok ismertetésével lenne kerek a dolgozat. Világosan látjuk, hogy a háborút célzó szövetségek, agresszív katonai tömbök ereje is nagy. Ez is hozzátartozik korunk történelmi realitásához. De mi az egész kérdést a béke oldaláról közelítettük meg és azt hiszem, helyesen. Ez az ügy már nem születőben van, hanem érik, növekszik, valósul és mint egyetemes vágy és óhaj eltölti az egész világot. Ebből a talajból születtek ezek az okmányok és ezért van kizárólagos tekintélyük és pozíciójuk a nemzetközi életben. Ezek az okmányok maradandók, nem avulnak el egyhamar. Háborús szerződések, katonai okmányok mindig rövid szakaszra szólnak. (Nem kell tovább mennünk! A NATO pl., az Északatlanti Paktum 20 évre szól, tehát 1948—1968-ig.) A béke okmányai a történelem számára készültek. Ezekben az okmányokban nincsen feltüntetve az érvényességi határidő.

Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy sok minden történik a megállapodások ellenére. Ezt nem felismerni, naivitás lenne. A nemzetközi életet sok minden befolyásolja. Hiszen a bevezetésemben erre néhány példát említettem is. Ezeket a jelenségeket feltétlenül figyelemmel kell kísérni. Ami sérelmes a nemzetközi életben, az veszélyes is, ahogyan erre nem egyszer felhívjuk a figyelmet: játék a tűzzel! Viszont ilyenkor a becsület kötelez arra, hogy az igazságra fényt derítsünk. Ha ezekkel a kérdésekkel behatóbban foglalkozunk, akkor az erre való alkalmasságunk

is, képességünk is, más szóval a kérdésekben való tájékozottságunk növekszik. Egy újsághír, egy politikai közlemény sok tekintetben érthetővé válik előttünk. A háborús pártok, a beavatkozó tábor mesterkedései, a kérdéseket katasztrófa helyzetbe sodró csoportok erőivel számolni és tisztában lenni tudunk. De ismerjük a másik erőt is! A háború utáni tizenhat évben nem egyszer kísérletezett a fegyveres erő uralomra jutni. De szerencse a szocialista tábor józan politizálásának és következetes békemunkájának, a kérdések békés úton haladtak előre. Ez minden esetben megnyugtató. Ma ebben a nyugodt légkörben tervezhetünk és készülhetünk a holnapra. Ez a látásunk e nemzetközi okmányok tükrében.

Rédey Pál

Emlékezés Muraközy Gyulára

Nem állhattam meg betegágya mellett és nem láthattam a lassan kihúnyó fényt szemében. Úgy maradt hát meg emlékezetemben, ahogy mindig és utoljára is láttam: hófehér hajával, egészséget sugárzó arcával és nyájas mosolyával. Most is így gondolok rá.

Nevét régóta jól ismerem, igehirdetéseit, cikkeit, verseit, novelláit sokszor olvastam, de személyesen már csak akkor ismertem meg, amikor a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtitkára lett. Mindössze pár évvel ezelőtt szorítottam meg először a kezét, még se tűnjék úgy, hogy lehetetlen dologra vállalkoztam, amikor e rövid ismeretség alapján méltatom szolgálatát és megrajzolom egyéniségét. Úgy látom ugyanis, hogy éppen az ökumenikus munkában teljesedett ki gazdag élete és az itt végzett munka tükrözi legjobban egész egyéniségét és sokrétű szolgálatát. Ezért el nem felejtve sem lelkipásztori szolgálatát, amelyet elsősorban a Kálvin-téri református gyülekezetben végzett, sem szerkesztői munkáját a Református Figyelő, a Református Élet továbbá az Élet és Jövő c. lapoknál, sem vers-, novella- és regényírói munkásságát — amelyek mind nagyon jelentősek voltak — hadd szóljak ma Róla elsősorban úgy, mint az ökumenikus munka nagy alakjáról.

Ha rajzzal kellene jelképezni Muraközy Gyula életét és szolgálatát, akkor hidakat rajzolnék, melyek közeli és messzi partokat kötnek össze. Rajzolnék olyan hidat is, amely csupán kétszál fenyőből állna — csak úgy egymásba róva — és zúgó patak felett kötné át a közeli partokat. De rajzolnék olyan hidat is, amely széles folyó felett, távoli partok felett ívelne át. Végül rajzolnék viaduktot is, amely szakadék felett biztosítja az átjárást.

Muraközy Gyula szolgálata a hid szolgálata volt, melyen keresztül közeli és távoli partok kötődtek össze. Szolgálatán keresztül a szent és kegyelmes Isten találkozhatott szegény bűnös emberekkel. Rajta keresztül sokszor ellentétes látású emberek találkozhattak egymással, testvérségek és barátságok fejlődhetnek. Szeretetével, tágszivűségével, minden körülmények között békességet kereső, az ellentéteket szelídséggel és higgadsággal áthidaló evangéliumi lelkületével hidakat épített különböző felfogású, vallású, világnézetű és fajú emberek között.

Mint a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főttkára híd tudott lenni a református és evangélikus, továbbá a kisebb protestáns felekezetek között. Szolgálatával jelentős mértékben segítette a református és evangélikus egyházak hagyományos testvéri kapcsolatainak erősödését és gazdagodását. Tiszteletben tartva egyházaink közötti különbségeket, a hangsúlyt mindig Jézus Krisztusban való egységünkre tette és egyházainkat közösen érintő ügyekben, mindig ebből a valóságosan meglévő egységből indult ki. Sokszor adott örömeinek kifejezést a felett, hogy egyházaink vezetői milyen testvéri egységben, egymás iránti szeretetben és megbecsülésben végzik szolgálatukat és ezt az egységet ő maga is szívének egészével munkálta és mélyítette.

De Muraközy Gyula tudott híd lenni nemcsak közeli, hanem messzi partok között is Szíviügye volt az egyházak egységének szolgálata világviszonylatban is. Munkálója volt a Keleten és Nyugaton élő egyházak egységének, közös szolgálatuk megtalálásának az egész emberiség érdekében. Tanúja voltam, hogy Rodoszbán és St. Andrewsban, az Egyházak Világtanácsa vezetőségének ülésein, továbbá Nyborgban az Európai Egyházak konferenciáin milyen hűséges szózólója volt a magyarországi protestáns egyházaink teológiai és egyházpolitikai állásfoglalásának. Mindíg magyar népünkhöz és egyházainkhoz való hűségben végezte odakint is szolgálatait. Ez a békeséget-szerető ember tudott vitázni egyházaink álláspontjának igazáért. Soha nem pihent egy percet sem. Az előadások szüneteit, a folyókat is arra használta fel, hogy a külföldön élő egyházak tagjait megismertesse magyarországi protestáns egyházaink életével, hitbeli döntéseivel és meggyőzze őket arról, hogy az egyházaknak ma nem elég önmagukkal foglalkozniuk, hanem minden erejüket bele kell vetniük abba, hogy a népek megértsék egymást és békés jövődöben dolgozzanak együtt. Boldog volt, hogy Prágában az Első Keresztjén Béke-Nagygyűlésen részt vehetett és láthatta, hogy az egyházak felelős vezetőinek és egyszerű tagjainak figyelme ráterelődött az emberiség nagy kérdéseire és a jó megoldások megkeresésére.

Muraközy Gyula híd tudott lenni a múlt és a jelen között is. Nem jelentéktelen dolog, hogy időse ember léteére megtalálta helyét a szocializmust építő Magyarországon. Hiszen ő maga egy egész korszakot képviselt, de nem maradt benne abban a korszakban, amelybe évei szerint tartozott, hanem fiatalosan nekiindult az újnak és kereste és megtalálta az új Magyarországon az egyház útját. Az ellenforradalom után vállalta azt a szolgálatot, amely azt célozta, hogy a református egyházat segítse kivezetni az ellenforradalom okozta nehézségekből. Boldogan állt a református egyház új vezetői mellé és támogatta őket munkájukban. Így lett híd a múlt és a jelen között és így lett az egyház munkája folytonosságának segítője.

Hogyan tudott Muraközy híddá lenni közöttünk? Úgy, hogy hitével és szeretetével átölelte azt az Istent, Aki Egyszülött fiának elküldésével hidat vert a fölött a mély szakadék felett, mely elválasztotta a szent Istent és a bűnös embert és annak a Jézus Krisztusnak a követője volt, Aki azt mondotta magáról: „Én vagyok az út!”. Általa és Benne tudott Muraközy Gyula is híddá lenni, melyen emberek találkozhattak egymással és megtalálhatták egymást.

Legyen közöttünk emlékezete áldott és gyümölcsöző. Legyen Isten vigasztalása a megsomorodott családdal, barátokkal. Legyen velünk a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak kegyelme.

Káldy Zoltán

Az 1891-94 évi budapesti zsinat

— A zsinatkezdés 70 éves jubileumára —

Az 1791. évi pesti zsinatot követő száz év alatt, a zsinat szellemében, de gyakori változtatásokkal, kiegészítésekkel, ún. rendtartások, rendezetek, utasítások alapján élte egyházunk külső életét. A gyakorlat, az élet pedig azt kívánta, hogy egyre pontosabban rögzített szabályok legyenek egyházunk igazgatására nézve. Az egyházkerületek ügyeit általában minden kerület a saját belátása szerint intézte. Az ún. „Bánya-kerületi utasítások” (1803) egészen 1871-ig érvényben volt. Ehhez, kiegészítésképpen 1879-ben a lelkészválasztásról, 1887-ben pedig a perrendtartásról szóló részt csatolták hozzá.

Már 1824-ben bizottságot küldtek ki a kerületek egyházzervezetünk felülvizsgálására, de a reformkori küzdelmek, majd a szabadságharc és az önkényuralom miatt e téren komolyabb eredményeket nem lehetett elérni. Sokan kívánták 1868-ra a zsinat összehívását, de a közegyházi közönyösség és a politikai helyzet alakulása miatt erre nem került sor. Végre, sok huzavona után 1891-ben összeülhetett a zsinat, hogy a legfontosabb kérdésekben határozzon.

Körkép a korabeli hazai helyzetről

Röviden négy pontban lehetne összefoglalni a múlt század utolsó harmadának jellemzőit.

Nemzetünk egésze számára a kiegyezés nem sok jót hozott. A perszonálunió gyakorlatban Magyarország félgymarmati helyzetét jelentette. 1894. március 20-án meghalt Kossuth. Ekkor — rövid időre — ismét nyíltan kezdték hangoztatni a 48-as eszméket.

Egetővé vált a földkérdés rendezése. Már 1871-ben megindult a kivándorlás, főleg a tengerentúlra. 1890-ben a lakosság 72%-a őstermelő volt. A földnélküliek kivándoroltak, kubikosmunkával keresték meg kenyerüket, vagy a fejlődő gyáripárban helyezkedtek el. Megindultak az ún. agrárszocialista-mozgalmak. Jellemző, hogy 1895-ben az önálló gazdaságok 53%-a legfeljebb 5 holdas volt.

A nemzetiségi kérdést sem tudta a kormányzat jól megoldani. Egyházunkban elsősorban a pánszlávizmus éreztette hatását. Hiába hangzott el 1887. február 15-én Mocsáry Lajos kritikája a nemzetiségi politika helytelenségéről, a figyelmeztetés nem használt. A nemzetiségek szét húzásának Bécs és hazai szövetségei látták hasznát.

Az egyházpolitikában nagy hatású volt az infallibilitás dogmájának kihirdetése (1870). Hazánkban is élénk ellenzést váltott ki. Támadták, élcezték a katolikus klérust, napisajtóban, kalendáriumokban, vicclapokban. Feléledt az ultramontanizmus. A közhangulat, a széltében-hosszában tapasztalt visszaélések és az ultramontanizmus hatására 1890. február 26-án rendelet jelent meg a kereszteleési bizonylatok kölcsönös megküldéséről (1870). Dúlt az elkeresztelési vizsály: Molnár János komáromi apát-plébános ellen pl. 26 esetben történt vádemelés. 1892. őszén a minisztertanács elé került a polgári házasságkötés kérdése. 1893—94-ben erőteljesen hadakozott a katolikus főpapság az állami anyakönyvezés ellen. 1894. június 21-én a főrendiház elfogadta a polgári házasságkötés törvényét, ez év december 10-én pedig szentesítették. Az állami anyaköny-

vezés lehetővé tette a „reverzálist”, amit a katolikus klérus igyekezett kihasználni. Sopronban, Komáromban, Pozsonyban, Budapesten katolikus gyűléseket tartottak a kormány ellen. Végül is, nagy küzdelem után a következő ún. „egyházpolitikai törvényeket” alkotta meg törvényhozá-
sunk: 1894:XXX. tc. a polgári házasságkötésről; 1894:XXXII. tc. a gyermekek vallásáról; 1894:XXXIII. tc. a polgári anyakönyvezésről; 1895:XLIII. tc. lehetővé teszi a felekezetenkívüliséget; 1898:XIV. tc. a kongrua bevezetéséről szól.

A zsinat előzményei, előkészületei

1860-ban és 1867-ben már zsinati előkészítő bizottságok is alakultak, de hamar alábbhagyott a lelkesedés. A reformátusoknak 1881-ben, Debrecenben tartott zsinata az evangélikus közvéleményre is ösztönző erővel hatott.

Az 1889. évi egyetemes gyűlésen ismét felvetődött a kérdés: mikor akarja egyházunk az esedékes zsinatot megtartani? — A Bányai, a Dunántúli és a Tiszai egyházkerületek a zsinatnak 1891-ben történő megnyitása mellett foglaltak állást. A Dunáninni egyházkerület, — elsősorban az öt szlovák esperesség tiltakozásának hatására = a zsinattartás ellen szavazott. Az 1890. évi egyetemes gyűlésen már konkrétabb formában foglalkoztak a zsinattal. Megállapították hogy hivatalból 9, az esperességekből választva 98, a teológiai tanári, a tanári, és tanítói karból pedig 9 választott, összesen 116 tagból álljon. Ezévbén haltak meg Geduly, Czékus és Szeberényi püspökök. A püspöki kar nesztora, Karsay, vissza akart vonulni, de végül is engedett a marasztalásnak. Új püspökök lettek: Zelenka Pál miskolci lelkész a tiszai, Baltik Frigyes lipótszentmiklósi lelkész a dunáninni, Sárkány Sámuel pilisi lelkész pedig a bányai egyházkerületben.

1891. április 12-én az evangélikus és a református zsinati bizottság közös ülést tartott. Megállapították a zsinatok kezdőpontját: 1891. december 5. Az engedély 1891. július 2-i dátummal érkezett meg. A zsinat szervezői voltak: Perlaky Elek, Gyurácz Ferenc, Zelenka Pál, Karsay Sándor, Händel Vilmos, Farbaky József, Fabiny Teofil, Markó Sándor, Péchy Tamás, Győry Elek, Michaelis Vilmos.

Július 8.-án zsinati bizottsági ülést tartottak, ahol elhatározták a zsinati küldöttek megválasztását. Július 27-én a lipóti esperesség majd a dunáninni egyházkerület gyűlésén határozatot hoztak, hogy a Dunáninni egyházkerület is résztvesz a zsinaton. Igaz, hogy ez a határozat nagyon nehezen született meg! Megindultak a jelölések, választások.

A zsinat fontosabb eseményei

1891. december 4-én a Deák-téri díszteremben Karsay Sándor püspök és Péchy Tamás kerületi felügyelő elnökletével rövid zsinati alakulógyűlést tartottak. A megnyitót Prónay Dezső tartotta. A zsinati tagok csaknem kivétel nélkül jelen voltak.

Másnap, december 5-én kettős ünnepet ült a hazai lutheránusság: az új zsinatkezdés és az 1791. évi zsinatra való emlékezés ünnepét. 10 órakor istentisztelet volt a Deák-téri templomban, amelynek kezdőéneke egy, az „Erős vár a mi Istenünk...” kezdetű énekünk dallamára írt alkalmi-ének volt.

Baltik püspök oltári imája és lectiója után ének, majd Sárkány püspök szószéki szolgálata következett. Lk 24, 15, 23, 29. alapján mondott alkalmi ígéhirdetést. Istentisztelet után a lelkészek a gyülesteremben Lutherköntösben jelentek meg. A jegyzők elfoglalták helyüket. Prónay rövid beszéde és Zelenka hozzászólása után Prónay bejelentette a zsinat engedélyezését. Zsilinszky Mihály indítványára az elnöki beszédet jegyzőkönyvben örökítették meg. Bánffy Dezső és Szász Károly vezetésével református zsinati küldöttség jelent meg zsinatunk ülésén. Ezután Péchy Tamás vezetésével visszaadta delegációnk a reformátusok látogatását.

A tanácskozási rendet másnap állapították meg. Az únió gondolatát már csak az egyetemes felügyelő képviselte: az 1791. évi zsinat 8. kánonát akarta felújítani, de eredménytelenül. Péchy Tamás utalt az únió lehetetlenségére. Ezután az únió gondolatával érdemlegesen nem is foglalkoztak. Zelenka Pál 8-án benyújtotta Igénytelen Javaslatát. Prónay hosszabb beszédében fejtegette, hogy a legfontosabb problémákat meg kell oldani. Zelenka a 9-i értekezleten ide sorolta a lelkési javadalmak minimumának megállapítását, és a még fennmaradt úrbéri szokások és szolgáltatások eltolrását, nem fogadta el Prónay indítványát — az önkéntes egyházfenntartásra, — hanem kötelező „megadóztatást” kívánt.

A december 10-én tartott 4. és 5. ülésen a zsinat legfontosabb szakterületeinek megfelelően nyolc bizottságot választott, a részletesebb és pontosabb tárgyalás érdekében.

A zsinat második ülészakát 1892. május 3-án egyetemes értekezlet előzte meg. Másnap a nyitó-imát Karsay püspök tartotta. 11-en maradtak távol a zsinati atyák közül. *Hörk József rámutatott az egyházunkban meglévő aránytalanságokra: volt 175 és 30 000 lelkes anyagyülekezet, 5 és 46 egyházközségből álló egyházmegye.* Sürgette a lelkész körök felállítását és az arányosítást.

A következő ülésen többen támadták az arisztokrata egyetemes felügyelőt, részben úniós álláspontja miatt. Stefanovits Milos merészen az egyetemes felügyelői állás megszüntetését indítványozta. Indítványát a vita hevében el is vetették.

A május 12-én megtartott 14. és 15. ülésen az egyházközségi szervezetet vitatták meg. A május 13-tól május 17-ig terjedő időben az egyházalkotmányi törvényjavaslatot tárgyalták. Az alapokból kiinduló demokratizmus fejlesztése kétszegtelenül pozitív vonás, de értékét lerontja, hogy az „egyesületeskedés” korszakában egyházunk struktúráját is, mint „egyesületét” képzelték el! Foglalkozott a zsinat az egyházi háztartás ügyével. Megállapították pl. hogy „huszonöt forintot meghaladó évi személyes járandóság fizetésére egy egyházközségi tag sem kötelezhető.” (253. §.) Elrendelték az egyházi épületek tűzbiztosítását.

A május 27-ig, ill. június 10-én és 11-én tartott ülések eredménye az egyházi törvénykezés és az eddig hozott törvények végleges megszövegezése volt.

A zsinat harmadik ülészakát 1893. február 7-től február 11-ig tartották. A 40. ülésre február 7-én került sor. A megerősítésre felterjesztett 7., 127. és 440. §-okat javítani kellett, mert az uralkodó nem hagyta jóvá. Mindhárom § az államhatalomhoz való viszonyulásról szólt. A 41. ülésen, 8-án Prónay mondott beszédet. Vácolta egyházunknak az egyházpolitikai harcban elfoglalt álláspontját.

Újra szövegezték a kifogásolt pontokat. Döntöttek a papi viselet, egyházi ornátus egységéről.

A negyedik ülészak a 46. üléssel kezdődött, 1893. május 4-én. A kül-

döttek közül csak 16-an maradtak távol, de a szlovák küldöttek közül csak ketten voltak jelen. Felolvasás után tudomásul vették és kihirdették a jóváhagyott törvényeket. Meghallgatták az egyes bizottságok jelentéseit.

Az ötödik ülészakon — amely 1894. június 7-n kezdődött — megtörtént az új területi beosztás, rendezték az egyházkerületi határokat. A következő négy ülésen vitatkoztak a területi beosztáson. Az 54., 1894. június 10-én tartott ülésen — vasárnap —, az ülészak utolsó ülésén már a szinati tagok is hosszúnak találták a zsinatot. Igaz, hogy a legfontosabb kormányzati és szervezeti kérdéseket megoldották legalább átmenetileg.

Az utolsó, a hatodik szinati ülészakot össze, november 6-án és 7-én tartották meg. Megtárgyalták a zsinat eredményeit. Meghallgatták a bizottságok jelentéseit és azokat elfogadták. Elnökségi zárónyilatkozatot adtak ki, majd a Deák-téri templomban megtartott záróistentiszteleten Zelenka püspök szolgált. Az estentisztelet után Händel Vilmos oivasta fel a jegyzőkönyvet, amelyeket a 761. ponttal fejeztek be. Az 1891/94. évi zsinat november 7-én véget ért. . .

A zsinat meghatározta az egyházközség, egyházmegye, egyházkerület és az egyházegyetem hatáskörét. Rögzítette az addig kialakult szokásokat. A zsinattal, mint törvényhozó és az egyetemes gyűléssel, mint legfőbb kormányzó szervvel kiegészítette egyházkormányzásunkat. Meghatározta az egyházi tisztviselők jogait és kötelességeit. Megtiltotta az egyházközségek nemzetiségek szerint történő elnevezését, de biztosította az anyanyelven történő ige hirdetést.

„A magyarországi ág. hitv. evang. egyház egyeteme a vallásszabadságot biztosító állami alaptörvény s az első egyetemes zsinat százados emlékére közalapot alkot” — mondja ki a zsinaton hozott 304. §. A közalap működésének célja az erőltet egyházközségek és a szeretetintézmények lámogatása volt. Kiadásainak fedezésére az évi állami egyenesadó $\frac{1}{2}\%$ -át kérték. Felhívták a lelkészeket is a közalap támogatására. Tervbe vették az Egyetemes Nyugdíjintézet felállítását. Ma, mint az Egyházegyetem Nyugdíjosztálya működik.

A területi átrendezésnél elsősorban nem az egyházkerületek arányosítása, hanem a *nemzetiségi kérdés* ezúton történő rendezése volt a főcél! A Bányai egyházkerületből a barsi, honti, nógrádi egyházmegyéket, a Dunántúliból pedig a *fejérmóromi* egyházmegyét a Dunáninnen egyházkerülethez csatolták, a Dunáninnen egyházkerulettől pedig a turóci, az árvai és a lipitói egyházmegyék közül a turóci a Bányai, az árvai és a lipitói egyházmegyéket pedig a Tiszai egyházkerülethez osztották be. Majdnem egyidejűleg kiváltak a Szerémmegyei gyülekezetek a bácsszeremi egyházmegyéből és önálló horvát-szlavon esperességgé alakultak. A volt békési egyházmegye három külön egyházmegyére oszlott (arad-békési, békési, csanád-csongrádi). Így azután a Dunáninnen egyházkerület 9, a Bányai és a Dunántúli 10—10, a Tiszai pedig 11 egyházmegyéből állt. Az eddig egyházmegyéken kívül levő 5. szab. kir. várost is egyházmegyékbe osztották be: Sopron és Ruszt a soproni felső, Kőszeg a vasi felső, Győr a győri, Rév-Komárom a fejérmóromi egyházmegye kötelékébe került.

Konzervatív zsinat volt. Eredményei mellett hibái is voltak: nem tudott szabadulni a táblabírói-gondolkodásmódtól és mindenáron igyekezett egyházunk szolgálatát egyesületi alapszabályokhoz hasonlóan paragrafusokba beleszorítani. De értékei megmaradtak az utókor számára akkor is, amikor népeken és társadalmi rendszereken végigsöpört a történelem szele.

Barcza Béla

Film Színház Irodalom

Új magyar filmekről

Három új magyar filmet mutattak be az ősszel. Mindhárom jobb és sikeresebb, mint legutóbbi elődeik. Kisebb tartalmi hibáik ellenére tanulságosak, maradandó érzelmi hatásúak. Vegyük sorra őket. A

Katonazene

a „boldog békeidők” rózsaszín álmát, hazug legendáját rombolja szét. A film alapja *Bródy Sándor* egyik novellája, a *Kaál Samu*. *Marton* Endre rendező — *Hintsch* György-gyel és *Bacsó* Péterrel együtt a forgatókönyv írója is — a novellát kibővítette és alaposan átdolgozta, hogy a film eszközeivel körülbelül ugyanazt az érzelmi hatást érje el, mint a rövid kis novella a maga műfajában. Az egyszálú cselekményt ezért mellékágakkal szőtte körül. Sokan hibájául róják fel, hogy ezek a beleszótt epizódok és cselekmény-szálak utánérzésnek látszanak, más irodalmi alkotásokból ismerőseknek tűnnek. Az eredeti novellában arról van szó, hogy a Cs. Kir. huszármádia egyik daliás tisztje egy vidéki orvossal támadt lovagias ügyét úgy intézi el, hogy tisztiszolgájával meggyilkoltatja az orvost, majd a „bűnöst” halálra ítelteti és kivégezteti. A film mindenekelőtt kibővíti az ellentétes tónusokkal megrajzolt bevezető kor- és környezetrajzot. A főszereplők mellé továbbiakat rendel. Részletesebben taglalja magát a középponti esetet is, a lovagias ügyet. A novellában ez csak néhány sor: a filmben gáláns kaland, huszártiszti muri előzi meg s hosszas jelenetsor kelti fel a párbaj atmoszféráját is. Végül a halálos „tréfa”, a tisztiszolga elítélése és kivégzése is bővül a bírósági tárgyalás és a siralomházi jelenet megelevenítésével, valamint a kontrapunktikus záróképpel. Ebben a harmadik részben azonban a bővítés kevésbé járt együtt mellék-szálak szövéseivel. Mindössze egy új, rendkívül jelentős képre kell utalnom. Az özvegy felkeresi a huszárezredest, hogy jelentse gyanúját: a gyilkos nem a tisztiszolga, hanem a nyalka lovag. Amire az özvegy *gyanakszik*, azt az ezredes *tudja* — de: „Én azért vagyok itt, hogy a tisztikar becsületét védjem” — mondja és a panaszt elutasítja.

Nem értek egyet azokkal, akik ezeket a bővítéseket bírálják és az átdolgozók szemére vetik, hogy a beleszótt jelenetek *irodalmi reminiscenciaként* hatnak. Az átdolgozás érdeme, hogy a beleszótt epizódokkal *nem akart eredetieskedni*, hanem a hasonló témájú, korabeli kritikai-realista irodalmi műveket tekintette mintául és azokban előforduló sémákat költött át a Bródy rövid novellájából átdolgozott filmre. Sajnálatos azonban, hogy az adaptáláskor elmulasztották az eredeti mese bővítését azon a ponton, hogy *a film sem indokolja alaposabban Kaál Samu halálos bizalmát gazdája iránt*. A novella vázlatossága ezen a ponton elfogadható, nem is vázlatosság, hiszen terjedelméhez képest megfelelően foglalkozik ezzel a motívummal is. De ha a film a többi motívumot bővítette, kiegészítette és kiterjesztette, arányosan ezt kellett volna tennie a szóbanforgó jelenettel is.

Az egyébként kitűnően megszerkesztett filmnek, Marton Endre remek rendezői munkájának köszönhető, hogy ezen a döccenőn is átsegíti a nézőt, aki csak utólag, a rá nagy hatást gyakorolt eseményeket rekapitulálva veszi észre, hogy Kaál Samu tragikus hűsége nincs eléggé megindokolva. De elhiszi, a film művészi ereje elhiteti vele ezt is.

Miben rejlik ez a művészi erő?

Elsősorban a lélektanilag hiteles, logikus történetben. A szereplők jellemzése, az expozíció cselekménye hibátlan. Tudjuk, hogy az akkori világ legmagasabb sarzsija a huszár, legszínesebb álma az egyenruha volt. Tudjuk, hogy egy kisváros egész társadalmát lázba tudta hozni a gyakorlatra beszállásoló huszárarmádia s hogy a daliás legények, a ficánkoló lovak egyszeriben elolvasztottak minden gátat, amely bárki más halandó előtt magasodott volna, ha a városka társadalmába akar férkőzni. Tudjuk, hogy ezeknek a huszároknak akkor minden szabad volt s hogy bárki szíve megolvadt előttük. Sőt, azt is tudjuk, hogy a nézőtéren ma is sok néző szíve megolvad a daliás legények, a pompás csinnadratta, a ragyogó huszárparádé előtt. De csak időlegesen.

A film második nagy ereje ugyanis az ellentétes hatás. Marton Endre nemcsak a cselekmény bonyolításában, az epizódok fűzésében alkalmazza az ellentétes hatás módszerét: *felhasználja a színeket* is. Az első jelenetek alatt olyan tomboló színorgiával találkozunk, ami színes filmekben is ritka. Ez a szingazdagság az operettek, a giccs légréteget idézi, anélkül, hogy maga akár csak egy pillanatra is operettessé vagy giccsessé válna. Eleinte kontrapunkt nélkül, szabadon szárnyalhat ez a cifra dallam, csak olykor vág bele egy-egy disszonáns akkord, például, amikor a főhadnagy oktatja barátját: az udvarlást a teledkönyv mellett kell kezdeni. Ezek az elszórt, röpke disszonanciák a film közepe táján megerősödnek. Az a csehovi hangulatú jelenet, amikor a tiszt a templomban imádkozás formájába rejtve vall szerelmet az imádott férjes asszonynak, ez a jelenet korrekt, kissé borongós színezésével már a tragédia előrejelzése s egyben egy ijesztő, nyugtalanító disszonáns hangzatokból ötvözőtt intermezzo — az előző hasonlatot idézve. A párbajt előkészítő hosszabb jelenetsorban a rendező ezt a kettős hatást még tovább mélyíti. Most már azt is tudjuk, hogy valójában mindig másról van szó, mint amit szavakkal mondanak: *belelátunk hőseinkbe, értünk a szavak között* is. Ami pedig a bírósági tárgyaláson és a kivégzéskor történik — ritka rendezői bravúr. Marton Endre — többek között — azzal is fokozza az érzelmi hatást, hogy a *jelenet közben*, az ítélet kihirdetésekor *elszürkíti a képet*, az eddigi *szín-orgia elsápad*, halálosan elsápad. *Lelepleződött a színes*, „boldog békevilág” *igazi arca*. S amikor a „tréfa” véget ért, amikor a cs. kir. tisztikar boldogan felsóhajt, mert „becsületük meg van mentve”, akkor ismét megszólal a csinnadratta, ismét tomboló táncot járnak a színek: folytatódik a „boldog békeidők” haláltánc.

A másik film, amelyről röviden szólni szeretnék, negyedszázaddal később játszódik. Címe:

Megöltek egy lányt

A Katonazene időpontja a Millénium éve, ez a film 1918-ban játszódik, az első világháború utolsó időszakában. Cselekménye való eseményeken alapszik. Miről is szól ez a film?

Egy észak-magyarországi bányá- és iparvárosban évtizedes ellentét feszíti egymással szembe a bányászokat és az acélgyári munkásokat. Értelmetlen, helytelen harc ez. Különösen akkor, amikor együtt kellene lépni a közös ellenség ellen. A közös ellenséget most *egy páncélvonalat jelképezi*, s a hasonlat nyilvánvaló: *háborúról és békéről van szó*. Az acélgyáriak sztrájkba lépnek, elégük volt a háborúból, nem hajlandók helyreállítani a páncélvonalat, amelynek ágyúit egyébként ellenük is fordíthatják, ha kitör a forradalom. A sztrájkban azonban egyedül maradnak, a bányászok nem állnak melléjük. A bányászok csak később eszmélnek. Egy bányászlány az eszköze ennek, egy acélgyári munkásfiú szerelme. Akár csak Romeót és Júliát, őket is elválasztja az oktanal gőg, a hiábavaló ellentét. A lány azonban rádöbben a helyes útra, rádöbben, hogy egy irányba kell haladniuk, az egyszerű, békében élni akaró embereknek mind. *Életével fizet a felismerésért*. A páncélvonal géppuskája öli meg és ébreszti rá a bányászokat kötelességükre.

A film ezt a történetet balladai hangon adja elő. *Nádasi* László rendező hallatlan költői erővel elevenítette meg ezt a Romeo—Júlia adaptációt. Különösen a film második felében magával ragad a cselekmény baladái sodra. *A kislány vesszőfutásának jelenete* — amikor felismerését át akarja adni a bányászoknak, de az asszonyok megcsúfolják, megverik, kizsájtják és a csendőrsre üldözik — ugyancsak filmművészetünk egyik *felejthetetlenül szép jelenete*.

A meseszövéssel kapcsolatban azonban nem maradhat szó nélkül két jelentős hiba. Az egyik. A film nem motiválja eléggé a munkások és bányászok ellentétét. Tudjuk, hogy ilyesmi gyakran volt a régi világban. Elfogadhatnánk történelmi igazságként, minden további indokolás és magyarázat nélkül, ha maga a film nem tenné fel a kérdést: miért ez az ellentét? A kérdés azonban válaszolatlanul marad, a megkérdezett ilyesfélét mond csak: Már nem is tudom... Ez a felelet kellőképpen érzékelteti, hogy az ellentét mesterkéltnél, de hogy mikor, miért, kinek az érdekében jött létre, erről hallgat. Kár.

A másik, jelentősebb hiba. A film nem használja ki eléggé a saját maga által adott szimbolizálási lehetőséget. A páncélvonal gyakran szóba kerül, végül a tragédiát is ez okozza. Nagyon szép és költői (bár máskor is látott) módszerrel a végső megoldást úgy ábrázolja a film, hogy egy sorompó két oldalán állítja fel a két korábbi ellentábort. A munkások és a bányászok fenyegető sorfala és a két sorompó között ott áll a tettes: a páncélvonal. Am a kettős erő elől meg kell hátrálnia, eloldalog. A sorompót is felvonják s a korábbi ellenfelek egyesülnek. Nagy kár, hogy ezt a szép és érthető jelképeséget *nem alkalmazza a film következetesen*. A sztrájk például nemcsak a páncélvonal miatt tör ki, hanem apróbb bérkövetelések miatt is. Lehet, hogy a való esemény így történt, a film művészi átköltésében azonban hatásosabb lett volna, ha a sztrájk és így *a film konfliktusának középpontjában is a háború megtestesítője, az elnyomás jelképe áll, a páncélvonal*. Azokban a jelenetekben, amelyek a bányászok viszonyát ábrázolják a sztrájkhoz, nincs is szó a vonatról. Holott minden egyéb, az éhezés, az elcsigázottság, az életveszedelem és a lány halála is végső soron a háborúval függ össze.

A film erős érzelmi hatása, nagy költői ereje, balladai szépsége átsegít ezeket a nehézségeken is. Még a teljesen felesleges és a közösségi témából az egyénire szűkülő befejező kép — a Romeo—Júlia remineszcencia, a lány kiterítettete — sem rontja le a film egységes tanulságát és emlékeztető hatását. Egyszerűen és érthetően csendül ki ebből a filmből az egy-

séges mondanivaló: *a háború ellen mindannyiunknak együtt kell harcolnunk.*

A harmadik film is háborúellenes, de nem általában az, hanem a náci-fasiszta militarizmust támadja. A

Két félidő a pokolban

ugyanis a második világháború utolsó évében játszódik. A cselekmény ismét való eseményre alapozódik, de meglehetősen el is tér tőle. Ez az eltérés nem vált javára. Mint mondják, a második világháború alatt német-náci egységek arra kényszerítették egy ukrán városka futballcsapatát, hogy mérkőzzenek meg velük. A nációk ezen a mérkőzésen be akarták bizonyítani felsőbbrendűségüket, hogy könnyű szerrel megverik a futballistákat. De azok a halál árnyékában is úgy küzdöttek, hogy *a futball-labda fegyverré, a labdarúgópálya csataterré változott.* Ők győztek — a nációk kivégezték őket. A filmben az igazi futballcsapat helyett csak egy futballista szerepel, egy különleges büntetőszázadban. Őt bízzák meg vele, hogy a „Führer” születésnapja alkalmából rendezett ünnepségre összeállítson és betanítson egy futballcsapatot, a németekkel való mérkőzésre. Ez a kiindulópont meglehetősen abszurd. Alkalmat adott ugyan egyfelől arra, hogy a második világháború e szégyenfoltjáról, a különleges büntetőszázadokban uralkodó viszonyokról képet adjon a film, de megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy a mérkőzés kellőképp indokolttá váljon. A film ugyanis csak a mérkőzés közben, a futballszenvedély kitöréseként fellobbanó hazafias érzülettel tudja indokolni azt, hogy voltaképp mire megy a játék, mi az, ami a magyar tizenegyet táltossá teszi és győzelemre képessé. A filmváltozat így erőtlenebbé teszi a végső hekatomba kiváltó okát is, mert nemcsak a magyar csapat győzelme, hanem a muszosok áttörése a kordonon, a felfordult rend is okként szerepel.

Ezek a tartalmi hibák azonban nem csökkentik a film hatalmas érzelmi erejét és egységes tanulságát, amely az embertelen fasizmust elítéli. Ez az erős és egységes hatás *Fábri Zoltán* rendezői érdeme. *Fábri legkiválóbb rendezőnk:* ő készítette máig két legkiválóbb filmünket, a *Körhintát* és a *Hannibál tanár úr*-at. Sokoldalú művész: a Nemzeti Színház gyakorta kéri fel díszlettervezésre, idén a Petőfi Színház egyik előadását rendezte. Filmjeit szinte mérnöki pontossággal tervezi — legutóbbi filmjeiben ez már hibaként jelentkezett. Miközben ugyanis a világ filmművésze a laza szövésű mesét részesítette előnyben, az úgynevezett *szabad asszociációs*, hangulati elemekre építő dramaturgiát, addig *Fábri* legutóbbi filmjei túlságosan kiszámítottnak tűntek, ahogy mondani szokás: *kínosan* pontosak voltak. Új filmjében már nyomát sem leljük ennek a túlzottan kiszámított szerkezetnek. Most is minden a helyén van — az előbb említett hibák is inkább a történet, mint a tolmácsolás hibái —, de a részek simán, gördülékenyen kapcsolódnak és — ez a legfontosabb! — a film a merev logikai-értemi hatás helyett elsősorban a mélyebb értelmi hatást keresi. Felkorbácsolja a néző felháborodását és arra készíti, hogy saját maga mondja ki azt az ítéletet, amelyet a régi szerkesztésmód szerint maga a film mondott volna ki, a szó szoros értelmében, vagyis szavakba foglaltan. Ez a film azonban *bevon a cselekménybe.* Mintha magunk is ott lennénk a büntetőtáborban, mi éheznénk, mi szenvednénk. A mi torkunk szárad ki, amikor az éhező muszosok elé mutatja a szalonnát a keret, *a mi kezünk szorul ökölbe,* amikor elégetik a postát, és *mi rohannánk oda le-*

rántani, megtaposni a horogkeresztes zászlót, amikor halomra lövik az ártatlan embereket.

Fábri Zoltán először is megajándékozta a nézőt néhány remek portréval. Ebben a színeszek is nagy segítségére vannak. *Sinkovits Imre* például a futballista szerepében egy felelőtlen ember megkomolyodásának folyamatát ábrázolja kitűnően. *Molnár Tibor* egy minden szenvedésen át is hű kommunistát elevenít meg, *Garas Dezső* ismét szívszorítóan jó, groteszk stílusban önt életet a szerencsétlen zsidó kissé sablonos alakjába. *Márkus László* nagy átéléssel mutatja be a jószívű, lakmározó kedvű, inkollégiális jazzdobost — őt azonban a forgatókönyv indokolatlanul megfosztja a jó útra térés lehetőségétől. Az ő katharzisa csak a halál. Kitűnő *Gera Zoltán*, *Suka Sándor*, a többiek, a negatív szerepekben *Maklári János*, *Szendró József*, *Farkas Antal*.

Ezekon a sikerült portrékon kívül kitűnőek a film *hangulatképei is*. Legkiemelkedőbb a *levélosztási jelenet*, amely a *filmtörténet egyik legköltoőbb epizódja*. A keretlegény elégette a muszosok postáját. A várakozók között a pernyét osztják ki. De egyikük, a költő a pernyén is sorokat lát: *József Attila Ódá-jának* sorait idézi.

Szép és hatásos a film befejezése. A náciak nem tűrhetik a „Herrenvolk” legyőzését még a futballpályán sem, holmi szedett-vedett népségtől. Gépfegyver kaszabolja végig a pályát. Halottak fekszenek szerteszét. Fent, a kiürült páholyon lobog a horogkeresztes zászló. Gyászinduló helyett patogó katonazene hallatszik, német indulók, magyarnótázás: Százados úr, seje-haj... *A náci-fasiszta militarizmus hallatlan erejű leleplezése és vádirata ez a jelenet*, amelyet Fábri Zoltán olyan nagy érzelmi erővel épített fel, hogy *a nézőben megmarad sokáig, ha már elhagyta is a mozit*. Napokig bennünk zeng és visszhangzik ez a zűrzavaros hangorgia, az üres, halottas pálya, a horogkeresztes zászló. Ma, amikor a neo-náci militarizmus újra eleven valóság, a filmnek ez a tanulsága nagyon időszerű.

Örvendetes, hogy az őszi első három magyar filmbemutató ilyen szép eredménnyel járt. Reméljük, hogy az átmeneti megtorpanás, talán erőgyűjtés után most már egyenesebben ível felfelé a magyar filmművészet.

Zay László

Könyvekről

A Világjárók sorozatának másik ismertetésre kerülő kötete Japánba vezet el bennünket.

Ulrich Makosch: A MAI JAPÁN

(Gondolat Kiadó)

Valljuk be őszintén, hogy a Felkelő Nap országáról keveset tudunk. Nagyon kevés könyv jelent meg nálunk, amely akár társadalmilag, akár más szempontból megismertette volna velünk ezt a földrajzilag hozzánk igen távol eső országot. Mindössze a Fudziyama, a távoli Kelet romantikája és az örökké emlékezetessé vált két japán város, Hirosima és

Nagaszaki az, amely erről az országról tudatunkban él. Éppen azért, mert mi is (Lelkipásztoron és Evangélikus Életen keresztül) kötelességünknek tartottuk és tartjuk, hogy az első atomtámadás színhelyét és tényét önmagunkkal és gyülekezeteinkkel állandóan tudatosítsuk, ilyen irányú szolgálatainkban is nagy segítséget nyújt ez a sok képpel illusztrált könyv.

U. Makosch német újságíró, aki néhány hetet töltött Japánban. Éles szemével, riporter-i ösztönével, mindent látni akaró vággyal járta ezt az országot. Így reális képet tud nyújtani az olvasónak a mai Japánról, amelyben nemcsak romantika és Kelet mesésdöntő fantáziája él, hanem kenyérgond és rakétatámaszpont; Fudzsiyama és Hirosima.

Japán területe mindössze 370 000 négyzetkilométer. Ezen az aránylag kis területen 90 millió ember él. Tenger és tűzhányó: az ország ismertetőjelei. (Partvonal majdnem kétszerese az Egyesült Államokénak, 192 kialakult és 58 ma is működő vulkán tarkítja az országot.)

Fővárosa Tokió, a világ legnagyobb városa. „Vérző városnak” is szokták nevezni, mert földrengések, háborúk néhányszor már megtizedelték épületeit és lakosait. Tokió a sok pusztulás és újjáépítés után ma hatalmasabb mint valaha. A város átmérője 80 kilométer (!). (Kb. Budapest—Kecskemét távolság!) Míg a második világháború végén mindössze 3 millió lakosa volt, addig a statisztikusok szerint 1975-re Tokió lakosainak a száma eléri a 29 milliót.

Számunkra szokatlan méretek jellemzik ezt a várost. (Pl. az egyik pályaudvarra naponta 1700 [!] vonat érkezik, amelyekből 500 ezer utas száll ki és be!) Természetesen a túlnépesedés sok gondot okoz a mai Japánban. (Lakás, csatornázás, élelmezés, közlekedés stb.) A legnagyobb napilap, az Aszahi 4 millió példányszámban jelenik meg reggel és ugyanennyi példányszámban este! A japán filmipar évente 600 filmet gyárt.

Mint ismeretes, Japánban császárság van. Az uralkodónak azonban mind kisebb a befolyása s ma már csak a múlt emléke az, ami életet ad a császári rendszernek. Mivel a császár személye és a sintoizmus szoros kapcsolatban áll egymással, ezért a császár tekintélyét a sintoizmus őrzi és védi.

„Manapság mintha újjáéledne a sintoizmus. A háborús időkben 110 000 szentély működött, jelenleg 90 000 áll ismét a hívők rendelkezésére. Anyagi támogatásukról az állam gondoskodott, a papok pedig hivatalnokoknak számítottak. A sintoizmus a természeti erők imádatának és az ősök kultuszának a keveréke. Fontos elemét képezte a császár, valamint az istenített harcosok és hősök tisztelete. E harcias vallás hűséget, alázatosságot és harc készséget hirdetett, vakon engedelmessé alattvalókat nevelt; ebből eredt azután a szamurájuk becsületkódexe, akik a tennők világaluralmára törekedtek.”

Japánban 1946. november 3-án új alkotmány lépett érvénybe. Megfogalmazásán erősen érződik az amerikai hatás. Nem is vált igazi alkotmánnyá, hiszen Japánt a Távol-Kelet egyik legjobban fegyverkező állammá tette az Alkotmány szövegét sugalló Egyesült Államok. Támaszpontok és katonai körletek állják útját az országjárónak és mindenütt az ellenállás, a belső harc az imperialista „baráttal”.

A politikai harc napjainkban lángolt fel ismét. A japán milliók jól tudják, hogy a teljes politikai függetlenség biztosíthatja csak az ország békességét és biztonságát. Ezért vannak napirenden az összetűzések a japán parasztság és munkásság, illetve az amerikaiakat kiszolgáló burzsoá és fegyvertársa, az Egyesült Államok ottlevő katonái között.

Az Egyesült Államok 1951. szeptember 8-án különbékeszerződést

kötött Japánnal. Ez az az időpont, amelytől kezdve legalizálták a japán militarizmus feléledését. A haladó japán nép, munkások, értelmiségiek, diákok, keresztyén papok (!) vállalva küzdenek hazájuk kiszolgáltatása ellen.

A mai Japán lüktető és rohanó, gondokkal és harcokkal teli élete megbecsüli a múlt emlékét és romantikáját. Azonban mindjobban az egész nép a realitások felé fordul. A teaházak és gésák helyébe nemcsak a külföldiek számára, de a japán hazafi számára is Hirosima és Nagaszaki lép. Ez a tegnapi Japánnak mai problémája.

Nagaszaki Tokiótól mintegy 1200 kilométerre levő város. Bájos, régies város, amely tele van romantikával és a régi Japán sok-sok emlékével. 1945. augusztus 9-én 73 000 ember sírja lett ez a völgyben fekvő, festő ecsetjére kínálkozó város.

U. Makosch így ír Nagaszakiban, Nagai Takasi orvos házában tett látogatásról:

„Egyszer csak megállunk egy tolóajtókkal ellátott kis háznál. Előtte sok-sok szeretettel ápolt, dús zöld növényzet: bambusz, pálmák, kaméliák. Nagai Takasi doktor háza. Orvos és fizikus volt, a nagaszaki egyetem röntgenintézetének vezetője.

Nagai doktor mindössze néhány száz méterre tartózkodott a robbanás középpontjától. A véletlen folytán egy vasbetonfal megvédte az azonnali pusztulástól. Soha többé nem látta a feleségét. Önfeládozóan segített, ahol csak tudott, míg végül 1951-ben maga is ágynak esett és fehérvérűségben meghalt. A közelgő halál biztos tudatában környezetén és saját magán is megfigyelte a betegség tüneteit, s több könyvben megírta tapasztalatait. Legismertebb műve: „Nagaszaki harangjai”. Nagai doktor, a katolikus tudós a következőket jegyezte fel:

„Elcsigázott, szellemszerű, félmeztelen emberek vetek most hirtelen körül, valamennyien segítségért rimáncodtak.

— Mentsen meg, doktor!

— Gyógyszert! Kérem, kötözze be a sebemet!

— Doktor úr, fázom, kérem, adjon valami ruhát!

Mind egyszerre beszéltek! A kórház ápoltnjai voltak: az élők, jobban mondva, akik még nem haltak meg. Hiszen a robbanás éppen abban az időpontban következett be, amikor a legnagyobb volt a forgalom az ambulancián. A folyosók, a várótermek, a laboratóriumok zsúfolva betegekkel — most egyszeriben csupa meztelen test, melyről cafatokban lóg a bőr, nyílt sebek, portól és mocsoktól szürke árnyak. Iszonyatos és borzalmas volt a látvány, szinte hihetetlen, hogy emberi lények állnak előtttem. Ki hitte volna, hogy ilyen szörnyűség létezik!...

... Sokan beszélni sem tudtak, csak sebeikre mutattak. Valaki elém-tartotta a csuklóját, amelyből sugárban tört elő a vér. Egy kislány esztve vesztve összevissza szaladgált, egyre csak kiáltva: Mama, mama! Hal-dokló, fájdalomtól szakogó anyák gyermekeiket szólították. Egy véres arcú, durva fickó botorkált elő: Hogy jutok ki innen? Hogy jutok ki innen? — ordította.”

Nagai doktor „kis házát virágok díszítik, a polcon néhány könyv, mosolygó arcú képe ott lóg a falon. Egy asszony megy arra, megáll, és kereszket vet.”

De nemcsak akkor szedte áldozatait az atombetegség. „Sok emberen nem látni a betegség jeleit, de az alattomosan közelgő halál szüntelenül szedi áldozatait. S akit elért a betegség, az többnyire menthetetlen. Tokióban 30 000 ilyen »atombeteg« él.”

És Nagaszakiban ma is sok ezren élnek, akiknek a sorsát az az egyetlen atombomba pecsételte meg.

A másik város, mely mementóként kiált az emberiség felé: Hirosima, a „lélek nélküli város”. Itt még nagyobb volt a pusztítás, mint Nagaszakiban. Ez a város még hallani sem akar atombombáról. Ohara polgármester, aki azelőtt orvos volt, így beszélt erről: „Hiábavaló igyekezet volna egy atomháború kitörését pusztán imádkozással megakadályozni. Mindenekelőtt az szükséges, hogy nemzetközi egyezmények nyomán valamennyi atomnagyhatalom változtasson a magatartásán. Továbbá nemcsak az atom- és hidrogénbomba-kísérleteket kell megtiltani, hanem a fegyverek háborús felhasználását is, és meg kell semmisíteni a jelenlegi készleteket.”

Az Atombomba-múzeumokról így ír U. Makosch:

„Nagaszaki és Hirosima Atombomba-múzeumai szörnyű kollektiót gyűjtöttek össze. Mikor az ifjú Akihito trónörökös ellátogatott Nagaszakiba, a legtöbb képet és kiállított tárgyat le kellett takarni. A nagaszaki múzeum hétemeletes épület. Előcsarnokában nagy földgömb, törpepalmák, Beethoven mellszobra, miniatúr szökőkút fogadja a látogatókat. A termekben szakadozott és elégett holmik tömege. Megégett ércpénzek, megszenesedett rizs, félig elhamvadt rózsafüzér, csupasz bordák, szétolvadt üveg, mely megmerevedve egy emberi kezét zár magába, megégett rohamsisakok ...

Hirosima. A hosszan elnyúló előcsarnokban az emberiség fejlődését szemléltetik. Szép rendben felsorakoznak a múlt nagyjai: Leibniz, Goethe, Planck, Einstein, Curie, Hahn ... A hőségben egygé olvadt csontok és téglák ...

Hirosimai polgárok és Nagaoka igazgató kalauzolnak minket, pedig hát e kiállítás nem szorul bővebb magyarázatra. Szörnyen megcsonkított testek élethűen megmintázott modelljei. Darabokra szaggatott férfiakra és nőkre, égő emberi testekről készült, szánalmat nem ismerő, könyörtelenül felnagyított fényképfelvételek ...

Ismét magam előtt látom a hirosimai festő-házaspárt, Maruki Iri és Tosiko képét. Első művükön ez a cím olvasható: „Szelleme”. Megkérdeztem a két művészt, milyen motívum ihlette meg őket. Maruki Iri a következőket mondta:

A robbanás központjában elhamvadtak az emberek, már nem éltek. De távolabb kétségbeesett alakok rohantak, lángoló ruhában, égő testtel. Sokan a hőségtől görnyedten vánszorogtak, akárcsak egy bizonyos japán gyermekese szellemei. Jól ismeri mindenki ezt a mesét. Úgy éreztük, mintha felidéztek volna a szellemeket. Az elbeszélés fonala egy szolgálólány alakja körül szövődik, akit csupán azért ölt meg a gazdája, mert eltört egy tükröt. Egybegyűlnek hát a szellemei, a gyilkosságok áldozatainak, az elnyomottaknak a lelkei, visszatérnek a földre, és bosszút állnak. Minden egyes meggyilkolt ember helyébe kettő támad fel. Miként a mesében a visszatérő lelkek bosszút állnak, és végül győzedelmeskednek, mi azt reméljük, hogy a képünkkel csatasorba állítjuk, harcba hívjuk a holtak szellemeit az atom- és hidrogénbomba ellen. Hisszük, hogy ők győzni fognak, és az atombombának egyetlen ember sem esik többé áldozatul.”

Hirosima és Nagaszaki árnyékában a mai Japán a felkelő nap sugarait bontogatja. A régi erkölcs új köntösbe öltözik, a kimonó átadja helyét az európai ruhának; a régi tradíciók, az ősi mondák mai hallgatói

és ünneplői az egyetemek padjaiban ülnek; munkások és értelmiségiek, az egész japán nép a szabadságáért és függetlenségéért küzd. A Felkelő Nap országa, a mai Japán a sötétség hatalma ellen küzd az élet világosságáért.

*

A szépirodalmi könyvek közül két kisebb művet veszünk elő. Az egyik magyar író műve:

Szabó Magda: **ÁLARCOSBÁL**

(Móra Ferenc Kiadó)

Már megszoktuk, hogy Szabó Magda könyveiről megemlékezünk sajtónk hasábjain. Hiszen olyan alkotások fémjelzik Szabó Magda nevét, mint a Freskó, Disznótor, Mondják meg Zsófikának, Az őz című regényei. Stílusa, mondanivalója, meseszövése új és leköti az olvasó figyelmét. Különösen a női lélek mélységeit ismeri s szeret ezzel a mélységgel játszani úgy, hogy közben az az érzésünk, hogy feleségünk, leányaink alakját formálta meg írásaiban. Különösen is szívesen foglalkozik a serdülő lányok problémáival, és igyekszik mind a fiatal olvasókat, mind pedig a szülőket a serdülő kor sok titokzatos meglepetésén átsegíteni.

Az Álarcosbál című ifjúsági regény főhőse Boros Kriszti, az általános iskola nyolcadikos tanulója. De Kriszti alakja mellett sok felnőttet is megismerünk. Különböző típusokat mutat be általuk a szerző, de egyben mindnyájan hasonlítanak egymáshoz, abban, hogy nehéz belső terhet hordoznak magukban, amelyek csak akkor könnyebbülnek meg, ha a terhet a szeretet húrjain meg tudják osztani valakivel.

A történet keretétül egy farsangi diákbál szolgál. Kriszti nagy lázban ég. Első bálja lesz ez. Izgatottan próbálja a régi kasmirkendőből készült cigánylány-kosztümöt... És ezzel elkezdődik a regény.

Kriszti félárva. Édesanyja 1945-ben halt meg, akkor, amikor ő született, egy pesti bérház pincéjében. Nagymamájával és édesapjával él együtt. Hármuk élete Zsuzsában, Kriszti édesanyjában fonódik össze, aki fényképről figyeli a család életét.

Kriszti szereti édesapját, szereti a nagymamát is, csak az Édesanya hiányzik az életéből. Most, amikor nagylánnyá serdül, most érzi csak, hogy milyen is lehet az Édesanya. Talán olyanok az édesanyák, mint Éva néni, az osztályfő!

Boros Endre otthonára örökös gyász borul. Zsuzsit, az édesanyát gyászolja itt minden tizenöt év után is. Ebbe az áporodott, gyertyaszagú otthonba Megyeri Éva tanárnő — Kriszti Éva nénije! — tavaszt, boldogságot hozott.

Mindezt egy beszélgetésből tudjuk meg. Ahogyan az álarcosbál forgatagából kissé félrehúzódva, az álarcos Kisztes (aki nem más, mint Éva néni) és a Cigánylány (a tanítványa, Boros Kriszti) beszélgetnek, szomorú életeket ismerünk meg. Egy valami hiányzik az életükből: a szeretet. A társ az életben. Édesanya a gyermeknek, feleség az özvegynek, élettárs a hivatásáért rajongó nevelőnek.

És mire a regény végére érkezünk együtt örülünk Krisztivel, aki most látta édesapját először nevetni s aki végre kimondhatja a drága szót: mama. Sokat tanulunk Megyeri Éva tanárnő magatartásából, aki nem egy nyakigláb lányt lát maga előtt a serdülő gyermekben, hanem egy életet, amely tele van problémákkal.

Mi felnőttek is sokat tanulhatunk Szabó Magda új ifjúsági regényéből. És bátran odaadhatjuk ezt a könyvet serdülő leányaink kezébe, mert a könyv nem a szirupos, hazug Cilike-könyvek mai változata, hanem reálisan írja le a mai lányok problémáját és a serdülő kor sok-sok konfliktusát. És megtanulhatjuk azt is ebből a regényből, hogy milyen nagy érték az emberek között a bizalom, a másik ember lelki-terhének a megértése és felvevése.

*

Az elbeszélés-kötetek közül egyet választottunk ki

Thomas Hardy: AZ ASSZONYÉRT

(Európa Könyvkiadó)

című művét. Thomas Hardy 1840-ben született Angliában. Építőmesteri pályára készült, de érdeklődése hamarosan az irodalom felé fordult. Két és fél évtizeden át írt, főleg regényeket. Eleinte a falusi élet csendes, nyugalmas, illúziókkal telt szépségeiről írt, de hamarosan az idillikus rajzokba tragikus vonások keveredtek. Rádöbbsent ugyanis arra, hogy a múltat és az ábrándok világát a polgári civilizáció könyörtelenül megsemmisíti. Két utolsó regényében (az egyik Egy tiszta nő címmel nálunk is megjelent!), szembefordult a képmutató polgári életformával, a hamis vallásossággal, a társadalmi elnyomással. Emiatt sok támadásban részesült. Az írástól vissza is vonult, de regényei túléltek a polgári sajtót és a maradi egyházi vezetőket. Hardy 1928-ban halt meg. Bár a Westminsteri Apátságban díszes temetési szertartáson búcsúztatták, mégis az egyszerű emberek írója maradt, mert haláláig azokért dobogott a szíve.

„Az asszonyért” című elbeszéléskötet nyolc elbeszélést tartalmaz. Szereplői kisemberek, akik a csendes, falusi életükben szembe találják magukat az életük békeességét megsemmisítő kapitalizmus mohóságával, ami felfalja nyugalmukat, erkölceiket, jelenüket és jövőjüket.

„A két becsvágy” című elbeszélés különösen is érdekes a mi számunkra. A két testvér, Joshua és Cornelius édesanyjuk után pénzt örököltek. Az iszákos apa azonban elitta a fiúk örökségét. A fiúk papoknak készülnek, mert ott látják biztosítva az érvényesülés útját, de egy pillanatra sem tudják elfelejteni apjuk tettét. Törtető életszemléletük, becsvágyuk hajtotta őket a papi pályára. Egyházi pozíciók képe merül fel előttük s minden erejükkel el akarják felejteni apjukat, akinek megjelenése csak gátolja és hátráltatja érvényesülésüket.

Joshua így ír erről testvérenek: „Ahhoz, hogy vihesd valamire az Egyházban, az kell, hogy elsősorban úriembernek, másodsorban vagyonos embernek, harmadsorban tudósnak, negyedsorban jó szónoknak s ötödsorban, talán, jó keresztyénnek tartsanak az emberek — de legelsősorban szívvel-lélekkel úriembernek tartsanak, ez a legfontosabb. Én vállaltam volna azt a tényt, hogy szegény iparosember fia vagyok, ha apánk bármily csekély mértékben is becsülétes, jóra való ember. A keresztyénségnek lényege az alázat, és Isten segedelmével valahogyan elviseltem volna szégyenkezés nélkül. De ez a szörnyűséges csavargó életmód, s ez a gyalázatos, szennyes viszony!...”

Amikor a testvérek már úgy érezték, hogy sikerült apjuktól megszabadulniok, akkor a lelkész és papjelölt életében ismét fölbukkan az apjuk. Rosszkor jött... Mindig rosszkor... Egyszer éppen akkor, amikor testvérhuguk részére fényes, gazdag házasság van kilátásban...

Mi marad tehát hátra? Az érvényesülés, a gazdagodás, a siker érdekében félre kell állítani örökre az édesapát. Apjuk a fiuk szemeláltára részegségében belefutad egy folyóba. A lelkész nyugodt lélekkel megy haza: a karrier, az előrehaladás útjából eltávozott a legnagyobb akadály...

A következő nyáron azonban megtalálják az apa holttestét. Mint ismeretlent, a fia temeti el... Egy kis lelkiismeretfurdalás, aztán mehet minden tovább... De a két testvér csak nem tud megnyugodni...

„Minden éjszaka látom — dünnyögte Cornelius. — Ó, nem sok haszonnal forgattuk mi az Írást, Jós! Hépemeine staurón aishunés katafronésas „Hordozni a keresztet, s megvetni a szégyent”; abban rejlik az igazi nagyság! Néha már úgy érzem, hogy ugyanitt, ezen a szent helyen kellene véget vetnem minden nyomorúságnak.

— Magam is gondoltam már erre — szólta Joshua.

— Talán majd megtesszük egy napon — dünnyögte az öccse.

— Talán — mondta komoran Joshua.”

A sikerből, a karrierből nem lett semmi, mert a bűn számonkérte életüket. A lelkiismeret soha el nem múló háborgása kiált felénk ebből a ma is aktuális elbeszélésből.

Karner Ágoston

AZ ÖREG PAP

Az öreg pap nagyon szerette a természet csodálatos világát. Arcán már sok volt a ránc, keze eres volt és reszketett, de a lábai még jól bírták a meredek utakat.

Az öreg pap régi ismerősként köszöntötte az erdők évszázados fáit, melyeknek hús lombjai alatt pihenni szokott. A bokrokat, virágokat reszkető kezével megsimogatta és szívesen ivott a kristálytisza forrásvízből. Őzekeket, szarvasokat barátként tisztelt.

Az öreg papot messziről kalapot lengetve köszöntötte a sokkal fiatalabb erdész, aki sokszor találkozott Isten szolgájával. És már többször meg akarta kérdezni az arcán sok ráncot hordozó paptól, hogy miért szereti az öreg hegyet és az erdő sok titkot rejtető útjait. Most megkérdezte.

— Az úgy volt — kezdte az öreg pap —, hogy egyszer nagyon beteg voltam. Súlyos, nehéz beteg és álmodtam. Isten előtt álltam és Isten megkérdezte tőlem:

— Na fiam, hogy tetszett neked az a pompás világ, amit néked és embertársaidnak lakhelyül adtam.

— Hallgattam, mert nem tudtam a kérdésre választ adni.

— El tudja azt képzelni, erdész barátom, hogy mit jelentett ez nekem! Hogy én, aki ötven évig mindig egy jobb világról prédikáltam, nem ismertem ezt a világot, melyben éltem. Nem vettem figyelembe, hol élek?!

— Álomból felébredve, megfogadtam, ha Isten megengedi és felgyógyulok, akkor minden évben több hónapot arra használok fel, hogy a világot, melyben itt a földön élünk, megismerem.

— Nos, itt vagyok, pótolom a mulasztásaimat. Járok a világban, hogy megismerjem azt.

Fülöp Dezső

Az igehirdető műhelye

Ó-ÉV UTOLSÓ ESTÉJÉN

2. Kor. 5, 9–10.

IGEN, ATYÁM!

1. Ezt az igét Pál apostol nem az esztendő utolsó estéjére szánta, egy meghatározott és jellegzetes alkalomra. Amit írt, az minden alkalomra, az élet egészére vonatkozik, tehát a kis eseményekre és percekre is.

Egyházunk azért rendelte ezt az igét ó-év utolsó estjére, mert az apostol hangsúlyozza benne: a) életünk célja és tartalma, hogy kedvesek legyünk az Úrnak, b) a halál útján az utolsó ítélet felé megyünk és Krisztus ítélő-széke elé kerülünk, c) az ítélet mérlegébe behullanak bűnös, gonosz, hitetlen cselekedeteink és mulasztásaink éppen úgy, mint ahogyan mérésre kerülnek jó, hitből született cselekedeteink is.

Ez a hármass tanítás, figyelmeztetés jellegzetesen hangzik azon az estén, amikor a keresztyén ember is búcsúzik. Visszatekint életének egyik elmúlt esztendejére. Kérdezi önmagától: vajon mindent jól, helyesen cselekedtem-e? Kedves voltam-e az Úrnak? Ha még egyszer elkezdhetném, ugyanazt tenném-e, vagy egészen mást és mindent másként? Valamiképpen átérzi, hogy egyszer hasonlóan, de mégse ugyanúgy búcsút kell vennie nemcsak az élet egy darabjától, hanem az egészétől. Egyben messze-messze, a láthatatlan jövőbe is néz, amelyet betölt az ítélőszék Krisztusa, az Ő igazsága, hatalma, mindentudása, leleplező ereje és szent szigorúsága.

Ezért jó ez az ige ó-év estéjén, mint Istentől érkező üzenet.

2. *Kedvesek voltunk-e?* A gazdag ifjú ilyen kérdés elé került. Anániás és Safira is. Kedvesebb volt előttünk a maguk életformája, gazdasági beosztása. *Sorsukat kivették Isten kezéből*, hogy maguk irányítsák azt. A Zebedeus-fiúkat is ilyen kísértés környékezte. Zakeus elfogadta a hívást. Mások is.

Nyilvánvaló ebből, hogy itt a *megettérés* elhatározásáról van szó. Nem kedveskedésről, nem a kedvesség látszatáról, nem kis áldozatokról, apró szolgálatokról, nem néhány szál virágról, amellyel Isten asztalát díszítjük olykor-olykor, hanem a teljes engedmességről, akár így, akár úgy fordul sorsunk. A Szent előtt csak a megszentelt kedves. Az érzések, gondolatok, szándékok, a hit, a szeretet, az áldozat szentsége.

Ha visszanézünk az elmúlt évre, mi volt felírva életünkre? Igen, Atyám!? Vagy: nem „Atyám”?!

3. Van egy temetési énekünk, az 571., amely ezzel a szóval kezdődik: „*Hazavágyom...*” Pál apostol le merte írni a néhány szót: „... inkább szeretnénk e testből kiköltözni és hazaköltözni az Úrhoz” (8. vs.).

Nem életúntságból, vagy fáradtságból, csalódva mindenben és minden-
kiben. Azért folytatta úgy, hogy akár mehetünk, „költözködhetünk”, akár
maradni kell még e testben, az a fontos, hogy kedvesek legyünk az Úr-
nak. *Ez nem „halál-program”, „minden mindegy”, hanem életprogram,
örökélet-program. Életigénylés, örökéletigénylés.*

Életünkre reáhull a halál árnyéka is. Ki tudná megmondani, hogy
az emberek számot vetnek-e halálukkal? Bizonyos korig valószínűleg
keveset törődnek vele. A legtöbb hazugság, köntörfalazás, kegyes család
talán éppen e nagy kérdés körül folyik, mintha ezzel valamit is tudnánk
segíteni a félelmetes valóságon.

A keresztyén embernek másként kell gondolkodnia, ha kedves az Úr
előtt. Minél inkább bizonyos abban, hogy a halál „kiköltözködés” (orvo-
silag: „excitus”), elköltözés, máshova való eljutás, azaz hazatérés, annál
inkább erős az életre. A sír — földbe ázott bölcső... Sír és bölcső egy-
másból nőnek ki. A halálban valójában nem az a félelmetes, hogy meg-
szűnik az élet. *A halál fájdalom — az élők fájdalom.* De félelmetes az
a tény, hogy meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt. *A halál félel-
metessége a — feltámadás.*

A keresztyén embernek vigasztaló az, hogy *Krisztus* ítélőszéke elé
kerül, nem Poncius Pilátus elé, vagy Heródes elé. *Jézus Krisztus olyan
bíránk, Aki esedezik is érettünk,* Aki Isten haragját már előbb magára
vette.

4. Ami pedig a cselekedeteket illeti, felvetődhet bennünk a kérdés:
hát mégis eltörpül a hit? Hiszen itt Pál apostol szót se szól a hit által
való megigazulásról. A valóság az, hogy *a két bibliai tanítás egymással
összefüggő, egymástól elválaszthatatlan.* A keresztyén embernek hit nél-
kül nem is lehetnek jók a cselekedetei. Aki hitből él, az minden erővel
azon van, hogy hitéből szülessenek cselekedetek. Csak abból és semmi
másból.

Így a vers fogalmazása: *az elmúlt évben élő volt-e a hitem?* Isten
felé ez a hit a Hozzá való hűség és Neki való engedelmesség. Mindez
láthatóvá és hallhatóvá válik a felebarátok felé. Máté 25. szerint min-
den jó, amit emberek javára cselekszünk Isten nevében és dicsőségére,
számon van tartva, mint Istennek tett szolgálat.

Meg kell néznünk a cselekedeteinket. Épült-e általuk családjuk és
gyülekezetünk? Épült-e a községünk, társadalmunk? Tettünk-e jót hit-
ből az ifjúságért, a rendért, a munka becsületességéért és eredményéért?
Részesei voltunk-e annak a szeretetnek, amely magához öleli a békét?
Törödtünk-e tehát a világ és az emberiség kérdéseivel úgy, ahogyan
Isten reánk bírta azokat. Azonosítottuk-e magunkat azokkal, akiknek
szükségük volt a mi biztatásunkra, kiállításunkra és a segítségünkre?
A mulasztások terhét mindig átvisszük a következő évre, mint valami
adósságot, amelyet azonban már régen le kellett volna törleszteni.

5. *Mennyi kérdés ó-év estéjén! Kérdez Isten, kérdez ember!*

Bűnbánattal lehet csak visszanézni. De szabad reménységben előre
nézni, ha hit által szolgálunk, jót cselekszünk, az Úr előtt kedvesek va-
gyunk. A jövő abban a két szóban van adva, amelyre rá lehet építeni
életünket: *„Igen, Atyám!”* Ámen.

Várady Lajos

EXEGETIKAI MEGJEGYZÉSEK

8. v. Az előző versekben arról szól az apostol, hogy a levél olvasó. „halottak voltak vétkeik és bűneik miatt” (2, 1.), de Isten kihozta őket a „halál állapotából”, megelevenítette, feltámasztotta és „mennybe ültette” őket. A 8. v.-ben azt fejtegeti Pál, hogy mindez „kegyelemből” történt. Isten kegyelme által „mentettek meg”. A levél olvasói — és általában a keresztyén emberek — semmit sem tehettek azért, hogy „halott” mivoltukból, a halál fogságából megszabaduljanak. Ha mi magunk akar-nánk magunkat „kiszabadítani” ebből a fogságból, akkor arra vállalkoz-nánk, amit Isten Fia az Ő szenvedésének és halálának áldozatával és az Ő feltámasztásának csodatettével már végrehajtott és *akkor Isten sem-miért küldte Fiát a halálba*. Erre a „vállalkozás”-ra a „bűnben halott” ember képtelen és minden ilyen irányú akarása Isten dicsőségének sem-mibe vétele. A megmentetésre vonatkozó másik megállapítás az, hogy „*hit által*” történt az. Az első pillanatban úgy tűnik, hogy mégis van valami „hozzájárulásunk” megmenekülésünkhez és megújulásunkhoz. Ez a „hozzájárulás” a hit volna! Ebben az esetben az volna a helyzet, hogy megmentetésünk „objektív feltétele” a *kegyelem*, a „szubjektív feltétele” a *hit*. De textusunkban a hit is *objektív* jellegű és az *ajándékozó* Istenre utal. Ezért teljesen helytelen *hitről* úgy beszélni, mint „emberi hozzá-járulás”-ról üdvösségünkhöz. Megmentetésünknel kizárólag *Isten tettei-ről* van szó! 9. v. — Mivel egyedül Isten a szabadító Jézus Krisztus által, azért nincs helye semmiféle emberi dicsekedésnek vagy kérkedés-nek. Isten úgy intézte megmentésünket, hogy eleve kizárt legyen minden lehetősége az emberi kérkedésnek. Az embernek „csak” az a feladata maradt, hogy egyre *megújuló hálával* mondjon köszönetet Istennek meg-mentő tetteiért és egyre *megújuló felelősséggel* éljen Isten tetteiből. — 10. v. Az ő „alkotása vagyunk...” Jézus Krisztusban. Itt nyilván a „má-sodik teremtés”-ről, tehát az *újjáteremtésről* van szó. Isten nemcsak megteremtette az embert, hanem miután „halottá” lett az ember „bűnei és vétkei miatt” *újjá* teremtette Jézus Krisztus halála és feltámasztása által: „Minket, kik halottak voltunk a vétkek miatt, a Krisztussal együtt megelevenített és vele együtt támasztott fel” (Ef. 2, 5–6.). Az ember *újjáteremtése* „jócselekedetekre” történt (epi ergois agathois). Az „epi” prepozíció itt a *célt*, a *rendeltetést* fejezi ki. Nagyon élesen áll előttünk ebben a versben, hogy Isten nem azért végezte el a „második teremtés” munkáját, hogy általában *legyen* új ember, hanem azért, hogy ez az új ember *cselekedje a jót*. Feltűnő megállapítása Pál apostolnak, hogy eze-ket a „jócselekedeteket” Isten „előre elkészítette” (proetoiמדזו). Ez az „előre elkészítés” két irányban történt. Először is „belülről”: Isten adta és adja az Ő Szentlelkét, aki érleli bennünk a „jócselekedetek gyümöl-cseit”. De kívülről is „előre elkészítette Isten” a jócselekedeteket: *éle-tünk folyása közben, hivatásunk gyakorlása során olyan helyzeteket és alkalmakat hoz elénk, melyekben csak „le kell szakadnia” azoknak a gyümölcsöknek a hit fájáról, amelyeket a Szentlélek érlelt meg*. Vilá-gosan kell tehát látnunk: a jócselekedetek, amelyeket mi mint a halál-ból életre hozottak cselekszünk, nem olyanok mint amelyeket mi *ma-*

gunkból, a készből hozunk elő, hanem azok Istentől vannak előre elkészítve. A mi dolgunk az, hogy „járjunk” azokban. Ebben a járásban kell szorgalmasoknak és serényeknek lennünk és abban, hogy észrevegyük azokat a jócselekedeteket, amelyeket Isten a mi időnkben és a mi helyzetünkben elkészített, hogy azokban „járjunk”.

IGEHIRDETÉSI VÁZLAT

1. Újévkor nagy a kísértésünk arra, hogy „újévi gondolatokkal teli” igehirdetést mondjunk. Az első dolgunk az, hogy az „emberi gondolatok” forgatása helyett („mit hoz a holnap?” stb.) *Isten tetteire* irányítsuk elsősorban figyelmünket. *Isten tetteiből kell kiindulnunk. Melyek Isten tettei, amelyekre figyelnünk kell:*

a) *Kegyelemből* megtartott. És itt megint csak nem arra kell először gondolnunk, hogy az elmúlt esztendőben megtartotta életünket, otthonainkat, családunkat és megadta kenyerünket — ezért is legyen áldott az Ő szent neve! — hanem arra, hogy kimentett bennünket a „bűn és halál hatalmából”. Jézust odaadta értünk és általa életre támasztott bennünket. Mindezt úgy tette, hogy a *bűneinket megbocsátotta*. A bűn tett bennünket halottakká és a bűnbocsánat által van most életünk.

b) *Hitet* ajándékozott, hogy általa elfogadhassuk Isten kegyelmét. Ezt a hitet nem magunkból kellett kicsiholnunk, a magunk erejével létre hoznunk, hanem *kaptuk*. Isten hirdette számunkra *evangéliumát* és ez hitet teremtett bennünk. Legyünk hálásak Istennek újév napján is a nekünk ajándékozott hitért.

c) Isten *új embert* is teremtett bennünk. Elmondhatjuk: „Élek, pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus”. Úgy indulhatunk az új évben, mint akik nem egy terhes örökséget hordoznak és visznek át az új esztendőbe, hanem mint akik elmondhatják: „A régiek elmúltak, ímé újjá lett minden!”

2. *Isten tettei bennünket is „tettekre” hívnak az új esztendőben*. A kegyelem sohasem „párnára ülteti” az új embert, hogy élvezze Isten ajándékait, hanem arra indítja, hogy cselekedjék.

a) *Isten Szentlelke által munkálja bennünk a „cselekedeteket”*. Frisíti hitünket és ennek nyomán érleli a jócselekedetek gyümölcsét. Tehát nem lehetnek „erőtletettek” azok a cselekedetek, amelyeket cselekszünk.

b) Isten adja az *alkalmakat* is a jó cselekvésére. A mi időnkben igen sok lehetőségünk van arra, hogy cselekedjünk jót embertársaink javára. Isten szinte „tálcán hozza az alkalmakat”. Munkálkodhatunk magyar népiünk között, most, amikor gazdasági felemelkedéséről, jólétéről van szó. Dolgozhatunk az egész emberiség javára a békéért, a népek békés egymás mellett éléséért. Vagyis az *emberi közösség* javára kell elvégeznünk a jócselekedeteket.

c) Hangsúlyosik arra is, hogy „járjunk” a jóban. Tehát legyünk serények, buzgólkodók, nem lassúak, gátlásokkal küzdők. A hit mielőtt kérdezné, cselekszi a jót.

Káldy Zoltán

VÍZKERESZT ÜNNEPE

I. János 2, 7–11.

Epiphania ünnepe a legrégebb keresztyén ünnep. Témája: Isten dicsőségének megjelenése e világban a Jézus Krisztusban. A vízkereszti időszakon a „kelj fel, öltözz fénybe” felhívás örvendezése vonul végig.

A magyar perikóparend ezt a mondanivalót, két gazdag tartalmú igeszakasszal tükrözi, amelyek arról szólnak, hogy „Krisztus a világ világossága”.

Az epistola értelme: Krisztusban nem valami idegenül új jelent meg a világban. Gondoljunk ezekre a szavakra: „Az övéi közé jöve...” „Nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem hogy betöltssem...” De maga az ószövetségi törvény sem új. Tartalma az ésszerűen emberi jó. (Vö. Luther: „Mivel már előbb is a szívében volt... az ige életre kelti, s a szívnek be kell vallania, hogy valóban úgy van, ahogy a parancsolat mondja.” „A természetes emberi értelem is belátja, hogy miben áll a szeretet, hogy ti. úgy kell tennem, ahogy akarom, hogy velem cselekedjenek.” (Wa. 11, 279, 10.) Ezért mondja az apostol: nem új parancsolatot írok nektek, hanem a régi parancsolatot... 7. v.

Krisztusban mégis mind új lesz — „a régiek elmúltak, imé újjá lett minden”. Benne új világosság jelent meg, s ez a hit világossága. (Vö. Pál: „Ő gyújtott világosságot hit által a ti szívetekben...”.) Az új, hogy Krisztus Isten uralma alá helyezi egyéniségünket, s benne megtanuljuk hittel elfogadni a világot és benne emberi feladatainkat. A törvény spontaneitássá lesz. „Ti az én barátaim vagytok” mondja Jézus. Az új tehát nem a dolgokban van, nem is abban, hogy új parancsolat jött, hanem „benne” és „bennünk”, abban, hogy Krisztusban újonnan viszonyulunk a dolgokhoz. A hitnek ez az új fénye elemi erővel foglalja el a Krisztus hatása alá került ember szívét, s arra indítja, hogy kényszer nélkül, önként, Isten iránti bizalomból vállalja a jót. János már látja az új korszakot uralomra jutni, s ennek a világosságnak eláradását a világban. 8. v.

Az erkölcsi törvénynek, minden jónak foglalata a szeretet. Sohasem gyűlöletből, hanem az embert felemelni és megváltani, megtisztítani, megmenteni akaró szeretetből kell cselekedni. Ez a Jánosi forma, amivel egy építő, megújító, segítő világ és erkölcsi felfogást fejez ki. 9. v. A Krisztustól kapott világosság erre indít, ebben valósul és ebben marad meg. Ennek az útnak jutalma a belső békesség és botlástól való mentesség. 10. v.

A belső békességnek és megtisztulásnak tehát feltétlen és azonnal hatnia kell kifelé: gyűrűznie mind szélesebb körben: meglátszania mindennapi életünkön. Nemcsak a gyülekezeten belüli magtartásunkon, hanem minden építő tevékenységünkön, a családban, a munkahelyünkön, a társadalmi munkánkban, mindenütt. Az „atyafi” az irtalmas szamaritánus példázata szerint nemcsak a hitsorsos, hanem munkatársam az üzemben, embertársam az utcán, sőt az ember, a másik földrészen.

Az epistola megértése után adódik az *igehirdetés*. Ez az ige egyfelől boldog örvendezésre szólít azon, amit hitünkben kaptunk Istentől, másfelől összekapcsol minden emberrel, s megmutatja, a másik ember felé

vezető utat. Isten, aki annyira szeretett minket, hogy Fiában gyermeki hitre szabadított fel minket, elküld, hogy ennek a bizalomnak és emberek iránti szeretetének bizonyágtevői legyünk a gyülekezetben és azon kívül életünkkel a világban.

Uzon László

VÍZKERESZT UTÁNI 1. VASÁRNAP

Ef. 5, 8–14.

ISTEN DICSŐSÉGÉNEK SZOLGÁLATÁBAN

Alapigénket be kell állítanunk az 5. fejezet összefüggésének egészébe. Pál apostol hosszabb keresztyén erkölcsi fejtegetést nyújt ebben a szakaszban. A keresztyén hit következményeit kívánja levonatni az efezusiakkal. A Krisztus tanítványaihoz méltó és illő, szent életfolytatásra vonatkozik az apostol intése. Ebben az összefüggésben alapigénk Isten erkölcsi követelésére, mint a törvény parancsára és Isten erőt adó kegyelmére, mint az evangélium vigasztalására — irányítja figyelmünket.

1. *A világosság fiai.*

Isten maga a szentség, tökéletesség, világosság, szeretet. Mindezt azonban nem magának tartja meg, hanem átadja az embernek és kiárasztja az embervilágra. Jézus Krisztusban Isten — Luther szavai szerint — szent csere lehetőségét állította fel. Miénk lehet Jézus Krisztus minden érdeme, szentsége, tisztasága, megváltói művének haszna és eredménye, és viszont Jézus Krisztus magára veszi a mi bűneinket, erőtlenségünket, tartozásainkat és kárhozatunkat. Isten a hitben ezt a drága ajándékot készítette el és kínálja fel számunkra. Amint átveszi valaki ezt az ajándékot a hitben, az Isten gyermekeinek, a világosság fiainak közösségébe tartozik bele. A kegyelemnek ez az elfogadása nem csupán szenvedőleges, passzív, tétlen elfogadás, a léleknek olyan nyugalmi állapota, amelyből semmi sem következik. Az evangéliumi hit hatalmas, új életet formáló erő! A hit által, Isten ajándékának elfogadásával megváltozik emberi lényünk alapviszonya, az Istenhez való viszonyunk. Ezzel egész emberi lényünkben gyökeres változás következik be. A keresztyén új életben járást jelöli meg alapigénk úgy, mint a világosságban való járást. Ennek az életváltozásnak az erejéről szól Pál apostol, amikor igénkben azt mondja, hogy „egykor sötétség voltatok, most pedig világosság vagytok az Úrban” (8).

Leleki életünkben a hit az a pont, amelyben Isten kegyelmének ereje, dynamisa, beárad lelki világunkba, megragad bennünket és akaratunkat összhangba hozza Isten szent akaratával, az ő céljaival és szándékaival. Isten ilyen szent összefüggést teremt önmaga és a hívő között a keresztyén új életben. A hitben erőközpont alakul ki lelki világunkban, amely kisugárzik életünk minden területére. Éppen azért, mert Isten már mindent elvégzett, ami keresztyén életünkhöz szükséges, hangzik a biztatás, hogy járjunk a világosság fiaihoz illően és méltóan, úgy, amint azt az Úr elvárja tőlünk. Ez minden keresztyén erkölcsstannak az alapfelszólí-

tása: járjatok elhivatástokhoz méltóan, „mint világosság fiai, úgy járjatok”. Ez vezet át minket textusunk másik mondanivalójához, a világosság gyümölcsehez.

2. A világosság gyümölcse.

Aki a hitben elfogadta Isten kegyelmének ajándékát és a világosság fiává lett, azt természetzerűleg önti el a hála Isten iránt azért, hogy ilyen kincset mondhat magáénak. A hit soha sincs hála nélkül. Hálátlan lélekre Isten hiába pazarolja minden jóságát és kegyelmét, az képtelen visszasugározni Isten szeretetét. A hittel viszont együtt ébred szívünkben a hála Isten iránt, azért, hogy ilyen nagy kegyelemre tartott érdemesnek minket.

De hogyan nyilvánulhatna meg ez a hála másként, mint az Isten iránti szeretet gyümölcseiben? A hívő lelkét az Isten iránti hálás, gyermeki szeretet tölti el, és ez formálja újjá belülről a keresztyén ember egész életét. Isten kegyelmes ajándékára a válasz csak az lehet, hogy mi szeretjük Öt, mert Ő először szeretett minket (1. Ján. 4, 19.). Isten viszont a mi szeretetünket az embertársak felé fordítja. Itt nyeri keresztyén életünk a gyümölcstermés lehetőségét. Igénk szerint „a világosság gyümölcse mindaz, ami jó, igaz és helyes”. Majd pedig azt olvassuk: „Vizsgáljátok meg, hogy mi az, ami kedves az Úrnak” (10.). Ez azt jelenti, hogy a keresztyén embernek keresnie kell az Isten akarata szerinti életfolytatás útját. Isten nem rágja a szánkba valami aprólékos kazuisztikával, hogy mi a keresztyén élet cselekedete, azaz a világosság gyümölcse, hanem ránk bízva annak a felkutatását. Ennek a megkeresése nem nehéz, mert Jézus Krisztus mindent megadott, ami az Isten akarata felőli tájékozódáshoz szükséges.

A keresztyén új élet gyümölcseinek legtermészetesebb területe az emberszeretet. A hit a szeretet cselekedetei nélkül nem igaz hit. Itt van hitünk igazságának kritériuma és próbaköve. Mi keresztyének Jézus Krisztustól tanuljuk az emberszeretet útját, aki földi élete során, miközben az Isten országára vonatkozó dolgokat tanította, lehajolt az emberhez, gyógyított, segített, úgy, ahogy azt a szükség különféle alkalmi megkívánták. Halálával és feltámadásával pedig kifejezésre juttatta, hogy mindent az emberért cselekedett, a mi váltságunkra és üdvözítésünkre. Mindez azt jelenti számunkra, hogy mi is ilyen krisztusi lelkülettel forduljunk embertársaink felé. A keresztyén ember sohasem járhat az egyéni önzésnek az útján. Nem keresheti a maga hasznát, nem kerülhet olyan bűnökbe, amelyek a kapzsiságnak, telhetetlenségnek, mások elnyomásának a vonásait viselik magukon. Hanem ezekkel ellentétben küzd a keresztyén ember mindazért, ami „jó, igaz és helyes” (9.). Ennek a mi időnkben egészen konkrét vonásai vannak.

3. A gyümölcstermés konkrét területei.

Keresztyén életünknek gyümölcset kell teremnie a legkisebb emberi közösségekben, a családban. Isten itt tárja fel a szeretet cselekedetei területének gazdag alkalmait. A szülői, hitvestársi és gyermeki életviszonyok különösen is alkalmasak arra, hogy rajtuk keresztül megvalósulhasson valami Isten szeretetparancsából.

Isten behelyezett minket egy-egy gyülekezetbe. Itt tárja fel a Krisztus-test közösségét, azt, hogy a hívek családjának tagjaiként tempomi és bibliaórai közösségekben hallgatjuk Isten igéjét és részesülünk a szentségek ajándékaiban. Isten itt várja a gyülekezeti tagok egymás kö-

zött végzendő szeretet-gyakorlását éppen úgy, mint a közegyház anyagi és szellemi támogatását, hogy így váljék valóban élő organizmussá az egyház, a tagok és az összesség jegyében.

Isten behelyezett minket hivatásunk és munkánk révén olyan emberek közösségébe, akikkel munkahelyünkön vagyunk együtt. Itt a keresztyén gyümölcstermő élet azt jelenti, hogy példás munkaszeretettel, hűséggel, alapossgal, pontossgal dolgozunk, mint akik tudjuk, hogy az ember-nem-látta mulasztásainkat is látja a mindentudó szent Isten. Miközben földi hivatásunkban munkálkodunk, olyan cselekedetet végzünk, amely önmagában is kedves Isten előtt, függetlenül annak a munkának minden közvetlen egyházi összefüggésétől. Minden becsületes munka önmagában véve is tisztos és megbecsült dolog az Isten szemében.

Isten behelyezett minket új világot építő hazánknak az életébe. Ami eredmény, siker és gazdagság van ebben az országban, kezünk munkájával és tudásunk legjavával hoztuk létre. Drágák nekünk mindazok a vívmányok, amiket hazánk állampolgáraiként mindnyájan elértünk és élvezhetünk. Ugyanakkor a hazaszeretet megkívánja tőlünk ezeknek az eredményeknek nemcsak megbecsülését, hanem védelmét is. A hazaszeretet gazdag területet nyújt a keresztyén gyümölcstermő élet cselekedetei számára.

Isten behelyezett minket az emberiség sorskérdéseibe. Ma embernek lenni annyit jelent, mint részt venni ezeknek a döntő kérdéseknek az egész emberiség javára történő megoldásában. A keresztyén egyházak ott vannak a békéért küzdők táborában, szükséges azonban, hogy egyházunk minden lelkésze és minden gyülekezeti tagja átérezze a béke ügyéért érzett keresztyéni felelősséget és mindent megtegyen a maga helyén az embertársak helyes eligazításáért. A keresztyén hit ezen a területen sem lehet tétlen. Az egyház kiemelkedő személyiségei mutatnak utat a békéért érzett keresztyéni felelősség konkrét vállalásában.

4. „*Felragyog a Krisztus.*”

Igénk a sötétség cselekedeteinek nevezi mindazokat, amelyek Istenés emberellenesek. Ezeknek a gyökere az önzés, az embertelenség. A keresztyén ember megveti az érzékiességnek, a bujaságnak, az erkölcstelenségnek mindazokat a vonásait, amelyek az egyéni önzésből fakadnak mások kárára és beszennyezésére. Úgyszintén meg kell vetnünk az anyagiasságnak, kapzsiságnak az erkölcstelenségét is, amely a földi élet javaiból munka nélkül akar harácsolni magának. Ezek ellen a bűnök ellen hangzik az apostol elítélő szava (11—12.).

Jézus Krisztus maga a világosság, ha az ő fénye felragyog az életünkben, akkor elúzi a sötétség cselekedeteit, mindazokat a bűnöket, amelyeket „éktelen dolog csak mondani is” (12.).

A Jézus követésével csak a feltétlen erkölcsi tisztaság fér össze. Hiszen miután Jézus Krisztus odaáldozta magát érettünk, most már csak egy áldozatra van szükség, arra, hogy önmagunkat, egész életünket odaadjuk a világosság cselekedeteire. Annak, aki tulajdon vére árán váltott meg bennünket és teljesen sajátjává tett. Igénk zárómondata erőteljes biztatással fordul felénk, hogy elhivatásunkhoz méltóan járjunk, mint a világosság gyermekei, hogy felragyoghasson számunkra is a Krisztus!

Dr. Ottlyk Ernő

VÍZKERESZT UTÁNI 2. VASÁRNAP

Zsid. 13, 20—21.

EXEGETIKAI MEGJEGYZÉSEK

Textusunk feldolgozásánál figyelemmel kell lennünk arra, hogy ez a két vers, hosszabb, összefüggő keresztyén tanítás, egy tulajdonképpeni prédikáció, befejező része. Ebben a prédikációban, a levél ismeretlen szerzője, a zsidókból lett s a zsidó vallásban járatos keresztyéneknek ír, a Krisztusban való új életről. Az egész levél szerkesztését figyelembe véve, ez a prédikáció a 10. fejezet 19. versével kezdődik s itt a 22. versben megszokott liturgikus formulával és „ámennel” végződik. Miután e levél szerzője olvasói elé állította Krisztus főpapi áldozatának egyedülvalóságát és örök érvényét s miután rámutatott a benne való hitből folyó keresztyén új élet néhány gyakorlati követelményére, textusunk két versében sum-mázó tömörséggel ismétli meg mondanivalójának lényegét, áldáskíván-sággal és doxológiával fejezi be prédikációját.

Textusunk, a két versnek megfelelően, két részre tagozódik. A 20. versben — Krisztus halálára és feltámadására utalva — arról hallunk, hogy Isten mit tett értünk. Ez a vers tömény keresztyén dogmatiká-nak éspedig staurócentrikus dogmatikának tekinthető. A 21. versben pedig arról hallunk, hogy nekünk mit kell tennünk, hogyan kell élnünk. Ez a vers pedig joggal tekinthető tömény keresztyén etikának, éspedig krisztócentrikus etikának. Ahogy a dogmatika és az etika keigészíti egy-mást, úgy tartozik össze textusunk két verse.

Ámbár még néhány hét választ el bennünket a böjti időszaktól, mégis ebben az igében, már világos előremutatást látunk, a golgotai keresztre. Így ez a textus már átmenetet képez a karácsonyi és a böjti időszak között. A nagypénteki és a húsvéti eseményekre való reámutatással azon-ban ez az ige nem melabús, fájdalma, érzelmes hangulatba kíván min-ket ringatni, hanem tettekre akar sarkallni. „Cselekedjétek az ő akaratát, és azt munkáljátok magatokban, ami kedves ő előtte...”

A keresztyén új élet tehát nem elmélázó, tétlenkedő, felelőtlen, a világ dolgaival nem törődő élet, hanem az Isten akaratát kereső, a jóban munkálkodó, serény, tevékeny élet.

Karácsony ünnepének üzenetét, Krisztus dicsőségének e világban való megjelenését, a vízkeresztkor hallott igénk így fejezte ki: „a sötétség szünni kezd, és az igazi világosság már fénylik” (I. Ján. 2. 8 b.) Krisztus világosságot hozott az emberiség számára. Világosságot, amely által megismerjük Istent, de fölismerjük a helyes életutat is, amelyen járnunk kell. Fényesen ragyogott föl ez a világosság a betlehemi éjszakában, de mégis teljes fényét csak nagypénteken és húsvétkor nyerte el. A karácsonyi történet lényegét, az ige testtélevésének az értelmét és célját, csak a kereszt és a húsvéti üres sír által tudjuk igazán felfogni. Most, amikor a karácsony és nagypéntek közötti út felénél tartunk, emlékezzünk vissza a karácsony ünnepének üzenetére, de gondoljunk már nagypéntekre és húsvétra is. Karácsony, nagypéntek és húsvét üzenetének a szem előtt tartásával, a testetöltés, a keresztthalál és a feltámadás ténye által, lesz Krisztus világosság a mi számunkra Világosság, amelynél meglátjuk, hogy Isten mit tett értünk, Világosság, amelynél meglátjuk elkötelezett-ségünket.

1. — Ha arra a kérdésre akarunk felelni, hogy Isten mit tett értünk, akkor mindenekelőtt tisztáznunk kell azt, hogy tulajdonképpen milyen is az Isten? Mi az ő lényege?

János apostol azt mondja, hogy az Isten szeretet. Itt a Zsidókhoz írt levél ismeretlen szerzője azt mondja, hogy az Isten a békesség Istene. Tehát az Isten lényege a békesség. Ez a két megjelölés, hogy t. i. az Isten szeretet és az Isten a békesség Istene, nem mond ellent egymásnak, még csak nem is idegen egymástól. A szeretet és a békesség rokon fogalmak. A szeretet mindig békességre igyekszik s a békesség által növekszik a szeretet itt a földön.

Istennek nagyon sok oka lett volna arra, hogy keserűséggel és haraggal tekintsen az emberre. Ő már megtehetette volna, hogy tengernyi bűne miatt elpusztítsa az emberiséget. De nem ezt tette. Ő a békesség, ő a szeretet Istene. Úgy szerette a világot, hogy Fiát adta. Egyszülött Fia, mint jó pásztor vérét áldozta a nyájért. Életét adta övéért. De az Atya föltámasztotta őt a halálból. Vére és halála tehát szövetség kötés volt, Isten és az ember között. Mérhetetlenül nagy tehát az Isten irántunk való szeretete.

Ezt szíve mélyéig meg kell éreznie a mai embernek is. Hisz az a békeszövetség, amit Isten az ő Fiának vére által kötött az emberrel, örök szövetség, minden kor emberére érvényes. Krisztusnak a kereszthalála nem egy történelmi emlék csupán a mi számunkra, hanem Istennek olyan cselekedete, amelyben mi is személyszerint érdekelve vagyunk. Krisztus nékem is pásztorom, életét érettem is feláldozta. Isten őt érettem is föltámasztotta a halálból. Isten tehát személyszerint velem is békességben akar élni, mint ahogyan Krisztus által minden emberrel békességben akar élni itt a földön.

2. Ha így szívünk mélyéig átérezzük azt, hogy Isten az ő Fia Jézus Krisztus által mit tett értünk, akkor nem maradhatunk tétlenek, nem maradhatunk közömbösek az Isten iránt. Meg kell ismernünk ennek a jóságos mennyei Atyának az akaratát és cselekednünk kell azt. A hála kényszeréből. Az a szövetség, amit Isten az ő Fiának a vére által kötött velünk, át- meg át- kell, hogy járja gondolatainkat, szavainkat, cselekedeteinket és egész életünket.

Jézus Krisztus halálának és feltámasztásának hittel való elfogadása nyomán lesz számunkra döntő kérdés az, hogy *mit cselekedjünk*, hogy *hogyan éljünk*.

Ha Isten ilyen nagy áldozatot hozott értünk, ha ő ennyire szeret minket, akkor nem lehet mindegy az, hogy hogyan élünk, hogy milyenek életünk cselekedetei. A Jézus Krisztus váltságshalálában való hit mindig a legszorosabb összefüggésben van a helyes, az Isten szerinti életfolytatással. Sőt egyenesen következménye annak.

A Jézus Krisztus váltságshalálában való hit arra ösztönzi a keresztyén embert, hogy szüntelenül keresse az Isten akaratát. Az Isten annyira kegyelmes hozzánk, hogy ebben a keresésben segítségünkre siet az ő Szentlelke által, hogy tisztán megérthessük az igében kifejezett akaratát. Az igazi keresztyén élet tehát az Istenre figyelő, az ígére hallgató és mégsem tétlenül elmélázó élet, hanem tevékeny, serény, munkás élet. Nemcsak ismeri a jót, hanem szakadatlanul azzal van elfoglalva, hogy azt meg is cselekedje. A szeretet parancsát nemcsak ismeri, hanem gyakorolja. A bűnt nemcsak elítéli, hanem mindenütt harcol is ellene. A békességet nemcsak nagyraértékeli, hanem a béke ügyét szívesen szolgálja is.

Az Isten akaratát kereső és cselekvő ember nem élhet a tétlenség nyugalomban. Nem kedves az Isten előtt, az olyan élet, amely elvonul a világtól, azt mondván, hogy én az Istennek élek, nekem semmi közöm a világhoz, annak dolgaihoz. Maga az Úr Jézus mondotta a hegyi beszédében: „Úgy tündököljék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.” (Máté 5, 6).

Cselekvő, a jóért harcoló keresztyénekre van szüksége Istennek ebben a mai világban is. Olyan keresztyénekre, akik a harmadik világháborútól és az atomhaláltól fenyegetett világban az ő akaratának végrehajtói. Az ő akaratára pedig a béke, a szeretet és az emberek boldogulása. Ha ő, az ő Fiának a vére által teremtett békességet közte és az emberek között, akkor nyilván az az ő akaratára, hogy az emberek, a népek is békességben éljenek itt a földön. Ha ő Fiát mindannyiunkért odaadta, akkor nyilván nem lehet az ő akaratára az, hogy az egyik ember a másikat leigázza vagy kizsákmányolja.

A Jézus Krisztus váltságahalálában van tehát az a rugó, amely arra ösztönöz minket, hogy legyünk mindenütt ott, ahol jó ügyért, a békéért, a haladásért, a szabadságért, az emberiség előmeneteléért és boldogulásáért dolgoznunk és harcolnunk. Ez kedves Isten előtt.

Mindent az igaz keresztyén ember — mind a nemzetközi életben, mind a társadalomban, mind a maga munkahelyén, mind pedig a családban, nem csupán a józan ész parancsa és jól felfogott érdekében cselekszi, hanem azért, mert Krisztus véréért erre elkötelezve érzi magát.

Így lesz a Krisztusban való hite élő hitté, szeretetben munkálkodó, cselekvő életté. Így lesz életünk kedves az Isten előtt. Így lesz szolgálataink megbecsültté az emberek között. Így nyerjük el az örök szövetséget vére által, az örökéletet.

S mindez a Krisztus vére által, akinek legyen dicsőség örökkön örökké.

Gartaj István

VÍZKERESZT UTÁNI 3. VASÁRNAP

1. János 3, 10–14.

ISTEN GYERMEKE

Miként a háborította hegyóriás kiemelkedik az őt környező dombok és lankák közül, úgy emelkedik ki János apostol leveléből a elhangzott íge. Olyan csúcshoz ér a keresztyén ember, ahol életének legöntöbbs kérdésére kap választ, ki Isten gyermeke, ki igazán keresztyén ember? Jézus tanítványainak ezt mondotta: „Arról ismerik meg az emberek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok”. Isten gyermekét a keresztyén embert a szeretet jellemzi és az, hogy az igazságot cselekszi.

Miről lehet megismerni, hogy én Isten gyermeke, tehát keresztyén vagyok? Vannak akiknek egész keresztyénségük csupán abból áll, hogy meg vannak keresztelve és ezt bizonyítani tudják. Másoknak van bizonyos egyházi öntudatuk, mely egy összetekert zászlóhoz hasonlítható, amit időnként kibontanak s emlékeznek őseik egyházszeretetére, maguk azonban ritka vendégek a templomban, még akkor is, ha olykor-olykor hoznak is egy kis áldozatot.

Az a döntő kérdés kié az életem? Tudom jól, hogy erre is lehet sokféle feletet adni, mért lesz aki azt mondja: az én életem a családomé!

Egyedül nekik élek, övéké a munkám, az a célom, hogy őket megelégedtettem és boldognak lássam. Lehet valaki, aki azt mondja, az én életem célja, hogy a közösséget szolgáljam. A vártán őrt álló katona tekintete a határookra esik, aki örködik egy egész nép munkája és álma felett, a felvetett kérdésre azt a választ adja, az én életem a hazáé! Érzem és tudom, hogy a feleletek helyesek és nemesek.

János apostol amikor életének gyújtópontjába helyezi ezt a kérdést kié az életem, ki az igaz keresztyén, akkor visszapillant a mögötte levő hosszú évtizedekre és megállapításait élete gazdag tapasztalataiból meríti. Maga előtt látja Jézust, amint tanít, érzi szíve szeretetének áramlását, mellyel be akarja tölteni az egész világot. Amikor emlékezik, lepergeti maga előtt élete egész filmjét, mely át van szöve azzal a szeretettel, amit Mesterétől kapott.

Ebből a szeretetből nő ki azoknak a serege, akik tudnak és akarnak is egymáson segíteni, akik a békesség fiai, és akik munkálják a különféle népek között is a békét! Ez a szeretet az igazi élet. Ez a szeretet a keresztyén élet alapja. János egész élete az utolsó szívdobbanásig a szeretet hirdetése és cselekvése volt. A szeretetre Jézus tanította meg, életét Neki adta át. Isten gyermekének lenni tehát annyit jelent, mint Tőle születni! Ez nem cím, rang, vagy méltóság, amit meg lehet szerezni vagy ki lehet harcolni, hanem születés, élet.

Nyugodt szívvel el tudod-e mondani, hogy mind ezek megvannak benned? Sugárzik-e életedből mindenki felé a szeretet? Mit mondanak rólad hitvestársad, gyermekeid és munkatársaid? A szeretet és igazság vezető-e életedet?

Szemben áll az eddigiekkel a harag, gyűlölet, elnyomás, háború emberének a magatartása. Ahová beteszi a lábát, mindent elpusztít, egyik embert a másik ellenségévé teszi, ahol béke van, békétlenséget szít, ahol építenek, rombol. Ez az út a halálba, a pusztulásba vezet, rövidíti annak életét, aki felé irányul és azét is, akitől árad. Halálba vezet ez az út azért is, mert a gyűlölködő ember számára nincs üdvösség! Az első gyilkos, Kain élete is ezt mutatja. Természetszerűleg gyűlölte testvérét, mert az az Istentől született és mert cselekedetei jók és igazak voltak. Kain a gonoszságtól, bűntől elvakult ember, nem Isten, hanem az ördög gyermeke. Tudni kell azt is, hogy Jézus minden bűnösért, még Kainért is meghalt.

A mai kor emberéről elmondhatjuk, hogy az a csodák embere. Szé-
dületes magasságba ível a tudomány és technika s amit a legnagyobbak is csak álmodni mertek, az valóság. Minden elért eredménynek örülünk. De üdvösségre a magunk erejéből nem juthatunk, csak hitből, Isten ingyen kegyelméből a mi Megváltónk által. Bűneink megvallásával kell térnünk a mi Urunkhoz és kérnünk kell Őt, hogy Ő vigyen át a halálból az életbe. Ha ilyen komoly dolog az igazi keresztyénség s ha Krisztus ez a bűn nem férnek össze s ha oly sokszor vétünk a szeretet törvénye ellen, mi lesz velünk? Emberi erővel ezen segíteni nem tudunk, egyedüli kiút ráhagyatkozni az isteni kegyelemre, mely nagyobb még az igazságosságánál is.

Minden embernek és a világnak is szeretetre van szüksége. Enélkül nem élhetünk, mert az az élet alapja. Ha szeretni fogjuk egymást, segíteni is fogjuk s ez az egymást segítő szeretet minden időben megtart, egyedül ezzel tud Isten gyermeke győzedelmeskedni. A gyűlölet szétűzést, békétlenséget és halált szül. A keresztyén ember Isten gyermeke, megváltott ember, aki átmert a halálból az életbe.

Koszorús Oszkár